

Karel Čapek

Povídky z druhé kapsy

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Povídky z druhé kapsy

Karel Čapek

Znění tohoto textu vychází z díla [Povídky z druhé kapsy](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Český spisovatel v roce 1993. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Karel Čapek: Povídky z druhé kapsy), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora- Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 19. 1. 2018.

OBSAH

Předmluva	6
Ukradený kaktus	7
Povídka starého kriminálního	13
Zmizení pana Hirsche	18
Čintamani a ptáci	24
Příběh o kasaři a žháři	33
Ukradená vražda	39
Případ s dítětem	45
Grófkina	53
Historie dirigenta Kaliny	58
Smrt barona Gandary	63
Příběhy sňatkového podvodníka	68
Balada o Juraji Čupovi	74
Povídka o ztracené noze	79
Závrat'	84
Ušní zpověď'	89
O lyrickém zloději	93
Soud pana Havleny	99
Jehla	105
Telegram	109
Muž, který nemohl spát	114
Sbírka známek	119
Obyčejná vražda	124
Porotce	128
Poslední věci člověka	133
Ediční poznámka	137
Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech	138
První vydání knih Karla Čapka	140

Předmluva

Spisovateli Karlu Čapkovi patří v české literatuře 20. století jedno z nejvýznamnějších míst. Jeho čtenářská obliba je veliká a neklesá ani s postupem času. Právě to byl také důvod, proč bylo jeho dílo vybráno ke zpracování do elektronické podoby v samých začátcích digitalizace v Městské knihovně v Praze.

Snaha zpřístupnit Karla Čapka co nejširší čtenářské obci vyústila v roce 2009 ve společný projekt Městské knihovny v Praze, Společnosti bratří Čapků, Památníku Karla Čapka a Českého národního korpusu, v jehož rámci se podařilo zveřejnit 53 titulů – původních děl Karla Čapka. Za projekt „Karel Čapek on-line“ získala MKP ocenění v soutěži Knihovna roku v kategorii „významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“.

Nyní po devíti letech se k vydání souborného Čapkova díla vracíme, abychom je čtenářům předložili v redakčně nově zpracované verzi.

Přejeme vám hezké čtení.

Redakce MKP

Ukradený kaktus

„Tak já vám povím,“ pravil pan Kubát, „co se mně letos v létě stalo.

Byl jsem na letním bytě, jak už ty letní byty jsou: bez vody, bez lesa, bez ryb, vůbec beze všeho; ale zato je tam silně zastoupena lidová strana, okrašlovací spolek s čilým jednatelem, perleťářský průmysl a poštovní úřad se starou a nosatou poštmistrovou; zkrátka je to tak jako všude jinde. Tedy když jsem se tam asi čtrnáct dní oddával blahodárným a hygienickým účinkům takové té ničím nerušené nudy, začal jsem věřit, že mne mají místní klepny a vůbec veřejné mínění nějak v prádle. A protože mé dopisy mně docházely nápadně dobře zalepené, až se celá obálka na rubu zrovna leskla arabskou gumou, řekl jsem si: Aha, někdo otvírá mou poštu; hrom do té poštmistrovské báby! To víte, tihle pošťáci prý dovedou rozlepit každou obálku. Počkej, řekl jsem si; a už jsem seděl a začal jsem svým nejúhlednějším písmem psát: Ty strašidlo poštmistrovské, ty nosatá fuchtle, ty kometo, ty treperendo zvědavá, ty zmije, ty rašple, ty ježibabo a tak dále, s úctou veškerou Jan Kubát. Poslouchejte, tahle čeština je bohatá a přesná řeč; jedním dechem jsem na ten papír vysypal čtyřiatřicet výrazů, kterých může přímý a počestný muž užít vůči každé dámě, aniž by se stal osobním nebo dotěrným; pak jsem to spokojeně zalepil, napsal jsem na obálku svou vlastní adresu a jel jsem do nejbližšího města dát to do schránky. Den nato běžím na poštu a strčím s nejlíbeznějším úsměvem hlavu do okénka. Paní poštmistrová, povídám, není tady pro mne nějaký dopis? – Já vás budu žalovat, vy ničemo, zasněla na mne paní poštmistrová s tím nejstrašnějším pohledem, který jsem kdy viděl. – Ale paní poštmistrová, povídám jí soucitně, snad jste nečetla něco nepříjemného? – A pak jsem raději ujel.“

„To nic není,“ pravil kriticky pan Holan, vrchní zahradník Holbenovy zahrady. „Tahleta lest byla příliš jednoduchá. Já bych vám mohl povídat, jak jsem nalíčil na toho zloděje kaktusů. To víte, starý pan Holben je náramný kaktusář, a jeho sbírka kaktusů, já nelžu, může mít cenu tři sta tisíc, když nepočítám unikáty. Na to si starý pán potrpí, aby ta sbírka byla

veřejně přístupná. Holane, říká, to je ušlechtilá záliba, to se má v lidech živit. Ale já si zas myslím, když nějaký malý kaktusář vidí, řekněme, takového zlatého Grusona za dvanáct stovek, tak ho jen zbytečně bolí srdce, že ho nemá. Ale když to starý pán chce, nu dobrá. Ale tuhle vloni jsme začali pozorovat, že se nám ztrácejí kaktusy; a to ne nějaké ty na oko, co kdekdo chce mít, ale zrovna takové ty speciality; jednou to byl *Echinocactus Wislizenii*, podruhé *Graessnerii*, pak jedna *Wittia*, import přímo z Kostariky, pak jedna *species nova*, kterou poslal Frič, potom jeden *Melocactus Leopoldii*, unikát, který nikdo v Evropě neviděl už přes padesát let, a nakonec *Pilocereus fimbriatus* ze San Dominga, první kus, který kdy přišel do Evropy. Poslouchejte, ten zloděj musel být nějaký znalec! – To nemáte ponětí, jak starý pán zuřil. Pane Holbene, říkám mu, jednoduše své skleníky zavřete, a bude po ptákách. – A to zas ne, křičel starý pán, taková ušlechtilá záliba je pro všechny; musíte mně chytit toho prašivku zloděje; vyhod'te hlídače, najměte nové, alarmujte policii a takové ty krámy. To je těžká věc; když máme třicet šest tisíc hrníčků, nemůžeme postavit ke každému jednoho hlídače. Tak jsem aspoň najal dva revírní inspektory od policie na penzi, aby dávali pozor; a zrovna tehdy se nám ztratil ten *Pilocereus fimbriatus* a zbyl nám po něm jenom důlek v písku. Teda to jsem se dožral a začal jsem pást sám po tom zloději kaktusů.

Abyste věděli, tihle praví kaktusáři, to je něco jako sekta dervišů; já myslím, že jim místo fousů rostou ostny a glochidy¹, tak jsou do toho zažraní. U nás máme dvě takové sekty: Spolek kaktusářů a Sdružení kaktusářů; čím se od sebe liší, to nevím, – myslím, že jedni věří, že kaktusy mají nesmrtelnou duši, kdežto druzí jim přinášejí krvavé oběti; ale zkrátka ty dvě sekty se navzájem nenávidí a pronásledují se ohněm a mečem na zemi i v povětří. Teda já jsem si zašel k předsedům těch dvou sekt a ve vší důvěrnosti jsem se jich zeptal, nemají-li nějaké zdání, kdo by – třeba z té druhé sekty – ty Holbenovy kaktusy mohl ukrást.

¹ Glochidy/glochidie (řec.) – ostnaté chlupy kaktusovitých rostlin. Pozn. red.

Když jsem jim řekl, které vzácné kaktusy se nám ztratily, prohlásili s největší určitostí, že teda je nemohl ukrást žádný člen té nepřátelské sekty, protože tam jsou jenom takoví svrabaři, hudlaři a nezasvěcenci, kteří nemají ani ponětí, co je to takový Wislizen nebo Graessner, neřkuli *Pilocereus fimbriatus*; a co se týče jejich vlastních členů, že ručí za jejich poctivost a ušlechtilost; že ti nejsou schopni něco ukrást, ovšem krom nějakého toho kaktusu; ale kdyby někdo z nich takového Wislizeny měl, že by ho jistě ukázal těm ostatním k uctívání a náboženským orgiím, ale o tom jim, předsedům, není nic známo. Načež oba ti ctihodní páni mně řekli, že kromě těchto dvou veřejně uznaných nebo trpěných sekt jsou ještě divocí kaktusáři, a ti prý jsou ze všech nejhorší; to jsou ti, kteří se pro svou náruživost nemohli snést s těmi umírněnými sektami nebo vůbec holdují různým bludům a násilnostem. A tihle divocí kaktusáři prý jsou schopni všeho.

Když jsem tedy u těch dvou pánů nepochodil, vylezl jsem na takový pěkný javor v našem parku a přemýšlel jsem. Já vám říkám, nejlíp se přemýšlí v koruně stromu; tam je člověk tak jaksi odpoután, trochu se to s ním houpe a přitom se díváte na všechno z vyššího stanoviska; já myslím, tihle filozofové by měli žít na stromech jako žluvy. A na tom javoru jsem si vymyslel takový plán. Nejdřív jsem si oběhl své známé zahrádky a povídám: Mládenci, nehnijou vám nějaké kaktusy? Starý pan Holben by je potřeboval na ty své pokusy. – Takhle jsem sehnal pár set marodů a přes noc jsem je nastrkal do Holbenovy sbírky. Dva dny jsem byl zticha, a třetího dne jsem dal do všech novin tuhle zprávu:

Holbenovy světoznámé sbírky ohroženy!

Jak se dovídáme, byla velká část jedinečných Holbenových skleníků zachváćena novou a dosud neznámou chorobou, zavlečenou nejspíše z Bolívie. Nemoc napadá zejména kaktusy, probíhá po nějaký čas latentně a pak se projevuje jako hniloba kořenů, krčku i těla. Jelikož se zdá, že tato choroba je velmi nakažlivá a rychle se šíří dosud nezjištěnými mikrosporami, byly Holbenovy sbírky zavřeny.

Asi za deset dní – po těch deset dní jsme se museli skrývat, aby nás kaktusáři neroztrhali samými dotazy – jsem poslal novinám druhou zprávu:

Podaří se zachrániti Holbenovy sbírky?

Jak se dovídáme, určil profesor Mackenzie v Kew chorobu, jež vypukla ve světoznámých Holbenových sbírkách, jako zvláštní tropickou plíseň (*Malacorrhiza paraguayensis* Wild.) a doporučil postříkovati zachvácené exempláře tinkturou Harvard-Lorsenovou. Dosavadní pokusy s tímto lékem, které se nyní ve velkém měřítku provádějí v Holbenových sbírkách, jsou velmi úspěšné. Harvard-Lotsenův roztok lze dostat i u nás v tom a tom závodě.

Když tohle vyšlo, seděl už jeden tajný v tom závodě a já jsem se uvelebil u telefonu. Za dvě hodiny mně telefonoval ten tajný: Tak pane Holan, už ho tu máme. – Za deset minut jsem držel za límec takového malého človíčka a třepal jsem jím.

Ale pane, protestoval ten človíček, co se mnou třepete? Já sem jdu jenom koupit tu známou Harvard-Lotsenovu tinkturu –

Já vím, povídám mu, jenže ona žádná není, tak jako není žádná nová nemoc; ale vy jste nám chodil krást kaktusy do Holbenovy sbírky, vy černomantský taškáři!

Zaplaťpánbůh, vyhrkl ten človíček, tak ona žádná taková nemoc není? A já jsem deset nocí nespal strachem, že ji dostanou mé ostatní kaktusy!

Tak jsem ho za límec vynesl do auta a jel jsem s ním a s tím tajným do jeho kvartýru. Poslouchejte, takovou sbírku jsem ještě neviděl; ten človíček měl jediný kumbálek v podkroví ve Vysočanech, no, asi třikrát čtyři metry, v koutě na zemi deku, stoleček a židli, a to ostatní byly samé kaktusy; ale jaké exempláře a v jakém pořádku, to teda aby člověk pohledal.

Tak kterépak kousky vám ukradl, povídá ten tajný; a já jsem koukal na toho taškáře, jak se třese a polyká slzy. Poslouchejte, řekl jsem tajemnému, ono to nemá takovou cenu, jak jsme mysleli; řekněte na direkci, že ten pán toho odnesl za padesát korun a že si to s ním vyřídím sám.

Když tajný odešel, povídám: Tak, přítelíčku, nejdřív mně spakujte všechno, co jste si od nás odnesl. – Ten človíček vám mrkal, protože měl slzy na krajíčku, a šeptá: Prosím vás, pane, nemohl bych si to raději odsedět?

Nic, křičím na něj, nejdřív musíte vrátit, co jste nám nakradl. – Tak on vám začal vybírat jeden hrnčec po druhém a dával je na stranu; bylo jich asi osmdesát, – my jsme neměli ani ponětí, že nám toho tolik chybělo; ale nejspíš to odnášel už po dlouhá léta. Pro jistotu jsem se na něho rozkřikl: Co, tohle že je všechno?

Tu mu vyhrkly slzy; vybral ještě jeden běloučský De Laitii a jeden corniger, dal je k těm ostatním a vzlykal: Pane, namouduši, víc už jich od vás nemám.

To se ještě ukáže, hromoval jsem, ale teď mně řekněte, jak jste je od nás mohl odnášet.

To bylo tak, breptal a přitom mu takhle skákal rozčilením ohryzek. Já... já jsem si totiž vzal na sebe ty šaty...

Jaké šaty? křičím já. Tu se vám začervenál samými rozpaky a koktal: Prosím ženské šaty.

Človíčku, divím se, a proč zrovna ženské šaty?

Protože, zajíkal se on, prosím, takové obstarožní ženské si nikdo pořádně nevšimne, a pak – dodával skoro vítězně – to přece dá rozum, že nikdo nebude z něčeho takového podezřívát ženskou! Pane, ženské mají všechny možné vášně, ale jakživy si nedělají sbírky! Viděl jste už někdy ženskou, která by měla sbírku známek nebo brouků nebo inkunábulí nebo takových věcí? Nikdy, pane! Ženské nemají tu důkladnost a – a – takovou tu náruživost. Ženské jsou tak děsně střízlivé, pane! Víte, to je ten největší rozdíl mezi námi a jimi: že jen my si děláme sbírky. Já si tak myslím, že vesmír je jenom sbírka hvězd; on je nějaký mužský bůh, a ten si dělá sbírku světů: proto jich je tak strašně mnoho. Hergot, kdybych já

měl tolik místa a prostředků jako on! Víte, že si vymýšlím nové kaktusy? A v noci se mi o nich zdá; třeba takový kaktus, který má zlaté vlasy a hořcově modré květy, – já jsem ho nazval *Cephalocereus nympha aurea* Racek – já se totiž jmenuju Ráček, račte vědět; nebo *Mamillaria colubrina* Racek; nebo *Astrophytum caespitosum* Racek; pane, tady jsou takové zázračné možnosti! Kdybyste věděl–

Počkejte, přerušil jsem ho; a v čem jste ty kaktusy odnášel?

Prosím za řadry, řekl stydlivě. Ono vám to tak krásně píchá.

Poslouchejte, já už jsem neměl to srdce ty kaktusy mu vzít. Víte co, řekl jsem mu, já vás dovezu k starému panu Holbenovi a ten už vám utrhne obě uši. – Lidi, to vám bylo, když ti dva se sčuchli! Celou noc zůstali ve skleníku, než obešli těch šestatřicet tisíc hrnčků. Holane, řekl mně starý pán, to je první člověk, který dovede ocenit kaktusy. A než uběhl měsíc, starý pan Holben s pláčem a žehnáním vypravil toho Ráčka do Mexika, aby tam sbíral kaktusy; oba svatosvatě věřili, že tam někde roste *Cephalocereus nympha aurea* Racek. Do roka jsme pak dostali takovou divnou zvěst, že pan Ráček tam zahynul krásnou a mučednickou smrtí. Přišel tam nějakým indiánům na jejich posvátný kaktus Čikulí, který je, abyste věděli, vlastní bratr Boha Otce, a buď se mu nepoklonil, nebo jej dokonce ukradl; zkrátka milí indiáni pana Ráčka svázali a posadili ho na *Echinocactus visnaga* Hooker, který je veliký jako slon a posetý ostny dlouhými jako ruské bajonety, následkem čehož náš krajan, odevzdán ve svůj osud, vypustil duši. Tak to je konec zloděje kaktusů.“

Povídka starého kriminálního

„To nic není,“ řekl pan Jandera, spisovatel. „Honit zloděje, to známe; ale zvláštní je, když zloděj hledá, koho vlastně okradl. Abyste věděli, to se stalo mně. Tak tuhle jsem napsal povídku a dal jsem ji do tisku; a když jsem ji četl vytištěnou, obešlo mě takové nepříjemné tušení. Člověče, řekl jsem si, něco podobného jsem už někdy někde četl. Hrom aby do toho, komupak jsem tuhle látku ukradl? – Tři dny jsem chodil jako vrtohlavá ovce, a ne a ne na to přijít, od koho jsem si tu látku, jak se říká, vypůjčil. Konečně jsem potkal kamaráda a povídám mu: Člověče, tak se mně všechno zdá, že ta má poslední povídka je od někoho kradená. – To jsem přece poznal na první pohled, řekl kamarád, tos ukradl z Čechova. – Tu se mně zrovna ulevilo, a když jsem potom mluvil s jedním kritikem, říkám mu: Pane, to byste nevěřil, někdy člověk udělá plagiát, a ani o tom neví; například má poslední povídka byla kradená. – Já vím, povídá ten kritik, ta je z Maupassanta. – Tak jsem si obešel všechny své dobré přátele; poslouchajte, jak se jednou člověk octne na šikmé dráze zločinu, tak neví, kdy přestat; představte si, tu jedinou povídku jsem ukradl ještě z Gottfrieda Kellera, Dickense, d’Annunzia, Tisíce a jedné noci, Charles Louis Philippa, Hamsuna, Storma, Hardyho, Andrejeva, Bandinelliho, Roseggera, Reymonta a celé řady jiných. Z toho je vidět, jak člověk zapadá do zla hloub a hloub.“

„To nic není,“ pravil odchrchlávaje pan Bobek, starý kriminálník. „To mě upomíná na jeden případ, kdy měli vraha, ale nemohli k němu najít žádnou vraždu. Totiž abyste si nemysleli, to se nestalo mně; ale já jsem půl roku bydlel v tom samém kriminále, kde předtím seděl ten vrah. To bylo v Palermu,“ vysvětloval pan Bobek a skromně dodával: „Já tam byl jenom skrz nějaký kufr, který mně přišel do rukou na lodi, co jezdí z Neapole. Ten případ s tím vrahem mně vypravoval vrchní dozorce z toho domu; já jsem ho totiž učil hrát francefús, křížový mariáš a boží požehnaní, taky zvané gotýsek; on to byl totiž moc pobožný člověk, ten dozorce.“

Teda jednou v noci viděli poldové – oni v Itálii vždycky chodí po dvou – jak po via Butera, co vede k tomu smradlavému přístavu, ze vši síly pádí jeden člověk. Tak ho čapli, a porco dio, on má v ruce zkrvavenou dýku. To se rozumí, dovedli ho na policii, a teď, chlape, řekni, kohos to zapích. Ten mládenec se dal do breku a povídá: Zavraždil jsem člověka, ale víc vám neřeknu; kdybych řekl víc, byli by nešťastní ještě jiní lidé. – A taky z něho víc nedostali.

To se ví, hned se začalo pátrat po nějaké mrtvole, ale žádná se nenašla. Tak nařídili prohlídku všech drahých zemřelých, kteří byli v tu dobu hlášeni jako nebožtíci; ale všichni, jak se ukázalo, zemřeli křesťansky na malárii a takové věci. Tu teda se znovu pustili do toho mládence. Udal, že se jmenuje Marco Biagio z Castrogiovanni a je truhlářský tovaryš; dále udal, že zasadil asi dvacet ran křesťanskému člověku a zabil ho; ale komu to udělal, že nepoví, aby nepřivedl do neštěstí ještě jiné lidi. A dost. Jinak jen volal na sebe boží trest a tloukl hlavou do země. Takovou lítost, říkal ten dozorce, jakživ nikdo neviděl.

To víte, tihle poldové nevěří člověku ani slovo; oni si řekli, že ten Marco třeba nikoho nezabil a jen tak lže. Tak poslali tu dýku na univerzitu, a tam řekli, že ta krev na té čepeli je z člověka a že to muselo propíchnout srdce. Prosím vás, já nevím, jak se to tak může poznat. No jo, ale co teď měli dělat: vraha měli, ale vraždu ne; a to přece nejde, postavit člověka na soud pro neznámou vraždu; víte, to musí být corpus delicti. Zatím se ten Marco pořád jenom modlil a brečel a prosil, aby už ho dali na soud, aby odpykal svůj smrtelný hřích. Ty porco, řekli mu, když chceš, aby tě mohla spravedlnost odsoudit, tak se musíš přiznat, koho jsi zabil; my tě nemůžeme jen tak pověsit; aspoň nám, ty zatracený mezku, jmenuj nějaké svědky. – Já sám jsem svědek, křičel ten Marco, a já odpřisáhnou, že jsem zavraždil člověka! – Tedy takhle to bylo.

Ten dozorce mně říkal, že on ten Marco byl takový hezký a hodný člověk; jakživi tam neměli takového hodného vraha. Číst neuměl, ale bibli měl pořád v ruce, třeba obráceně, a brečel do ní. Tak mu poslali takového dobráka pátera, aby ho duchovně posílil a přitom šikovně vyzpovídal, co a jak s tou vraždou. Ten páter vám chodil od toho Marca a otíral

si oči; říkal, že jestli si to ten Marco ještě nějak nezkaží, tak jistě dojde veliké milosti; že to je duše žíznící po spravedlnosti. Ale krom těch řečí a slz z něho ten páter taky víc nic nedostal. Ať mě pověsí, a basta, říkal ten Marco, abych už měl odpykanou tu svou těžkou vinu; spravedlnost musí být. – A takhle to trvalo přes půl roku, a pořád nikde se nenašla žádná přiměřená mrtvola.

Teda když už jim to bylo hloupé, povídal policejní prezident: Mordiáno, když ten Marco chce mermomocí viset, dejme mu tu vraždu, co se stala tři dny po jeho sbalení tamhle v Arenelle, jak tam našli tu zabitou bábu; vždyť je to ostuda, tady máme vraha bez vraždy a bez mrtvoly, a tam máme takovou pěknou a vyslovenou vraždu bez pachatele. Dejte to nějak dohromady, když ten Marco chce být odsouzen, tak mu to může být jedno zač; a my se mu všelijak odměníme, když se přizná k té bábě. – Tedy tohle nabídli tomu Marcovi a slibovali mu, že za to jistě dostane v nejkratší době provaz a bude mít pokoj. Ten Marco chvilku váhal a pak prohlásil: Ne, když už jsem svou duši ztratil zločinem vraždy, tak ji neobtížím ještě takovými smrtelnými hříchy, jako je lež, podvod a křivé svědectví. – Takový to byl, pánové, spravedlivý člověk.

Teda takhle to dál nešlo; teď už v tom kriminále mysleli jen na to, jak by se toho zatraceného Marca zbavili. Víte co, řekli tomu žalárníkovi, udělejte to nějak tak, aby mohl utéci; na soud ho poslat nemůžeme, to by bylo jen pro ostudu, a pustit ho na svobodu, když se nám přiznává k vraždě, to taky nejde; koukejte, ať se ten dio cane maledetto nějak nenápadně ztratí. – Teda poslouchajte, od toho dne posílali toho Marca bez průvodu pro pepř a pro nitě; jeho cela byla ve dne v noci dokořán a ten Marco po celý den běhal po kostelích a po všech svatých, ale večer vám to natíral s vyplazeným jazykem, aby mu v osm hodin nezavřeli vrata kriminálu před nosem. Jednou je naschvál zavřeli dřív; a on vám dělal takový randál a tak tloukl na vrata, že mu museli otevřít, aby mohl do své cely.

Tak jednou večer povídá ten dozorce Marcovi: Ty porca madonna, dneska tu spíš naposledy; když se nechceš přiznat, koho jsi zabil, tak my

tě, ty bandito jeden, odtud vyhodíme; jdi si k čertu, aby tě potrestal. – Té noci se ten Marco na okně své cely oběsil.

Poslouchejte, on ten páter sic říkal, že když někdo spáchá sebevraždu z výčitek svědomí, může být přes ten těžký hřích spasen, protože umřel ve stavu účinné lítosti. Ale nejspíš to ten páter nevěděl docela jistě, nebo je ta otázka dosud sporná; zkrátka věřte mně, že ten Marco v té cele strašil. Totiž to bylo tak: když někoho do té cely zavřeli, tak vám v tom člověku procitlo svědomí a on začal litovat svých skutků, dělal pokání a úplně se obrátil. To se ví, nebylo to u každého za stejnou dobu: pro přestupek to bylo za noc, pro přečin za dva nebo tři dny a pro zločin to trvalo třeba tři neděle, než se trestanec obrátil. Nejdýl to vydrželi kasaři, defraudanti a vůbec ti, co dělají velké peníze; já vám říkám, velké peníze nějak zvlášť zatvrzují nebo jaksi ucpávají svědomí. Nejúčinnější to vždycky bývalo ve výroční den smrti Marcovy. Tak oni tam v Palermu z té cely udělali takovou jako korekci, víte?, totiž zavírali tam trestance, aby litovali svých skutků a obrátili se. To víte, někteří mají u policie protekci a některé ty lumpy poldové vůbec potřebují; to se rozumí, že tam každého nezavřeli a sem tam si někoho nechali neobráceného; já myslím, že se někdy od těch velkých gaunerů taky nechali podmazat, aby je nedávali do té divotvorné korekce. Ona už ani vázracích není žádná poctivost.

Teda tak mně to, páni, povídal ten dozorce v Palermu, a kolegové, co tam byli, mně to dosvědčovali. Byl tam zrovna jeden anglický námořník, skrz výtržnost a rvačku; tak ten Briggs šel rovnou z té cely na Formosu jako misionář, a jak jsem později slyšel, došel tam mučednické smrti. To vám bylo zvláštní, žádný dozorce vám nechtěl do té Marcovy cely strčit ani prst; tak se báli, že by ta milost třeba na ně přišla a oni by litovali svých skutků.

Teda toho vrchního dozorce, jak jsem vám už povídal, jsem učil hrát některé ty pobožnější hry. Ten se vám vztekal, když prohrával! Ale když mu jednou padala už tuze špatná karta, tak se dožral a zavřel mě do té Marcovy cely. Per Bacco, křičel, já tě naučím! No, já jsem si lehl a usnul jsem. Ráno si mne ten dozorce zavolal a povídá: Tak co, obrátil ses? – Já

o ničem nevím, *signore comandante*, povídám mu; já jsem spal jak du-dek. – Tak marš zpátky, křičel na mě. – Ale co vám budu dlouho povídat: tři neděle jsem byl v té cele, a pořád nic; žádná lítost na mě nepřišla. A tu ten dozorce nad tím začal kroutit hlavou a povídá: Vy Češi musíte být strašní neznabozi nebo kacíři, že to na vás nemá žádný účinek! A pak mně hrozně vynadal.

A vidíte, od té doby Marcova cela vůbec přestala účinkovat: ať tam strčili, koho chtěli, neobrátil se ani dost málo, ani se nepolepšil, ani neli-toval, no dočista nic; zkrátka přestalo to fungovat. Prokrindapána, to vám byl z toho kravál; mne hnali na direkci, že jsem jim to tam pokazil a kdesi cosi. Já jsem jenom krčil rameny; copak jsem za to mohl, no ne? Tak mně dali aspoň tři dny temnou komoru, prý za to, že jsem tu celu poškodil.“

Zmizení pana Hirsche

„Tohle,“ řekl pan Taussig, „nebyl špatný případ, ale má moc velkou chybu: že se nestal v Praze. Víte, i v kriminálních věcech má mít člověk ohled na domov. Prosím vás, co nám je po nějakém případě v Palermu nebo kterých čertech? Z toho my nic nemáme. Ale když se takhle podaří nějaký takový lepší zločin v Praze, tak to mně, páni, zrovna jaksi lichotí; říkám si, teď se o nás mluví v celém světě; víte, ono to tak nějak hřeje. A pak, to dá rozum, v takovém místě, kde se vyvede slušná kriminální věc, mohou jít i obchody; ono to svědčí o větších poměrech, že jo, a buď to vůbec důvěru. Ale to se musí ten pachatel chytit.

Já nevím, jestli se pamatujete na ten případ v Dlouhé třídě se starým Hirschem; on tam měl obchod s kůžemi, ale sem tam taky prodával perské koberce a takové ty orientální věci; víte, on měl po mnoho let nějaký kšeft v Cařihradě – však si odtamtud přinesl něco na játrech; proto byl vychrtlý jako chcíplá kočka a hnědý, jako by ho vytáhl z třísla. A tihle tepicháři z Arménie nebo ze Smyrny za ním chodili, protože se s nimi dovedl tak po zlodějsku domluvit. Oni to jsou velcí gauneři, tihle Arméni; na ty si musí dát pozor i žid. Teda ten Hirsch měl v přízemí ty kůže a odtamtud se šlo po takových točitých schůdkách do jeho kontoru²; za kontorem byl jeho byt a tam seděla paní Hirschová; ona totiž byla tak tlustá, že nemohla vůbec chodit.

Tak jednou k polednímu šel jeden příručí nahoru do kontoru za panem Hirschem, jestli mají poslat kůži na úvěr nějakému Weilovi do Brna; ale pan Hirsch v kontoru nebyl. Ono to sic bylo divné, že jo, ale ten příručí si řekl, on pan Hirsch šel třeba na skok vedle k paní Hirschové. Ale za chvíli vám přišla shora služka, že pan Hirsch má jít k obědu. Jak to, k obědu, řekl ten příručí, vždyť pan Hirsch přece je v bytě. Ale kdepak by byl v bytě, povídá služka, přece paní Hirschová sedí celý den hned vedle kontoru a neviděla ho od rána. – A my, řekl ten příručí, jsme ho

² Kontor/kontoár (franc.) – kancelář (účetárna, písárna). Pozn. red.

taky neviděli, že, pane Václav? – víte, to byl sluha. V deset hodin jsem mu donesl poštu, povídal ten příručí, a pan Hirsch měl ještě na mě hubu, že jsme měli urgovat toho Lembergra skrz ty telecí usně; od té doby nevystrčil z kontoru nos. – Ježíšmarjá, řekla ta služka, vždyť on v kontoru není; nešel on snad někam do města? – Tady skrz krám nešel, řekl ten příručí, to bychom ho museli vidět, že jo, Václave; to on snad šel skrz byt. – To není možné, povídá služka, to by ho paní Hirschová viděla! – Tak počkejte, řekl ten příručí; když jsem ho viděl, tak měl župan a na nohou trepky; jděte se podívat, jestli si vzal boty, kaloše a zimník, – víte, ono to bylo v listopadu a moc pršelo. Jestli se oblékl, povídá ten příručí, tak šel někam do města; jestli ne, tak musí být někde doma, že jo.

Teda ta služka lítla nahoru a za chvíli se vrátí celá bez sebe. Proboha, pane Hugo, povídá tomu příručímu, vždyť on pan Hirsch si nevzal boty a nic; a paní Hirschová říká, že skrz byt nemohl jít, vždyť to by musel jít skrz její pokoj! – Skrz krám taky nešel, řekl ten příručí; on vůbec dnes v krámě nebyl, jen si mě zavolal do kontoru skrz tu poštu. Václave, pojďte ho hledat! – Tak nejdřív běželi do kontoru; tam nebyl žádný nepořádek, jen pár těch srolovaných koberců v koutě, a na stole byl ještě nedopsaný dopis na toho Lembergra; a nad stolem hořelo plynové světlo. – Tak to už je jisté, řekl ten Hugo, že pan Hirsch nikam nešel; kdyby někam šel, tak by přece zhasl lampu, že jo. To on musí být někde v bytě. – Tak vám prohledali celý byt, ale nikde nic. Paní Hirschová začala na tom svém fotelu usedavě plakat; ono to vypadalo, říkal potom ten Hugo, jako by se tam trásla taková hromada sulcu. Paní Hirschová, řekl ten Hugo – to máte zvláštní, jak takový mladý žid rázem přijde k rozumu, když to musí být –, paní Hirschová, neplačte; on pan Hirsch nikam neutek, vždyť kůže teď jdou a krom toho neinkasoval žádné pohledávky, že jo; on pan šéf někde musí být. Kdyby se nenašel do večera, tak o tom řekneme na policii, ale dřív ne; to víte, paní Hirschová, taková nápadná věc nedělá závodu dobře.

Teda do večera čekali a hledali, ale po panu Hirschovi ani památky. Když teda pan Hugo v patřičnou hodinu zavřel krám, šel na policejní direkci ohlásit, že se pan Hirsch ztratil. Tak tam z policie poslali detektivy;

to víte, ti tam všechno prošťárali, ale nenašli ani tu nejmenší stopu; i krev hledali na podlaze, ale nikde nic; tak zatím zapečetili ten kontor. Potom vyslychali paní Hirschovou a ostatní personál, co se toho rána jako dalo. Ale nikdo nevěděl nic zvláštního; jenom pan Hugo si vzpomněl, že po desáté hodině přišel k panu Hirschovi pan Lebeda, obchodní cestující, a mluvil s panem Hirschem asi deset minut. Tak hledali toho pana Lebedu, a to se rozumí, našli ho v kavárně Bristol, jak hraje ramšla³. Tak ten Lebeda honem schovával bank, ale ten detektiv mu povídá: Pane Lebeda, dnes to není skrz ramšla, dnes je to skrz pana Hirsche; on se nám pan Hirsch ztratil, a vy jste byl poslední, kdo ho viděl. No jo, ale on ten Lebeda nevěděl taky nic; byl u pana Hirsche kvůli nějakým řemenům a nic zvláštního nepozoroval; jen se mu pan Hirsch zdál ještě chatrnější než jindy. Vy ale nějak scházíte, pane Hirsch, řekl mu. – Ale pane, řekl mu ten komisař, i kdyby pan Hirsch zhubl ještě víc, tak se nám nemohl ztratit ve vzduchu; aspoň nějaká kost nebo chrup by po něm musely zůstat, že jo. A v aktovce jste ho taky odnést nemohl.

Ale počkejte, teď má ten případ druhý konec. To víte, jak jsou na nádraží ty šatny, co si tam cestující nechávají všelijaké věci a kufrы. Tak to bylo asi dva dny po zmizení pana Hirsche, a ta šatnářka řekla jednomu posluhovi, že tam má takový kufr a ten že se jí nechce líbit. Já ani nevím proč, řekla, ale já se toho kufru zrovna bojím. – Teda ten posluha šel k tomu kufru čuchnout a povídá: Matko, víte co, řekněte o tom raději nádražní policii. – Tak oni vám přivedli policejního psa, a ten, když k tomu kufru čuchnul, začal vrčet a ježít chlupy. To teda už bylo jaksi nápadné, a proto ten kufr vypáčili: a v něm vám byla vtlačena mrtvola pana Hirsche v županu a trepkách. Protože měl jaterní nemoc, tak ho už taky bylo, chudáka, cítit. A v krku vám měl zaříznutý takový silný špagát; byl uškrcen. Ale nejdivnější bylo, jak se mohl v županu a v trepkách dostat ze svého kontoru do kufru na nádraží.

Tak tenhle případ dostal komisař Mejzlík. On se vám podívá na tu mrtvolu a hned vidí, že má na tváři a na rukou takové zelené, modré

³ Ramšl – hazardní karetní hra. *Pozn. red.*

a červené fleky; ono to bylo tím nápadnější, že byl ten pan Hirsch takový hnědý. To je divný úkaz rozkladu, řekl si ten pan Mejzlík, a zkusil třít kapesníkem jeden takový flek; a on ten flek pouštěl. Poslouchejte, řekl teda těm druhým, ono to vypadá jako od nějakého anilínu. Já se musím ještě podívat do toho kontoru.

Nejdřív tedy v tom kontoru koukal po nějakých barvách, ale nebylo tam nic; a najednou mu padly do očí ty sbalené perské koberce. Tak jeden z nich rozbalil a třel tam takový modrý mustr nasliněným kapesníkem; a na tom šátku se mu udělal modrý flek. To je zatracený šmejd, tyhle koberce, řekl pan komisař, a hledá dál; na stole pana Hirsche našel na misce kalamáře asi dva nebo tři špačky od tureckých cigaret. To si pamatujte, člověče, řekl jednomu detektivovi, že se při tomhle kšeftu s perskými koberci vždycky kouří jedna cigareta za druhou; to už patří k těm orientálním zvykům. A pak si zavolal pana Huga. Pane Hugo, řekl mu, on tu po tom panu Lebedovi byl ještě někdo, že jo?

Byl, řekl pan Hugo, ale on pan Hirsch nikdy nechtěl, abychom o tom mluvili. Vy si hled'te kůží, říkal nám, ale po kobercích vám nic není; to je má věc. –

To se rozumí, povídá pan Mejzlík, protože to jsou pašované koberce; koukejte se, ani jeden z nich nemá celní plombu. Kdyby pan Hirsch nebyl v pánu, tak by s tím měl zatracené opletačky v Hybernské ulici a platil by pokutu, až by byl modrý. Tak honem, kdo tu byl!

No, řekl pan Hugo, asi o půl jedenácté přijel otevřeným autem nějaký arménský nebo jaký žid, takový obtloustlý a nažloutlý, a ptá se turecky nebo jak po panu Hirschovi. Tak jsem mu ukázal cestu nahoru do kontoru. A za ním šel takový čahoun, sluha, hubený jako šindel a černý jako černá kočka, a nesl na rameni pět velkých srolovaných koberců; ještě jsem se s Václavem divil, jak to unese. Tak ti dva šli do kontoru a byli tam asi patnáct minut; my jsme se o to nestarali, ale ono bylo pořád slyšet, jak ten neppr⁴ hovoří s panem Hirschem. Pak teda zas slízel ten sluha dolů a nesl na rameni jenom čtyři srolované koberce; aha,

⁴ Neppr (něm.) – podvodník, prodavač bezcenného zboží. *Pozn. red.*

řekl jsem si, to pan Hirsch zas jeden kus koupil. Jo, a ten Armén se ve dveřích kontoru obrátil a ještě něco panu Hirschovi do kontoru povídal, ale co, tomu jsem nerozuměl. No, a pak ten čahoun hodil ty koberce do auta a odjeli. Já jsem to neříkal jen proto, že na tom nebylo nic zvláštního, že jo, řekl pan Hugo. Takových tepichářů u nás bývalo, a všichni jsou stejní zloději.

Víte, pane Hugo, řekl na to ten pan Mejzlík, abyste věděl, něco zvláštního na tom přece jen bylo: on ten čahoun totiž v tom jednom srolovaném koberci odnášel mrtvolu pana Hirsche, rozumíte? Kristapána, člověče, vždyť jste si mohl všimnout, že ten chlap šel dolů tíž než nahoru!

To je pravda, řekl ten Hugo a zbledl, vždyť on šel celý sehnutý! Ale pane komisaři, to není možné; on ten tlustý Armén šel za ním a ještě s panem Hirschem ve dveřích kontoru hovořil!

No jo, povídá doktor Mejzlík, hovořil do prázdného kontoru. A když předtím ten čahoun pana Hirsche škrtil, tak ten pán taky přitom pořád mlel hubou, že jo. Pane Hugo, takový arménský žid je chytrější než vy. A pak v tom srolovaném koberci odvezli mrtvolu pana Hirsche do svého hotelu; ale protože pršelo, tak ten prevítský, anilínem barvený koberec pustil barvu na pana Hirsche. To je jasné jako saldokonto, že jo. A v hotelu dali tělesnou schránku pana Hirsche do kufru a kufr poslali na nádraží; teda tak je to, pane Hugo!

Tak zatímco pan Mejzlík dělal tohle, našli už tajní stopu po tom Arménovi. Ona totiž na tom kufru byla nálepka jednoho berlínského hotelu – z toho bylo taky vidět, že ten Armén platil pořádně své diškerece; víte, tihle portýři z hotelů si těmi nálepkami dávají po celém světě znamení, co z toho kunčofta kouká na tuzérech. A protože ten Armén dobře platil, tak si ho ten berlínský portýr taky dobře pamatoval: jmenoval se Mazanian a jel nejspíš přes Prahu do Vídně; ale čapli ho až v Bukurešti; tam se taky ve vyšetřovací vazbě oběsil. Proč toho pana Hirsche zavraždil, to žádný neví; nejspíš měli spolu nějaký obchodní spor z té doby, kdy pan Hirsch byl v Cařihradě.

Ale z tohohle příběhu je vidět," končil pan Taussig zamyšleně, „že hlavní věc v obchodu je solidnost. Kdyby ten Armén vedl pořádné koberce, co nejsou barvené tím laciným anilínem, nebyli by na to tak hned přišli, jak toho pana Hirsche odklidil, že jo. Ale prodávat póvl, to se jednomu vymstí.“

Čintamani a ptáci

„Ehm,“ řekl pan doktor Vitásek, „víte, já se tak trochu v perských kobercích vyznám; ale to vám potvrdím, pane Taussig, že dnes už to není, jak to bývalo. Dnes si ti taškáři v Orientě už nedají tu práci, aby barvili vlnu červcem, indigem, šafránem, velbloudí močí, duběnkami a těmi ostatními ušlechtilými organickými barvivy; ani ta vlna už není, jako bývala, a kdybych měl povídat o vzoru, tak bych se dal do breku. To teda je jedno ztracené umění, tyhle perské koberce. Proto jenom ty staré kusy, co byly dělány před rokem osmnáct set sedmdesát, mají nějakou cenu; ale takové se vám podaří koupit, jenom když nějaká stará famílie, z rodinných příčin, jak se v lepších rodinách říká dluhům, prodává antikvity po dědečkovi. Poslouchajte, já jsem onehdy na hradě Rožmberku viděl pravý sedmihradák – to jsou takové malé koberečky, modláky, co vyráběli Turci v sedmnáctém století, když seděli v Sedmihradsku; tam na tom hradě po tom šlapou turisti v okovaných botách, a nikdo neví, jakou to má cenu, – inu, člověk by nad tím zplakal. A jeden z nejvzácnějších koberců na světě je u nás v Praze, a nikdo o něm neví.

Totíž to je tak: Já se znám se všemi obchodníky s koberci, co u nás jsou, a někdy si je tak obejdu, abych se podíval, co mají na skladě; víte, oni ti agenti v Anatólii a Persii někdy přec jenom popadnou nějaký starý kus, ukradený z mešity nebo odkud, a přibalí jej k tomu druhému metrovému zboží; ten celý balík, ať je v něm co je, se potom prodává na váhu. A já si tak myslím, jakpak kdyby tam přibalili nějaký ladik nebo bergamo! Proto si někdy zaskočím k tomu nebo onomu tepicháři, sednu si na hromadu koberců, pokušuju a koukám, jak prodávají kavkám takové ty buchary, saruky a tebrizy; a sem tam řeknu, copak to máte tamhle ve spod, ten žlutý? A hele, on to je hamadan. Tedy takhle jsem si občas zašel k nějaké paní Severýnové – ona má takový krámeček ve dvoře tamhle na Starém Městě a někdy se u ní najdou pěkné karamany a kelimy. Ona je taková kulatá a veselá paní, má mnoho řečí a čubičku pudla, tak tlustou,

že se až člověku dělá špatně. Tihle tlustí psi jsou takoví nevrlí a tak astmaticky a podrážděně štěkají; já to nemám rád. Poslouchejte, viděl už někdo z vás mladého pudla? Já ne; já myslím, že všichni pudlové, podobně jako všichni inspektoři, revidenti a berní správcové, jsou staří; to už nejspíš patří k té rase. Ale protože jsem chtěl udržovat dobrou vůli s paní Severýnovou, sedl jsem si vždycky do kouta, kde chrápala a funěla ta čubička Amina na takovém velkém, do čtverce složeném koberci, a drbal jsem ji na zádech; ona to ta Amina měla moc ráda.

Paní Severýnová, povídám jednou, to jsou špatné obchody; ten koberec, co na něm sedím, už tady máte tři roky.

Ten tu je ještě dýl, řekla paní Severýnová, ten je v tom koutě složen už dobrých deset let; ale to není můj koberec.

Aha, povídám, ten patří Amině.

Kdepak, smála se paní Severýnová, ten patří jedné paní; ona říká, že na něj nemá doma místo, a tak si jej složila tady. Mně tu dost překáží, ale aspoň na něm spí Amina, vid', Amino?

Tak jsem odhrnul cíp toho koberce, třebaže Amina začala vztekle vrčet. To je nějaký starý koberec, povídám, smím se na něj podívat?

Pročpak ne, řekla paní Severýnová a vzala Aminu do náruče. Pojd', Amino, pán se jenom podívá a pak to zas Amině ustele. Pšť, Amino, nesmíš vrčet! Ale jdi, ty hloupá!

Já jsem zatím ten koberec rozhodil, a mně vám tak zabouchalo srdce. On to byl bílý anatólák ze sedmnáctého století, místy už naveskrz prochozený, ale abyste věděli, byl to takzvaný ptačí koberec se vzorem Čintamani a s ptáky; to totiž je božský a zapovězený vzor. Já vám říkám, to je nesmírná rarita; a tady ten kus byl aspoň pětkrát šest metrů veliký, krásně bílý, s tyrkysově modrou a třeshňově růžovou... Já jsem se postavil k oknu, aby mně paní Severýnová neviděla do obličeje, a povídám: To je hodně starý hadr, paní Severýnová, a tady se vám nadobro přeleží. Víte co, řekněte té paní, že to koupím, když ona na to nemá místo.

To je těžké, řekla paní Severýnová. Ten koberec tu není na prodej, a ona ta paní je pořád v Meranu a v Nizze; já ani nevím, kdy je doma. Ale já se jí zkusím zeptat.

Tak buďte tak hodná, řekl jsem co možná lhostejně a šel jsem po svém. Abyste věděli, to je pro sběratele věc cti, aby nějakou vzácnou věc dostal za babku. Já znám jednoho moc velkého a bohatého pána, který sbírá knihy; jemu je jedno dát za nějakou starou šartéku⁵ třeba pár tisíc, ale když se mu podaří u nějakého hadráře koupit první vydání básní Josefa Krasoslava Chmelenského za dvě koruny, tak vám skáče radostí. To už je takový sport, jako honit kamzíky. Tedy já jsem si vzal do hlavy, že musím ten koberec lacino dostat a že jej pak daruju muzeu, protože taková věc jinam nepatří. Jenom by na to musela přijít cedulka s nápisem: Dar doktora Vitáska. Prosím vás, každý člověk má svou ctižádost, že? Ale to se vám přiznám, mně z toho hořela hlava.

To mně vám dalo práci, abych se přemohl a neběžel hned druhého dne za tím kusem s Čintamani a ptáky; já jsem na nic jiného ani nemohl myslet. Ještě den to musím vydržet, říkal jsem si každého dne; dělal jsem to sám sobě natruc. Člověk se někdy rád trýzní. Ale asi za čtrnáct dní mě napadlo, že tam ten ptačí koberec může najít někdo jiný, a letím k paní Severýnové. Tak co? vyhrknu ve dveřích.

Co má být? ptala se mě udiveně ta paní, a já jsem se vzpamatoval. Ale, řekl jsem, jdu zrovna tudyma po ulici a náhodou jsem si vzpomněl na ten bílý koberec; prodá to ta paní?

Paní Severýnová potřásla hlavou. Kdepak, řekla, ona je teď v Biarritzi a nikdo neví, kdy se vrátí. – Tak jsem se podíval, je-li tam ten koberec; to se ví, ležela na něm Amina, tlustší a olezlejší než kdy jindy, a čekala, že ji podrhu na zádech.

Nějaký den nato jsem musel jet do Londýna, a když už jsem tam byl, zašel jsem si k panu Keithovi – víte, ten sir Douglas Keith je dnes největší kapacita na orientální koberce. Pane, povídám mu, prosím vás, jakoupak cenu by takhle mohl mít bílý anadol s Čintamani a ptáky, velikost víc než pětikrát šest metrů.

Ten sir Douglas se na mne podívá přes brejle a utrhne se skoro vztekle: Žádnou!

⁵ Šartéka – bezcenná kniha. Pozn. red.

Jak to, žádnou, povídám zaraženě. Proč by neměl žádnou cenu?

Protože v tom formátu ten koberec vůbec neexistuje, křičel na mne sir Douglas. Pane, to byste mohl vědět, že ten největší koberec s Čintamani a ptáky, co je vůbec znám, měří stěží třikrát pět yardů!

Já jsem vám zrudnul radostí. Ale dejme tomu, pane, řekl jsem mu, že by jeden kus v té velikosti existoval; jakou by mohl mít cenu?

Vždyť vám přece říkám, žádnou, křičel ten Keith. Pane, ten kus by byl unikát, a jakpak chcete určit cenu unikátu? Když je nějaká věc unikát, může mít stejně dobře cenu tisíc liber jako deset tisíc liber; copak já vím? Ostatně takový koberec neexistuje, pane. Dobrý den, pane.

To si dovedete představit, s jakou jsem se vracel. Panenko Maria, ten kus s Čintamani musím dostat! To bude něco pro muzeum! Ale teď si, prosím vás, představte, že jsem nesměl nijak nápadně naléhat, protože to není sběratelské; že paní Severýnová neměla žádný zvláštní zájem na tom, aby se ten starý hadr, co se na něm její Amina válela, prodal; a že ta zlořečená ženská, co jí ten koberec patřil, jezdila z Meranu do Ostende a z Badenu do Vichy, – ta ženská musela mít doma nějaký lékařský lexikon, že měla tolik nemocí; zkrátka byla bez ustání v nějakých lázních. Tedy já jsem tak jednou za čtrnáct dní chodil k paní Severýnové mrknout si, je-li tam v koutě ještě ten koberec se všemi svými ptáky, podrbal jsem tu odpornou Aminu, až rozkoší kvičela, a aby to nebylo nápadné, koupil jsem pokaždé nějaký koberec; poslouchajte, já mám doma těch šírazů, širvanů, mosulů, kabristanů a jiného metrového zboží celé hromady – ale mezi tím byl jeden klasický derbent, pane, to se tak hned nevidí; a jeden starý modrý khorasan. Ale co jsem za ty dva roky zkusil, to pochopí jenom sběratel. Kdepak, muka lásky, to nic není proti mukám sběratele; ale přitom je zvláštní, že si snad ještě žádný sběratel nevzal život a naopak obvykle dosahuje dlouhého věku; nejspíš to je zdravá vášeň.

Jednoho dne mně najednou povídá paní Severýnová: Tak ta paní Zannelliová, co jí patří ten koberec, tady byla; já jsem jí řekla, že bych měla kupce na ten její bílý ležák a že se jí tu beztoho přeleží; ale ona povídala, to prý je rodinný kus, a ona to prý nepotřebuje prodávat a jen ať to prý tady nechám.

Tak jsem se, to se rozumí, rozběhl sám za tou paní Zanelliovou. Myslel jsem, že to je bůhvíjaká mondéna, ale ona vám to byla taková šeredná bába s fialovým nosem, parukou a takovým divným tikem, že jí pořád huba jezdila po levé tváři až k uchu.

Milostivá, povídám, a přitom se pořád musím dívat, jak jí ta huba tančije po tváři, já bych rád koupil ten váš bílý koberec; on je to sic už chatrný kus, ale mně by se zrovna hodil do... do předsíně, víte? – A jak jsem čekal na její odpověď, cítím, že mně taky začala huba cukat a poskakovat na levou stranu; byl-li ten její tik nakažlivý nebo bylo-li to z rozčilení, to nevím, ale já jsem vám to nemohl potlačit.

Co si to dovoluujete? rozkřikla se na mne ta strašná ženská pisklavě. Hned ať jste pryč, hned, hned, ječela. To je můj rodinný kus po Grosspapa! Jestli nepůjdete pryč, já zavolám Polizei! Já neprodávám žádné tepichy, já jsem von Zanelli, pane! Mary, ať jde ten člověk pryč!

Poslouchejte, já jsem z těch schodů jel jako kluk; já bych byl brečel vztekem a lítostí, ale co jsem měl dělat? Po celý rok jsem zase chodil k paní Severýnové; zatím se Amina naučila chrochtat, jak byla tlustá a skoro úplně lysá. Za rok se zase paní Zanelliová vrátila; tentokrát jsem rezignoval a udělal jsem věc, za kterou bych se jako sběratel měl do smrti stydět: poslal jsem na ni svého kamaráda, advokáta Bimbala – on je takový jemný člověk a má vousy, které mu získávají bezmeznou důvěru u ženských –, aby té ctihodné dámě nabídl za ten ptačí koberec jakékoliv rozumné peníze. Zatím jsem čekal dole, rozčilený jako ženich, který má dostat odpověď. Za tři hodiny se potácel ten Bimbal z domu a utíral si pot. Ty holomku, sípal na mne, já tě uškrtím! Jakpak já k tomu přijdu, abych kvůli tobě tři hodiny poslouchal historii rodiny Zanelliů? A abys věděl, rozkřikl se mstivě, ten koberec nedostaneš; sedmnáct Zanelliů by se na Olšanech obracelo v hrobě, kdyby ta rodinná památka měla přijít do muzea! Ježíšmarjá, tys mně dal! – A s tím mě nechal stát.

Teda to víte: když si chlap něco vezme do hlavy, tak hned tak nepovolí; a když je to sběratel, tak půjde třeba vraždit; ono je sběratelství docela heroická činnost. Tedy já jsem se rozhodl, že ten koberec s Čintamani a ptáky jednoduše ukradnu. Nejdřív jsem si očíhnul okolí; ten krám

paní Severýnové je ve dvoře, ale průchod se v devět hodin večer zamyká; a já jsem nechtěl nic odemykat paklíčem, protože to neumím. Z toho průchodu se jde do sklepa, kde by se člověk mohl schovat, dřív než se barák zamkne. Na dvorku je ještě kůlnička; kdyby se člověk dostal na střechu té kůlničky, mohl by přelézt do sousedního dvorku, který patří k hospodě, a z hospody už se člověk dostane vždycky. Tedy to bylo dost jednoduché, ale šlo jen o to, jak otevřít okno do krámu. Na tu práci jsem si koupil sklenářský diamant a učil jsem se na svých vlastních oknech, jak se vyřízne tabulka skla.

Poslouchejte, nemyslete si, že krást je tak jednoduché; to je těžší než operovat prostatu nebo vykuchat z člověka ledvinu. Předně je těžké, aby člověka nikdo neviděl. Za druhé je s tím spojena spousta čekání a jiného nepohodlí. A za třetí je při tom taková nejistota; člověk neví, nač narazí. Já vám říkám, že to je těžké a špatně honorované řemeslo. Kdybych našel lupiče ve svém bytě, vzal bych ho za ruku a řekl mu měkce: Človíčku, že se vám chce tak se obtěžovat; koukejte se, nešlo by to, abyste okrádal lidi jiným, pro vás pohodlnějším způsobem?

Já ovšem nevím, jak kradou jiní; ale mé zkušenosti nejsou příliš příznivé. Kritického večera, jak se říká, jsem se vloudil do toho domu a ukryl jsem se na schodech vedoucích do sklepa. Tak by to popsal policejní report; ve skutečnosti to vypadalo tak, že jsem se půl hodiny potloukal v dešti před vraty, čímž jsem se stal kdekomu jaksi nápadný. Konečně jsem se zoufale rozhodl, tak jako se člověk rozhoduje dát si vytrhnout zub, a vešel jsem do chodby; a to se rozumí, srazil jsem se s nějakou služkou, která šla do té vedlejší hospody pro pivo. Abych ji uklidnil, zabručel jsem na ni, že je poupátko nebo kotě nebo něco takového; to ji poděsilo tak, že se dala na útěk. Zatím jsem se schoval na těch schodech do sklepa; ti prasáci tam měli stát kýble s popelem a jiné haraburdí, které větším dílem při mém takzvaném vloudění s velkým rachotem spadlo. Potom se vracela ta služka s pivem a rozčileně hlásila domovníkovi, že do baráku vlezl nějaký cizí chlap. Ale ten výtečný muž se nenechal vyrušit a prohlásil, že to byl asi nějaký mazavka, který si spletl cestu do vedlejší hospody. Čtvrt hodiny nato zívaje a chrchlaje zamkl vrata a bylo ticho.

Jen někde nahoře hlasitě a osaměle škytla služka – to je zvláštní, jak tyhle služby mocně škytají, nejspíš ze stesku. Mně začalo být zima, a krom toho to tam tak nakysle a plesnivě páchlo; hmatal jsem kolem sebe, ale všechno, nač jsem sáhl, bylo jaksi slizké. Panebože, tam muselo zůstat otisků po prstech doktora Vitáska, našeho vynikajícího odborníka na nemoci cest močových! Když jsem myslel, že už bude půlnoc, bylo teprve deset hodin. Já jsem chtěl se svým vloupáním začít o půlnoci, ale v jedenáct hodin jsem to už nemohl vydržet a šel jsem tedy krást. To byste nevěřili, jaký hluk ztropí člověk, když se chce plížit potmě; ale ten dům měl požehnaný spánek. Konečně jsem byl u toho okna a začal jsem s děsným skřípáním řezat sklo. Uvnitř to dušeně zaštěklo. Ježíšmarjá, ona tam je Amina!

Amino, šeptal jsem, ty potvoro, buď tiše; já tě jdu podrbat na zádech. – Ale ono je, víte, potmě ukrutně těžké nasadit diamant do téhož vrypu, který jste udělali předtím; tak jsem tím diamantem jezdil po té tabuli sem a tam, až jsem konečně trochu víc přitlačil a celá tabule s řinkotem praskla. Tak, teď se seběhnou lidé, řekl jsem si, a koukám, kde bych se schoval; ale ono nic. Pak už jsem s jakýmsi zvrhlým klidem vymáčkl další tabulky a otevřel okno; uvnitř Amina chvílemi jen tak na půl huby a konvenčně zaštěkla, aby předstírala, že plní svou povinnost. Já tedy jsem vlezl oknem a vrhnu se nejdřív k té ohavné čubičce. Aminko, šeptám jí horoucně, kdepak máš záda? Koukej, zlato, pán je tvůj přítel – ty potvoro, to se ti líbí, vid'? – Amina se slastí svíjela, pokud se ovšem žok může svíjet; a já jí přátelsky povídám: Tak, a teď pusť, čokle! a chtěl jsem zpod ní vytáhnout ten drahocenný ptačí koberec. Teď si Amina nejspíš řekla, že jde o její majetek, a začala řvát; to nebylo štěkání, to byl řev. Ježíšmarjá, Amino, domlouvám jí honem, buď tiše, ty bestie! Počkej, já ti ustelu něco lepšího! A rup! Strhl jsem ze zdi ohavný lesklý kirman, který paní Severýnová považovala za nejvzácnější kus svého obchodu. Koukej, Amino, šeptám, na tom se ti bude hajat! Amina se na mne se zájmem dívala; ale sotva jsem vztáhl ruku po jejím koberci, spustila nový řev; já myslel, že to musí být slyšet až v Kobylisích. Tu teda jsem tu obludu znovu uvedl do extáze zvláště rozkošným podrbaním a vzal jsem ji do

náruče; ale jak jsem sáhl po bílém unikátu s Čintamani a ptáky, zachrčela astmaticky a začala nadávat. Proboha, ty bestie, řekl jsem zničeně, já tě musím zabít!

Teda poslyšte, já tomu sám nerozumím; díval jsem se na toho hnusného, tučného, podlého čokla s tou nejdivočejší nenávistí, jakou jsem kdy v sobě zažil, ale já jsem tu potvoru nemohl zabít. Měl jsem dobrý nůž, měl jsem na gatích řemen; mohl jsem ji podřezat i zaškrtit, ale já neměl to srdce. Seděl jsem vedle ní na tom božském koberci a drbal jsem ji za ušima. Ty zbabělče, šeptal jsem si, stačí jenom jeden nebo dva pohyby, a bude to odbyto; operovals tolik lidí a viděls je umírat v hrůze a bolesti; proč bys nezabil psa? Já jsem vám skřípal zuby, abych si dodal odvahy, ale nemohl jsem; a tu jsem se vám dal do breku, – já myslím, že to bylo z hanby. A tu ta Amina zakňučela a olízla mně tvář.

Ty mizerná, svinská, ničemná mrcho, zabručel jsem na ni, poplácal jsem ji po tom olysalém hřbetě a lezl jsem oknem na dvorek; to už byla porážka a ústup. Potom teda jsem chtěl vyskočit na tu kůlničku a dostat se po střeše na druhý dvorek a hospodou ven, ale já vám neměl ani kra-pet síly, nebo ta střecha byla výš, než jsem ji dřív odhadoval; zkrátka nedostal jsem se na ni. Tak jsem zase slezl na ty schody u sklepa a stál jsem na nich do rána, polomrtev únavou. Já blbec, já jsem mohl spát na těch kobercích, ale to mě nenapadlo. Ráno jsem slyšel, jak domovník otvírá vrata. Chvilku jsem počkal a pak jsem si to namířil rovnou ven. Ve vratech stál ten domovník, a když viděl vycházet z chodby cizího člověka, byl tak překvapen, že zapomněl udělat randál.

Za pár dní jsem šel navštívit paní Severýnovou. V okně jsou přidělány mříže, a na posvátném vzoru Čintamani, to se rozumí, se válí ta mrzká psí ropucha; když mne viděla, zavrtěla potěšeně tím tlustým jelitem, kterému se u jiných psů říká ocas. Pane, zářila na mne paní Severýnová, to je naše zlatá Amina, náš poklad, náš drahý pejsek, víte, že se nám sem ondyno vloupal oknem zloděj a že ho naše Amina zahнала? Pane, já bych ji nedala za nic na světě, prohlásila s pýchou. Ale vás má ráda, pane; to ona poctivého člověka pozná, vid', Amino?

Tak to je všechno. Ten unikátní ptačí koberec tam leží podnes, – je to, myslím, jedna z nejvzácnějších tapiserií na světě; a podnes na ní chrochtá blahem šeredná, prašivá, smrdutá Amina. Já myslím, že se jednou sádlem zadusí, a pak to snad zkusím znovu: ale dřív se musím naučit, jak se pilují mříže.“

Příběh o kasaři a žháři

„Copak o to,“ pravil pan Jílek, „krást se musí umět. To říkával taky pan Balabán, ten kasař, co naposledy udělal tu kasu u firmy Scholle a spol. Ten Balabán, to byl takový vzdělaný a rozšafný lupič; taky už byl starší, a to dá rozum, ty zkušenosti každý nemá. Mladý člověk má spíš takový hazard; ono se s kuráží ledacos podaří, ale když člověk začne přemýšlet, tak obyčejně ztrácí tu kuráž, a proto jde na věc s rozvahou. To platí v politice a ve všem.

Tak ten Balabán říkal, že každá práce má své pravidlo; a co se týče nedobytných pokladen, že takový kasař má vždycky pracovat sám, protože se nemá na nikoho spoléhat; za druhé, že nemá nikdy pracovat dlouho na jednom místě, protože pak už jeho práci znají; za třetí, že má jít s duchem doby a naučit se všemu, co je v jeho oboru nového; ale přitom se má držet takové té tradice a dobrého průměru, protože čím víc lidí tím způsobem pracuje, tím to má policie těžší. Proto se ten Balabán držel hasáku, třebaže měl elektrickou vrtačku a uměl zacházet i s tím termitem⁶. On říkal, že to je taková zbytečná ješitnost nebo ctižádost, pouštět se do těch moderních pancéřových sejfů; on že raději pracuje u takových starých a solidních firem, které mají staré ocelové kasy a v nich poctivé peníze, a ne tyhle šeky. To on to měl všechno dobře rozváženo a zpečetěno, ten Balabán. On měl kromě toho obchod se starou mosazí, dohazoval reality, kšeftoval v koních a vůbec stál si dost dobře. Teda ten Balabán říkal, že udělá už jenom jednu kasu, ale to že bude čistá práce, to prý bude ta mladá generace mrkat. Ono prý není hlavní věc udělat velké peníze; hlavní je, říkal ten Balabán, nedat se chytit.

Tedy ta poslední kasa, co si ten Balabán vybral, byla u firmy Scholle a spol., víte, co je ta továrna v Bubnech. Ale to vám byla opravdu čistá práce, co tam udělal; mně to vypravoval jeden agent od policie, nějaký Pištora. On tam vlezl oknem ze dvora, tak jako tuhle pan doktor Vitásek,

⁶ Termit (řec.) – druh zápalné směsi. *Pozn. red.*

ale musel vypáčit mříže; to vám byla radost se podívat, říkal ten Pištora, jak čistě tu mříž vyndal, ani žádné svinstvo nenadělal, tak krásně ten člověk pracoval. A na tom místě, kde tu kasu načal, ji taky otevřel; nebyla tam ani jedna zbytečná díra nebo rejha, ani škráb nebo rejpanec, ba ani nátěr na té kase zbytečně neodřel. To bylo vidět, říkal ten Pištora, s jakou láskou to ten člověk dělal. Však ta kasa je teď v policejním muzeu, kvůli té mistrovské práci. Potom vybral peníze, asi šedesát tisíc, snědl kus špeku a chleba, co s sebou přinesl, a zas odešel oknem; on ten Balabán říkal, že vojevůdce a kasař se musí starat hlavně o ústup. Potom donesl ty peníze k své sestřenici, nástroje schoval u nějakého Líznera, šel domů, vyčistil si šaty a boty, umyl se a vlezl do postele jako každý pořádný člověk.

Ono vám ještě nebylo osm hodin ráno, když někdo tluče na dveře a volá: Pane Balabán, otevřte! Ten Balabán se diví, kdopak to může být, ale jde s klidným svědomím otevřít; a do dveří se hrnou dva policajti a s nimi ten agent Pištora. Já nevím, znáte-li ho, – on je takový pomenší člověk a má zuby jako veverka a pořád se směje. On býval dřív u funebráků, ale přišel z chleba, protože se všichni lidé museli smát, když tak šlapal před tou rakví a pořád se tak špásovně zubil. Já jsem pozoroval, že mnoho lidí se šklebí jenom z takových rozpaků, že nevědí, co by dělali s hubou, jako jiní nevědí, co by dělali s rukama. Proto se lidé tak horlivě usmívají, když mluví s nějakým velikým Pánem, příkladně s panovníkem nebo s prezidentem; ono to není ani tak z radosti jako spíš z takových rozpaků. Ale já jsem chtěl mluvit o tom Balabánovi.

Když ten Balabán viděl ty dva strážníky s Pištorou, spustil na ně se spravedlivým hněvem: Čopak mně šem ležete? Já š vámi nechci nič mít. – Přitom se sám zarazil nad tím, jak šišlá.

Ale pane Balabán, smál se ten Pištora, dyť my se vám jdeme jenom podívat na zuby. – A rovnou šel k takovému malovanému hrníčku, do kterého si ten Balabán dával na noc chrup, – on totiž přišel o většinu zubů, když jednou musel skočit z okna. – Že jo, pane Balabán, povídá s gustem ten Pištora, vono to nedrží, tyhle falešný zuby; vono se vám ty zuby při vrtání hejbaly, a tak jste si je vyndal a položil na psací stůl; jo,

ale tam bylo prachu, – pane Balabán, to byste už taky moh vědět, co v těchhle účtárnách bejvá prachu. To my pak musíme jít za váma, pane Balabán, když tam najdeme takovou tu stopu po zubech; to se na nás ani nezlobte. Ale měl jste ten prach dřív utřít.

Žatracená věč, divil se ten Balabán. Vidíte, Pištoro, ono še říká, že jednu chybu udělá i ten nejchytřejší lump, že jo.

Jenže vy jste udělal dvě, zubil se pan Pištora. Panečku, my jsme tam jen mrkli, a už jsme hádali na vás, a víte proč? Každý pořádný lupič se na místě s odpuštěním vytento, aby ho nechytli; to už je taková pověra. Jenže vy jste takový nevěrec a rozumář a nedáte na tyhle pověry; vy si myslíte, že na všechno stačí rozum. To máte z toho. Jo, pane Balabán, krást se musí umět.“ –

* * *

„Někteří ti lidé jsou moc šikovní,“ pravil na to rozvážně pan Malý, „to se jim musí nechat. Já jsem někde četl o jednom takovém případě, možná, že to někdo z vás nezná. To se stalo někde ve Štýrsku. Tam byl mistr sedlář a řemenář, křestním jménem Anton a vlastním jménem Huber nebo Vogt nebo Meyer, jak už se tihle Němci tak obyčejně jmenují. Tedy ten sedlář měl zrovna svátek a seděl u svátečního oběda – ale ono se ve Štýrsku nejlí dobře ani ve svátek, to není jako u nás. Já jsem aspoň slyšel, že tam jedí i kaštany. Tedy ten sedlář sedí po obědě v kruhu své rodiny, a najednou mu někdo tluče na okno: Ježíšmarjá, sousede, vždyť vám hoří střecha nad hlavou! Ten sedlář vyletí, a namouduši, krov je v plamenech. To se ví, děti se dají do křiku, žena s pláčem vynáší hodiny – teda já už jsem viděl hromadu požárů a pozoroval jsem, že obyčejně lidé ztratí hlavu a začnou vynášet něco zbytečného, hodiny nebo kafemlejnek nebo kanára v kleci; a teprve když už je pozdě, tak si vzpomenou, že tam nechali babičku a šatstvo a hromadu jiných věcí. Zatím se seběhli lidé a začali si navzájem překážet s hašením; potom přišli hasiči – to víte, hasič se musí dřív převléknout, než začne hasit; ale zatím už začalo hořet druhé stavení, a do večera jich lehlo popelem patnáct. Kdo chce vidět pořádný požár, musí jít na vesnici nebo na malé město; ve velkoměstě to

už není to, to se díváte spíš na fortele těch hasičů než na ten požár. Nejlepší je, když můžete sami pomáhat hasit, nebo dokonce když můžete radit těm druhým, jak by měli hasit. Hasit, to je krásná práce, jak to tak syčí a praská; ale nosit vodu z potoka, to dělá člověk nerad. – Ono je v člověku něco divného: když už vidí nějakou pohromu, tak si skoro přeje, aby byla pořádná. Veliký požár nebo veliká zátopa, to tak člověka jaksi rozjařuje; má pocit, abych tak řekl, že přišel v životě na svůj účet. Nebo to je takový pohanský úžas, já nevím.

Tedy to se ví, den nato tam bylo jako – no, jako po vyhoření; oheň je krásná věc, ale to spáleniště pak je strašné; to máte stejné jako s láskou. To člověk jen tak bezmocně kouká a myslí, že už se z toho nikdy nesebere. No, a byl tam jeden mladý četník, aby vyšetřoval příčinu toho požáru. Pane strážmistr, povídá ten sedlář Anton, já bych se vsadil, že to někdo zapálil; pročpak by to zrovna chytlo na můj svátek, když sedím u oběda? Ale to mně nejde na rozum, proč by se někdo na mně chtěl mstít, vždyť já nikomu nic zlého nedělám, neřkuli abych se staral o politiku. Já teda nevím o nikom, kdo by moh mít na mne takový hrozný vztek.

Bylo poledne a páliło slunce; ten četník chodí po tom spáleništi a myslí si, teď aby čert poznal, jak to chytlo. Pane Anton, povídá najednou, copak se vám to tamhle nahoře blejská na tom trámu? – Tam byl vikýř, řekl ten sedlář, snad to je nějaký hřebík. – Na hřebík to nekouká, povídá ten četník, to je spíš jako zrcátko. – Kdepak by se tam vzalo zrcátko, řekl ten sedlář, vždyť tam v tom vikýři byla jenom sláma. – A je to zrcátko, povídá ten četník, a já vám to ukážu.

Pak si postavil hasičský žebřík k tomu ohořelému trámu, vylezl nahoru a povídá: Abyste věděl, pane Anton, není to ani hřebík, ani zrcátko, ale kulaté sklíčko přivrtané k tomu trámu. Prosím vás, k čemu to je? – To jsem blázen, řekl ten sedlář, to si s tím snad hrály děti. – A najednou ten četník, jak tak koukal na to sklíčko, vám zařval: Au! mordyje, vždyť to pálí! Co to je? A ohmatával si nos. – Hergot! zařval podruhé, teď mně to spálilo ruku! Honem, pane Anton, podejte mně nějaký papír! – Tak mu

ten sedlář podal lístek ze svého notesu, a ten četník drží ten papír kousek pod tím sklíčkem. – Tak, povídá za chvilku, pane Anton, mně se zdá, že to už máme. – To už leze z toho žebříku dolů a drží ten list papíru tomu sedlářovi před očima: byla v něm propálená dírka a ještě se z ní kouřilo. Pane Anton, řekl ten četník, abyste věděl, to sklíčko je sběrná čočka neboli lupa; a teď bych rád věděl, kdo ji přivrtal k tomu trámu zrovna nad hromadu slámy; ale to vám říkám, pane Anton, kdo to udělal, ten půjde odtud v želízkách.

Prokristáčka, řekl ten sedlář, my jsme přece žádnou lupu doma neměli – halt! křikl najednou. Počkejte, já měl na učení kluka, Sepp se jmenoval, a ten si pořád hrál s takovými věcmi! Proto jsem ho vyhodil, že nebyl k rozumné práci, protože měl v hlavě samé takové hlouposti a jiné pokusy! Že by to byl ten zatracený kluk – Ale to nejde, pane strážmistr. Vždyť jsem ho vyhodil, to bylo začátkem února; bůhví, kde teď je, ale tady se od té doby neukázal.

To už se dozvíme, je-li to jeho čočka, řekl ten četník. Pane Anton, telegrafujte do města, aby sem poslali ještě dva četníky; na tu čočku mně nesmí nikdo ani máknout. Nejdřív musíme najít toho kluka.

To se ví, taky ho našli; byl na učení u nějakého brašnáře v docela jiném místě; a sotva ten četník vkročil do dílny, začal se vám ten kluk třást jako list. Seppe, křičí na něj ten četník, kdes byl třináctého června?

Prosím, tady, drkotal ten kluk, já jsem tady od patnáctého února a neodešel jsem ani na půl dne, já mám na to svědky. – To je pravda, řekl ten brašnář, to mu dosvědčím sám, protože bydlí u mne a musí chovat mé nejmenší.

Zatrápená věc, řekl ten četník, tak to už nebude on.

A co jako s ním mělo být? ptal se ten mistr brašnář.

Inu, povídá četník, bylo na něj podezření, že třináctého června tamhle v těch čertech d'áblech zapálil barák sedláře Antona a s ním půl obce.

Třináctého června? řekl ten brašnář zaraženě. Poslouchejte, to je divné; třináctého června se ten kluk ptal: Kolikátého je dnes? Třináctého června? To je svatého Antonína, že? Já vám povídám, že dneska se někde něco stane.

V tu chvíli ten kluk Sepp vyskočil a chtěl vzít roha; ale to už ho četník držel za límec. Cestou se pak ten kluk tomu četníkovi přiznal: že měl vztek na mistra Antona, protože ho ten sedlář kvůli těm jeho pokusům pohlavkoval jako psa; že se mu teda chtěl pomstít, a proto si vypočítal, kde bude třináctého června, na svátek mistra Antona, přesně v poledne stát slunce, a že podle toho nařídil tu čočku, aby zapálila tu slámu, zatímco on bude bůhvíkde; to všechno nachystal už v únoru a pak šel ze služby.

Poslouchejte, na tu čočku pak zavolali nějakého hvězdáře z Vídně, a ten nad tím kroutil hlavou, jak byla přesně nařízena právě na sluneční kulminaci třináctého června. Říkal, že to je zrovna zázračná šikovnost, když ten patnáctiletý kluk k tomu neměl žádné ty astronomické nástroje na měření úhlů. Co s tím Seppem bylo dál, to nevím; ale tak si myslím, jaký by z toho uličníka mohl být hvězdář nebo fyzik. Vždyť to mohl být druhý Newton nebo co, ten zatracený kluk! Ale ono na světě přichází nazmar tolik zvláštního důmyslu a takových těch krásných schopností – Víte, lidé mají tu trpělivost hledat v písku diamanty nebo perly v moři; ale aby hledali v lidech vzácné a podivné dary od Pánaboha, aby nepřišly nazmar, to je ani nenapadne. A to je velká chyba.“

Ukradená vražda

„To mne upomíná na jeden případ,“ pravil pan Houdek, „který byl taky tak dobře promyšlen a připraven; ale myslím, že se vám nebude líbit, protože nemá žádný konec a rozuzlení. Kdyby vás to nebavilo, tak řekněte a já přestanu.“

Jak snad víte, já bydlím v Krucemburské ulici na Vinohradech. To je jedna z těch krátkých příčných ulic, ve kterých není ani hospoda, ba ani mandl nebo prodej uhlí a kde se chodí v deset hodin spat, kromě těch prostopášníků, kteří poslouchají doma rádio a následkem toho vlezou do postele až v jedenáct hodin. Co se týče obyvatelstva, jsme tam většinou tiší poplatníci nebo úředníci do sedmé hodnostní třídy, nějaký akvaristé, jeden citerista, dva filatelisti, jeden vegetarián, jeden duchař a jeden obchodní cestující, který je ovšem teozof; jinak tam jsou samé paní bytné, u kterých ti dotyční bydlí v čistém, elegantně zařízeném pokoji se snídaněmi, jak se tomu v inzerátech říká. Jednou týdně, vždycky ve čtvrtek, chodil ten teozof domů až o půlnoci, protože míval nějaké duchovní cvičení; v úterý se vraceli kolem půlnoci domů dva z těch akvaristů, protože měli schůzi ve spolku Akvárium, a stojíce pod lucernou, se přeli o živorodkách a závojnatkách. Před třemi lety prošel tou ulicí dokonce jeden opilec; ale soudí se, že byl z Košíř a že si jenom spletl cestu. Zato denně o čtvrt na dvanáct se tudy ubíral domů nějaký Rus, jménem Kovalenko nebo Kopytenko, člověk nevelký, ale zarostlý jakýmsi řídkým druhem vousů, který bydlel u paní Janské v čísle 7. Čím se ten Rus živil, to není známo; ale až do pěti hodin odpoledne se válel doma, pak šel s aktovkou k nejbližší stanici tramvaje a jel dolů do města; přesně ve čtvrt na dvanáct zase na téže stanici vystoupil a zabočil do Krucemburské ulice. Kdosi potom tvrdil, že od pěti hodin odpoledne vysedával ten Rus v jedné kavárně a hádal se s jinými Rusy. Ale jiní zase říkají, že to nemohl být Rus, protože Rusové nikdy nechodí tak brzo domů.

Jednou, to bylo letos v únoru, jsem už dřímал, když najednou zaprasklo pět ran. Nejdřív se mi zdálo, že jsem malý kluk a že doma na

dvorku práskám bičem, a měl jsem radost, že to tak práská; ale pak jsem se rázem probudil a pochopil jsem, že to někdo na ulici střílel z revolveru. Tak letím k oknu a otevru, a vidím, že dole na chodníku zrovna před číslem 7 leží tvář k zemi nějaký mužský s aktovkou v ruce. – Ale vtom už také je slyšet dupání a za rohem se vynořil strážník, běží k tomu mužskému a zkouší ho nadzvednout; pak ho zase pustil, řekl Sakra! a zapískal. V tu chvíli se za druhým rohem objevil druhý strážník a běží k tomu prvnímu.

To se rozumí, já jsem si honem navlékl papuče a zimník a letím dolů. Z ostatních domů vyběhl ten vegetarián, citerista, jeden z akvaristů, dva domovníci a jeden filatelista; ostatní se jen dívali z oken, drkotali zuby a říkali si: Čert tomu věř, ještě bych tam mohl k něčemu přijít. Zatím už ti dva strážníci obrátili toho mužského naznak.

Vždyť je to ten Rus, ten Kopytenko nebo Kovalenko, co bydlí tady u paní Janské, povídám jektaje zuby. Je mrtev?

Já nevím, řekl jeden strážník bezradně. To se musí zavolat doktor!

Copak ho tu necháte ležet? drkotál pohoršeně ten citerista. Měli byste ho odvézt ddo špitálu!

To už se nás tam nahrnulo asi dvanáct a třáslí jsme se zimou a hrůzou, zatímco strážníci klečeli u toho zastřeleného a rozepínali mu z jakýchsi příčin límec. V tu chvíli se zastavil na rohu hlavní třídy taxík a šofér se šel k nám podívat, co to tam máme; nejspíš doufal, že je to nějaký nalitý, kterého odveze domů.

Mládenci, copak to tu máte? ptal se nás přátelsky.

Z-z-zastřelili člověka, jektal zuby ten vegetarián. Člověče, naložte ho ddo vozu a odvezte ho na ochrannou stanici! Třeba je ještě živ!

Safra, řekl ten šofér, takové kunčofty já nemám rád. No, ale počkejte, já sem zajedu. – Pak šel pomalu k svému vozu a zajel až k nám. Tak mně ho tam naložte, řekl.

Ti dva strážníci zvedli toho Rusa a s dost velkou námahou ho vpravili do toho taxíku; on to byl sice spíš drobný člověk, ale s mrtvými se těžko hantýruje.

Tak, pane kolego, řekl ten první strážník tomu druhému, vy s ním jed'te a já si zatím zapíšu svědky. Šofére, jed'te na ochrannou stanici, ale trochu rychleji.

Jo, rychle, zabručel šofér, když mám špatné brzdy. – A odjel.

Ten první strážník tedy vytáhl z náprsní kapsy notes a povídá: Musíte mně říci svá jména, pánové; to je jen kvůli svědectví. A pak si nás tak zoufale pomalu jednoho po druhém zapisoval do toho notesu; snad měl tak zkřehlé prsty, ale my jsme přitom promrzli jako zatracenci. Když jsem se vrátil do svého pokoje, bylo čtvrt na dvanáct a deset minut; tedy ta celá podívaná trvala deset minut.

Já vím, tamhle pan Taussig si myslí, že na tom případě nic extra není; ale pane Taussig, v takové slušné ulici je takový případ velká událost. Ty nejbližší ulice se ještě na té slávě jaksi přihřívají a říkají, že se to stalo hned za rohem; ty ulice, co jsou trochu dál, se už tváří lhostejně, ale abyste věděli, to je jen ze vzteku a ze závisti, že se to nestalo u nich. Za druhým rohem se už jen tak mávne rukou a říká se: Ale, prý tam někoho připozabili, kdopak ví, co na tom je. To už je taková nízká žehravost.

To si dovedete představit, jak jsme se druhého dne my všichni z té ulice vrhli na večerníky novin; jednak jsme se chtěli dočíst něco nového o naší vraždě, jednak jsme se vůbec těšili, že se tam bude psát o naší ulici a našem případě. To je známá věc, že lidé čtou v novinách nejraději o tom, co sami viděli a čeho byli, jak se říká, očitými svědky; dejme tomu, že se na Újezdě svalil kuň a že následkem toho byla doprava na deset minut přerušena. A když o tom v novinách nic nestojí, tak se na ten žurnál zlobí a mlátí jím o stůl, že tam nic pořádného není. Ono je to skoro uráží, že ty noviny nepovažují za nic důležitého tu příhodu, na které jsou oni jaksi spolumatiteli. Já myslím, že tahle rubrika různých zpráv je v novinách jenom kvůli těm očitým svědkům, aby z té zlosti nepřestali vůbec noviny kupovat.

My jsme vám byli jako polití, když žádný večerník nepřinesl o té naší vraždě ani slovo. Všelijaké takové aféry a tu zatracenou politiku tam mají, bručeli jsme, i to, že se nějaká tramvaj srazila s ručním vozíkem, ale takovou vraždu tam nedají; ty noviny vůbec vypadají, vždyť je to holá

korupce! Ale pak ten filatelista přišel na to, že třeba policie požádala noviny, aby v zájmu vyšetřování o té věci zatím nepsaly. Tak to nás uspokojilo a napínalo tím víc; byli jsme hrdi, že bydlíme v tak důležité ulici a že snad i budeme voláni jako svědkové v takové zřejmě tajemné věci. Ale druhý den nebylo v novinách zase nic a nikdo z policie nepřišel nic vyšetřovat; a co nám bylo nejdivnější, nikdo nebyl ani u té paní Janské, aby prohledal nebo aspoň zapečetil pokoj toho Rusa. To nás už skoro začalo děsit; ten citerista říkal, že to třeba chce policie ututlat, kdopak ví, oč tu šlo. A když ani třetího dne nebylo o té naší vraždě ani zmínky, začala se naše ulice bouřit, že to tak nenechá, že ten Rus byl jeden z nás a že my se už o to postaráme, aby věc vyšla na světlo; že beztoho naše ulice je okatě šikanována, že máme špatnou dlažbu a špatné osvětlení, a to prý by vypadalo jinak, kdyby tu bydlel nějaký poslanec nebo někdo od novin; ale to je to, slušná ulice nemá žádné zastání. Zkrátka vypukla živelná nespokojenost, a sousedé se obrátili na mne, abych jako starší a nezávislý člověk došel na policejní komisařství a upozornil na tu nepřítomnost s tou vraždou.

Já jsem tedy šel ke komisaři Bartoškovi; já ho trochu znám, je to takový zasmušilý člověk, prý se tak pořád trápí pro jakousi nešťastnou lásku; prý jenom z toho zármutku se dal k policii. Pane komisaři, říkám mu, já se k vám jdu jenom zeptat, co je s tou vraždou v Krucemburské ulici; ono to už u nás budí pozornost, že se to tak drží pod pokličkou.

S jakou vraždou? řekl komisař. My tady žádnou nemáme; to je přece náš rajon.

No, jak tam onehdy zastřelili na ulici toho Rusa Kopytenka nebo Kovalenka, vysvětluju mu. Vždyť tam byli dva strážníci, jeden si nás zapsal jako svědky a druhý toho Rusa odvezl na ochrannou stanici.

To není možné, řekl komisař, my tu nemáme nic hlášeno. To teda bude mejlka.

Ale pane komisaři, začínám se rozčilovat, vždyť to vidělo aspoň padesát lidí a všichni to dosvědčíme! Pane, my jsme řádní občané; kdybyste nám řekli, abychom o té vraždě drželi hubu, tak ji zčásti budeme

držet, i když nevíme proč. Ale takhle nechat odstřelit člověka, to přece nejde; a my to dáme do novin.

Počkejte, řekl pan Bartošek a začal vypadat tak vážně, že jsem se až lekl. Prosím vás, pane, povězte mně hezky po pořádku, jak to bylo.

Tak jsem mu to po pořádku líčil, a on vám zrovna zřítověl, jak to v něm začalo vařit; ale když jsem došel na to místo, jak ten první strážník řekl tomu druhému: Pane kolego, vy s ním jed'te a já si zatím zapíšu svědky, – když jsem tohle řekl, tak on si zrovna hlasitě oddechl a rozkřikl se: Zaplaťpánbůh, tak to nebyli naši lidé! Ježíšmarjá, pane, proč jste na ty policajty nezavolali policajty? To přece vám dá rozum, uniformovaní strážníci si nikdy neříkají pane kolego! To si snad říkají tajní v civilu, ale uniformovaní lidé jakživi ne! Vy zatracený civile, vy jeden pane kolego, vy jste měl dát ty chlapy zatknout!

Proč, prosím, koktal jsem zdrceně.

Protože oni toho Rusa zastřelili, vybuchl na mne ten komisař. Nebo aspoň při tom pomáhali! Pane, jak dlouho bydlíte v Krucemburské ulici?

Devět let, řekl jsem.

Tak to byste mohl vědět, pane, že v jedenáct hodin patnáct minut je nejbližší policejní patrola až u tržnice, druhá na rohu Slezské a Perunovy, třetí jde služebním krokem podle popisného čísla 1388 a tak dále. Pane, za tím rohem, odkud ten váš strážník vyběhl, může vyběhnout náš strážník buďto v 10 hodin 48 minut, nebo potom až ve 12 hodin 23 minut, ale jindy ne, protože tam jindy není! Prokristapána, tohle přece ví každý zloděj, a tihle místní obyvatelé to nevědí! Vy si myslíte, že máme policajta za každým rohem, ne? Pane, kdyby v tu minutu, jak říkáte, vyběhl za tím vaším zatraceným rohem náš uniformovaný člověk, tak by to byla strašná věc, předně proto, že v tu dobu má podle rozkazu kráčet u tržnice, a za druhé proto, že by nám tu vraždu nehlásil. To by ovšem byla moc vážná záležitost.

Proboha, řekl jsem, co je tedy s tou vraždou?

Komisař se zřejmě uklidnil a řekl: To je něco jiného, to bude nějaký moc ošklivý případ, pane Houdek; za tím vězí nějaký chytrák a nějaká větší aféra. Zatrápení lidé, ti to měli dobře vymyšleno! Předně věděli,

kdy ten Rus chodí domů, za druhé znali maršrútu našich lidí, za třetí potřebovali aspoň dva dny, aby se policie o té vraždě nedozvěděla, – nejspíš se chtěli včas ztratit nebo něco uklidit. Už tomu rozumíte?

Jaksi ne docela, povídám.

Tak se podívejte, vykládal mi to ten komisař trpělivě. Oni oblékli dva své lidi za strážníky a ti čekali za rohem, aby toho Rusa odstřelili nebo až ho zabouchne někdo třetí. Vy jste se ovšem uspokojili, když jste viděli, že je naše vzorná policie tak brzo na místě. Poslouchejte, vzpomněl si najednou, jak zněla ta písťalka, když ten první strážník zapískal?

Nějak slabě, řekl jsem; ale já jsem myslel, že má ten strážník tak sevržené hrdlo.

Aha, pravil komisař uspokojeně. Zkrátka oni chtěli docílit, abyste tu vraždu nehlásili na policii; tím získali čas, aby mohli zmizet za hranice, víte? A ten šofér byl s nimi jistě taky sbuntován; nepamatujete se snad na číslo vozu?

My jsme si čísla nevšimli, řekl jsem zahanbeně.

To je jedno, pravil komisař, stejně nebylo pravé; ale takhle se jim podařilo odklidit i mrtvolu toho Rusa. Ostatně to nebyl žádný Rus, ale nějaký Makedonec jménem Protasov. Tak vám děkuju, pane; ale teď bych vás opravdu prosil, abyste o celé věci mlčeli; víte, ono to je v zájmu vyšetřování. To se rozumí, že v tom je asi politika; ale musel být za tím nějaký tuze chytrý člověk, protože obyčejně, pane Houdek, se tyhle politické atentáty dělají prasecky špatně. Politika, to není ani poctivý zločin, to je jenom taková surová rvačka, řekl ten komisař s odporem.

Ono se to pak trochu vyšetřilo; proč se ta vražda stala, to není známo, ale jména těch vrahů mají, jenže ti jsou dávno za hranicemi. A tak se tedy stalo, že naše ulice naprosto přišla o svou vraždu; je to, jako by někdo vytrhl nejslavnější list z jejích dějin. Když tam náhodou přijde nějaký cizinec, takhle obyvatel Fochovy třídy nebo někdo až z Vršovic, tak si myslí: A já, tohle ale je fádňí ulice! A nikdo nám už nevěří, když se honosíme, že se u nás stal takový tajemný zločin. To víte, ty jiné ulice nám to nepřejí.“

Případ s dítětem

„Když už tu je řeč o tom komisaři Bartoškovi,“ pravil pan Kratochvíl, „tak si vzpomínám na jeden případ, který taky nevyšel na veřejnost; to je ten případ s tím dítětem. Tak jednou příběhla na komisařství k tomu Bartoškovi taková mladá paní, žena jednoho rady od státních statků, nějakého pana Landy, s ukrutným pláčem, že nemohla ani dechu popadnout. Tomu Bartoškovi jí bylo líto, třebaže měla zpuchlý nos a byla celá flekatá od toho usedavého pláče, a chlácholil ji, pokud to takový starý mládenec a k tomu ještě policajt dovede. Ale ježíšmarjá, mladá paní, říkal jí, tak už toho nechte, vždyť on vám hlavu neutrhne, vyspí se z toho a bude zas dobře; a dělá-li moc velký randál, tak s vámi půjde tamhle Hochman a dá mu nějakou po hubě; ale vy, paničko, nemáte svému muži zavdávat podnět k žárlivosti; no, a je to. – Totiž, abyste věděli, tímhle způsobem na policii srovnávají většinu těchhle rodinných tragédií.

Ale ta paní jen potřásla hlavou a plakala tak, že bylo hrozno se podívat.

Inu, krucinál, zkoušel to pan Bartošek zase jinak, tak on vám utekl, vid'te! Poslouchejte, vždyť on se zase vrátí, ten lump mizerná; ten vám tak stojí za to, holomek, abyste pro něj tak vyváděla!

Pa-pane, zakvílela ta mladá panička, vždyť mně na-na ulici ukradli dítě!

Ale jděte, řekl pan komisař nedůvěřivě, co by dělali s dítětem? Třeba se jenom zaběhlo.

Nezaběhlo, štkala ta nešťastná maminka, vždyť jsou Růžence teprve tři měsíce!

Aha, pravil pan Bartošek, který neměl ani ponětí, kdy takové dítě začíná chodit. A jak vám to, prosím vás, mohli ukrást?

Pomalů to z ní dostal, když předem se zaklel všemi přísahami, že to dítě určitě najde, aby ji upokojil. Tedy to bylo tak: Pan Landa zrovna jezdil úředně po státních statcích a paní Landová chtěla vyšít Růžence pěkný bryndáček; a zatímco v niťářském krámě vybírala hedvábí na ten

bryndáček, nechala stát kočárek s Růženkou venku; když vyšla ven, byla Růženka i s kočárkem tatam. To bylo všechno, co za dobrou půlhodinu mohl z té vzlykající maminky vyzvědět.

No tak, paní Landová, řekl konečně komisař Bartošek, ono to nebude tak zlé; koukejte se, kdopak by kradl dítě? To se spíš nějaký harant sem tam odloží, takový případ jsem už měl. Já myslím, že takové mrně nemá žádnou cenu, ono se to nedá většinou prodat; ale kočárek má cenu, a peřinky – byly tam peřinky, že? – taky mají cenu; taková věc už stojí za ukradení. Já myslím, že někdo ukradl jenom ten kočárek a ty peřinky; řekl bych, že to byla ženská, protože chlap s kočárkem by snad byl trochu nápadný. Tak ona ta ženská to dítě zas někde pohodí, řekl ten Bartošek chlácholivě, prosím vás, co by s ním dělala? Já myslím, že vám to nunátko ještě dnes přineseme, až se někde najde.

Ale když bude mít Růženka takový hlad, bědovala mladá maminka, ona už teď měla pít!

My jí dáme napít, sliboval komisař, jenom už jděte domů – A zavolal jednoho civilního, aby tu chudáka paní dovedl domů.

Odpoledne zazvonil sám komisař u té mladé paní. Tak, paní Landová, hlásil, kočárek bychom už měli; teď nám chybí jen to dítě. Ten vozejšek jsme našli prázdný na chodbě jednoho domu, kde ani žádné děti nejsou. Ona tam přišla k domovnici jedna paní, že chce jenom nakojit dítě; no a potom odešla. – Zatrápená věc, povídal kroutě hlavou, tak přece jenom ta osoba chtěla ukrást to škvurně a nic jiného. Já myslím, milá paní, když ta osoba o to děcko tak stála, že je nijak nepoškodí ani nesní; zkrátka můžete být bez starosti, a je to.

Ale já chci dostat svou Růženku zpátky, křičela paní Landová zoufale.

Tak to nám, paní, musíte dát fotografii nebo popis toho dítěte, řekl komisař úředně.

Ale, pane komisaři, plakala ta mladá paní, to víte, děti do jednoho roku se nemají fotografovat! To prý není dobře, prý dítě pak nechce růst –

Hm, řekl komisař, tedy nám aspoň to mrně přesně popište.

To tedy ta maminka udělala velmi obšírně; prý má Růženka takové pěkné vlásky, a nosánek, a taková krásná očička, a váží čtyři tisíce čtyři sta devadesát gramů, a má takový krásný zadeček, a faldíčky na nožičkách –

Jaké faldíčky? ptal se komisař.

Takové k zulíbání, plakala ta maminka, a takové vám sladké prstíčky, a tak se vám na mámu smála –

Ale ježíšmarjá, paničko, lomožil pan Bartošek, podle toho ji přece nemůžeme poznat! Má nějaké zvláštní znamení?

Má růžové pentličky na karkulce, vzlykala mladá paní. Každá holčička má přece růžové pentličky! Pro všechny svaté, pane, najděte mně mou Růženku!

A jaké má zuby? ptal se pan Bartošek.

Žádné, vždyť jsou jí sotva tři měsíce! Kdybyste věděl, jak se na mámu smála! Paní Landová padla na kolena: Pane komisaři, řekněte, že mně ji najdete!

Nu, budeme hledět, bručel pan Bartošek v rozpacích. Prosím vás, vstaňte! Koukněte se, tady je otázka, proč ji ta osoba ukradla. Můžete mně říci, k čemu slouží takový kojeneček?

Paní Landová na něho vytřeštila oči. Přece to je to nejkrásnější na světě, vysvětlovala. Pane, copak ve vás nejsou žádné mateřské city?

Pan Bartošek se nechtěl přiznat k tomuto nedostatku a řekl honem: Já myslím, že takového haranta by mohla ukrást jenom matka, která přišla o vlastní mládě a chce mít jiné. Víte, to je, jako když vám někdo v hospodě vezme klobouk: tak vy si vyberete jiný a jdete. Tak to už jsem zařídil: nechal jsem si ohlásit, kde komu v Praze umřel tříměsíční prcek; a naši lidé se tam půjdou podívat, rozumíte? Prosím vás, podle toho vašeho popisu ji nepoznáme.

Ale já ji poznám, vzlykala paní Landová.

Pan komisař pokrčil rameny. Ale přesto, řekl zamyšleně, bych vzal na to jed, že ta ženská toho spratka ukradla kvůli nějakému hmotnému zisku. Milá paní, ono se moc málo krade z lásky; většinou to je pro peníze. Ale hergot, tak už neplačte! My vám uděláme všechno, co můžeme.

Když se pan Bartošek vrátil na komisařství, řekl svým lidem: Poslouchejte, kdopak z vás má tříměsíčního fakana? Pošlete mně to sem. – Tak jedna paní strážníková mu donesla své nejmladší; pan komisař si to nechal rozbalit a povídá: Vždyť je to mokré. Tak vida, chlupy na hlavě to má a faldíčky to taky má – tohle bude nos, ne? – a zuby to taky nemá – Prosím vás, paničko, podle čeho se pozná takový kojeneček?

Paní strážníková přitiskla své nejmladší k ňadrům. Vždyť je to má Mánička, řekla pyšně, copak nevidíte, pane komisaři, že je to celý táta?

Pan komisař se podíval nejistě na strážníka Hochmana, který se zježenými vousy a svraštělým rypákem se šklebil na svého potomka a dělal mu tlustým prstem ,tititi‘ a říkal ,haf haf hafáček‘. – No, já nevím, bručel komisař, ten nos se mně zdá trochu jiný, ale snad jí ještě naroste. Počkejte, já se jdu podívat do parku, jak vypadají nemluvňata. To je to, všelijakých kapsářů a šupáků si našinec hned všimne, ale tenhle potěr v peřínkách, s tím přece nemáme co dělat.

Za hodinu se ten Bartošek vrátil zdrcen. Poslouchejte, Hochmane, řekl, vždyť je to děsné, všechny tyhle děti jsou stejné! Jakkak mám udělat popis? Hledá se robátko tříměsíční, ženského pohlaví, má vlásky, nosánek, očička a na prdylce faldíčky; zvláštní znamení: váží čtyři tisíce čtyři sta devadesát gramů. Stačí to?

Pane komisaři, řekl ten Hochman vážně, ty gramy bych tam nedával; on takový mrcek váží jednou víc a jednou míň, podle toho, jakou má stoličku.

Ježíšmarjá, bědoval komisař, jakpak já mám tohle všechno vědět? Nemluvňata, to přece není náš referát! Poslyšte, řekl najednou s úlevou, co abychom to pověsili na krk někomu jinému, třeba Ochrane matek a kojenců!

Jenže my to tu máme jako krádež, namítal ten strážník.

To je pravda, bručel komisař. Bože, kdyby to byly ukradené hodinky nebo jiná rozumná věc, tak bych si s tím věděl rady; ale člověče, já nemám ani ponětí, jak se hledají ukradené děti!

V tu chvíli se otevřely dveře a jeden strážník přivádí plačící paní Landovou. Pane komisaři, hlásil, tahle panička chtěla jedné paní na ulici vyrvat z náručí kojence a přitom ztropila velkou výtržnost a brajgl. Tak jsem ji sebral.

Pro Ježíše Krista, paní Landová, spustil komisař, co nám to děláte?

Vždyť to byla má Růženka, kvílela mladá paní.

Žádná Růženka, řekl ten strážník. Ta paní byla paní Roubalová z Budečské ulice a to dítě je její tříměsíční kluk.

Tak to vidíte, vy nešťastná osobo, začal hromovat pan Bartošek. Budete-li se nám do toho ještě jednou plést, tak vám s tím praštíme, rozumíte? – Počkejte, vzpomněl si najednou, na jaké jméno slyší to vaše dítě?

My jí říkáme Růženka, vzlykala ta maminka, Dudenka, Dydydy, boběček, cáčorka, košiláček, andílek, tátova, mámina, bakaná, pusinka, lulánek, brouček, ptáček, zlato –

A na to všechno ona slyší? ptal se komisař užasle.

Ona všemu rozumí, ujíšťovala maminka v pláči. A tak se vám směje, když jí říkáme hafhaf, bububu, tydlimydlí nebo tititi –

To nám bude málo platné, mínil pan komisař. Já vám musím bohužel říci, paní Landová, že nám selhalo. V těch rodinách, kde bylo hlášeno dětské úmrtí, vaše Růženka není; to už naši lidé všechno oběhli.

Paní Landová se dívala ustrnule před sebe. Pane komisaři, vyhrkla v náhlém záblesku naděje, já dám deset tisíc tomu, kdo mně Růženku najde! Vypište cenu, že kdo vás uvede na stopu mého dítěte, dostane deset tisíc!

Já bych to nedělal, milá paní, řekl pan Bartošek pochybovačně.

Vy nemáte žádný cit, vybuchla mladá paní. Já bych dala celý svět za svou Růženku!

Nu, jak chcete, bručel pan Bartošek mrzutě. Já to ohlásím, ale jen už se nám do toho pro Pánaboha nijak nepleťte!

To je těžký případ, vzdychl, sotva se za ní zavřely dveře. Počkejte, já vím, co se teď stane.

Ono se to opravdu stalo: den nato mu tři tajní přinesli každý po uřvané tříměsíční holčičce, a jeden, to byl ten Pištora, strčil jenom hlavu

do dveří a zubil se: Pane komisaři, nemohl by to být chlapec? Chlapec bych měl, a lacino!

Tohle máme z té ceny, nadával pan Bartošek. Pomalu tu budeme mít celý nalezinec. Zatracený případ!

Zatracený případ, říkal si dopáleně, když se vracel do svého mládeckého příbytku. To bych rád věděl, jak to mrně teď najdeme.

Když přišel domů, našel tam svou posluhovačku, takovou princmetálovou bábu hubatou, jak nadšením září. Jen se pojd'te podívat, pane komisaři, povídala místo uvítání, na tu vaši Barynu!

Abyste věděli, ten pan Bartošek měl od pana Justitze čistokrevnou fenу boxerku, Barynu, která se zapoměla s nějakým vlčákem. Víte, já se jen divím, že se tyhle různé druhy psů vůbec navzájem uznávají za psy; já tomu nerozumím, podle čeho takový barzoj pozná, že jezevčík je taky pes. To my lidé se lišíme jenom jazykem nebo vírou, a přitom se můžeme navzájem sežrat. Teda ta Baryna měla s tím vlčákem devět štěňat, a teď u nich ležela, vrtěla ocáskem a blaženě se usmívala.

Jen se podívejte, hlaholila ta posluhovačka, jak ona je na ty štěňata pyšná, jak se s nima chlubí, ta mrcha! Inu, jako každá máma!

Pan Bartošek se zamyslel a povídá: Matko, je to pravda? Dělají to mámy?

No japabyne, prohlásila ta posluhovačka. Jen to zkuste pochválit nějaké mámě její dítě!

To je zajímavé, bručel pan Bartošek. Počkejte, to zkusíme.

Tak den nato vám byly všechny matky ve Velké Praze přímo u vytržení. Jak vyšly ven s dítětem v kočárku nebo v náručí, už byl u nich uniformovaný policajt nebo nějaký pán v buřince, šklebil se na to jejich rozkošné děťátko a dělal mu šmik šmik pod bradou. To máte hezké diťátko, paní, říkali přívětivě, jakpak je staré? – No zkrátka byl to pro všechny maminky den radosti a pýchy.

A už v jedenáct ráno přivedl jeden tajný ke komisaři Bartoškovi takovou bledou a třesoucí se ženskou. Tak tady ji máme, pane komisaři, hlásil služebně. Já ji potkal s kočárkem, a když jsem jí řekl, jejej, to máte rozkošné diťátko, jakpak je staré? – tak vám po mně tak zle střílila očima

a schovala dítě za záclonky. Tak jsem jí řekl, pojd'te se mnou, paničko, a nedělejte rámus.

Skočte pro paní Landovou, řekl komisař. A vy, osobo, mně pro kristapána řekněte, proč jste to dítě ukradla!

Ta osoba ani dlouho nezapírala, hned se spletla. Byla vám to svobodná holka a měla holčičku s jedním pánem. To dítě jí poslední dny trochu stonalo s bříškem a dvě noci křičelo. Třetí noc mu ta ženská dala v posteli prs a přitom usnula; a když se ráno probudila, bylo prý to dítě modré a mrtvé. Já nevím, jak je to možné," pravil pan Kratochvíl s jakousi pochybností.

„Možné to je," vmíchal se mu do řeči doktor Vitásek. „Předně byla ta matka nevyspalá; za druhé to dítě asi mělo katar a pár dní odmítalo prs. Proto byl ten prs příliš těžký, a když ta matka usnula, svezl se dítěti na noseček a dítě se udusilo. To se konečně může stát. Tak dál."

„Snad tedy to tak bylo," pokračoval pan Kratochvíl. „Když ráno ta ženská viděla, že její dítě je mrtvé, šla to hlásit na faru; ale cestou viděla ten kočárek paní Landové, a tu jí napadlo, když bude mít jiné dítě, že jí ten pán bude platit alimony dál. Krom toho prý," řekl pan Kratochvíl rozpačitě a začervenal se, „ji hrozně tlačilo mlíko."

Doktor Vitásek přikývl. „To taky je pravda," řekl.

„To víte," omlouval se pan Kratochvíl, „v těch věcech se já nevyznám. Tedy proto ukradla to dítě s kočárkem a ten kočárek pak nechala stát v chodbě cizího domu; a tu Růženku si odnesla domů místo své Zdeničky. Ale ona to musela být nějaká bláznivá nebo divná ženská, protože to své mrtvé dítě dala zatím do ledničky; prý je chtěla v noci někde zakopat nebo položit, ale neměla k tomu odvahu.

Zatím přišla ta paní Landová. Tak, mladá maminko, povídá jí pan Bartošek, tady máte to své mrně.

Paní Landovou polily slzy. To přece není má Růženka, vyhrkla, Růženka měla jiný čepeček!

Hrom do toho, křikl komisař, rozbalte to! A když to leželo na jeho psacím stole, pozvedl to za nožičky a řekl: Tak se podívejte, jaké to má na zadečku faldíčky! – Ale to už paní Landová klečela na zemi a líbala tomu

škvrněti ručičky a nožičky. Ty má Růženko, křičela v pláči, ty ptáčku! Dydydy, ty bakaná, ty mámina prcinko, ty mé zlato –

Prosím vás, paní, řekl pan Bartošek mrzutě, přestaňte, nebo se na mou duši ožením. A těch deset tisíc dejte na nemanželské matky, rozumíte?

Pane komisaři, řekla paní Landová slavnostně, pochovejte to dítě a požehnejte mu!

Musí to být? bručel pan Bartošek. Jak se to bere? Aha. Ale koukejte, ono to začíná brečet! Nate, vemte si to honem!

A to už je konec toho případu s dítětem.“

Grófinka

„Tyhle bláznivé ženské,“ pravil pan Polgár, „ty někdy provádějí věci, to by člověk nevěřil. To bylo v roce devatenáct nebo dvacet, zkrátka v těch letech, kdy všude v téhle pozeňnané střední Evropě hořela koudel; člověk jenom čekal, na které straně se strhne mela. To se vám tehdy u nás hemžilo špiónů, ani nemáte ponětí. Já jsem v té době měl v referátě kontraband a falešné peníze, ale vojáci si mě občas zavolali, abych jim sem tam opatřil nějaké ty informace. Tak tehdy se stal ten případ s tou grófinkou... řekněme Mihályovou.

Já už nevím jak a kterak, ale tehdy dostali vojáci anonymní dopis, aby si dali pozor na korespondenci, která se posílá na adresu W. Manasses, poste restante Curych. Pak zachytili jeden takový dopis; namouduši, byl šifrovaný podle kódu číslo 11 a byla v něm vojenská sdělení toho druhu, že pěší pluk číslo 28 je posádkou v Praze, že v Milovicích je střelnice a že naše armáda je ozbrojena nejen puškami, nýbrž i bodáky; zkrátka takové volovinky. Ale to víte, tihle vojáci jsou na to strašně přísní; kdybyste vyhradili nějaké cizí mocnosti, že naše pěchota nosí onuce z kalika² od firmy Oberländer, tak za to budete stát před divizním soudem a dostanete aspoň rok pro zločin vyzvědačství. Ale to už patří k té vojenské prestiži.

Tedy tenkrát mně ukázali vojáci ten šifrovaný dopis i to anonymní udání. Poslouchejte, já nejsem žádný grafolog; ale na první pohled jsem si řekl, to jsem blázen, vždyť to oboje psaníčko vypadá jako z jedné ruky. To anonymní udání je sice psáno tužkou – většina anonymních dopisů je totiž psána tužkou; ale to se dalo poznat, že ten špión i ten udavač je doslovně jedna ruka. Tak víte co, řekl jsem vojákům, nechte to plavat; ono to nestojí za to, ten vyzvědač je nějaký amatér; ty jeho vojenské tajnosti si může každý přečíst v Političce. Nu dobrá.

² Kaliko (podle ind. města Calicut) – řidší bavlněná tkanina. *Pozn. red.*

Asi za měsíc přišel za mnou jeden kapitán od kontrašpionáže, takový pěkný a štíhlý chlapík. Pane Polgáre, povídá mně, já mám tuhle takovou divnou věc. Onehdy jsem tančil s takovou krásnou hnědou komtesou; česky ona neumí, ale tančí, to vám je jedna radost. A dnes jsem od ní dostal sentimentální dopis. To se přece nedělá.

Tak buďte rád, mládenče, řekl jsem mu. Tomu se říká štěstí u ženských.

Ale, pane Polgáre, řekl mi na to ten kapitán zdrceně, když on ten dopis je psán týmž písmem a inkoustem a na stejném papíře jako ty špionské zprávy do Curychu! Já teď nevím, co mám dělat; to víte, jak je chlapovi, když má udat ženskou, která... hm, která je k němu... a vůbec, vždyť je to dáma, člověče, vyhrkl rozčileně.

Jo, kapitáne, řekl jsem mu, to jsou ty rytířské city. Tu ženskou musíte dát zatknout a vzhledem k vážnosti případu ji odsoudíme k smrti; a vám se dostane té cti, že budete velet dvanácti vojákům ‚Palte!‘ To víte, život už je tak romantický. Ale bohužel, je tady jedna překážka: on žádný W. Manasses v Curychu neexistuje a na jeho jméno leží dosud čtrnáct šifrovaných dopisů poste restante na curyšské poště. Člověče, nechte to být a jděte zas tancovat s tou hnědou komteskou, dokud jste mladý.

Tedy ten kapitán se vám tři dny trápil výčitkami svědomí, až z toho zhubl, a pak to přece jen udal svému šéfovi. To se rozumí, šest vojáků jelo v autě zatknout komtesu Mihály a prošťárat její papíry; našli tam ten kód a všelijaké dopisy od zahraničních politických agentů obsahu, jak se říká, velezrádného. Přitom ta komtesa odpírala jakoukoliv odpověď a její sestra, šestnáctiletá žába, si sedla na stůl s koleny pod bradou, aby bylo všechno vidět, kouřila cigarety, flirtovala s oficíry a smála se jako blázen.

Když jsem slyšel, že Mihálíčku zatkli, běžel jsem k vojákům a povídám jim: Prokrindapána, pusťte tu hysterku, vždyť z toho bude jen ostuda! Ale oni mně řekli: Pane Polgáre, komtesa Mihály se nám doznala, že byla ve službách zahraniční špionáže; a to je vážná věc. – Vždyť ta ženská lže, křičel jsem na ně. – Pane Polgáre, řekl mně přísně ten plukovník, pamatujte, že mluvíte o dámě; komtesa Mihály mluví pravdu. – Víte, tak ta

ženská ty vojáky okouzila. – Hrom do vás, nadával jsem, tak vy ji ze samé galantnosti odsoudíte! Čert vem vaše rytířské city! Copak nevidíte, že vás ta ženská sama a schválně uvedla na stopu své velezrádné činnosti? Vždyť je to neřád, nevěřte jí ani slovo! – Ale vojáci jen krčili rameny s tragickým politováním.

To se rozumí, byly toho plné noviny, i za hranicemi; šlechta celého světa byla na koni a sbírala protestní podpisy, diplomati dělali demarše, veřejné mínění až v Anglii se pobouřilo, ale spravedlnost, to víte, je neoblomná; zkrátka urozená grófinka byla vzhledem k válečnému stavu postavena před divizní soud. Ještě jednou jsem šel k vojákům – to už jsem měl své informace – a říkám jim: Dejte mně ji, já vám ji potrestám – kdepak, nechtěli ani slyšet. Ale ten soud byl moc krásný; já jsem tam seděl a byl jsem vám dojat jako na Dámě s kaméliemi. Grófinka, tenká jako šíp a snědá jako beduín, doznávala svou vinu. – Jsem hrda, řekla, že jsem mohla sloužit nepřátelům této země. Soud se mohl přetrhnout samou zdvořilostí a přísností; ale nic platno, byly tu ty velezrádné dopisy a jiné pitomosti, a tu soud se zřetelem na mimořádně polehčující a mimořádně přitěžující okolnosti nemohl jinak než odsoudit komtesu Mihályovou na rok do vězení. Jak říkám, tak krásný soud jsem jakživ neviděl. Potom komtesa vstala a jasným hlasem prohlásila: Pane předsedo, považuji za svou povinnost konstatovat, že se během vyšetřování a vazby všichni českoslovenští důstojníci ke mně chovali jako dokonalí džentlmeni. – To už jsem brečel pohnutím skoro nahlas.

Jenže to máte to: když člověk ví pravdu, tak ho svrbí jazyk; prostě musí s tím ven. Já myslím, že lidé neříkají pravdu ze zlomyslnosti nebo hlouposti, nýbrž z jakési potřeby nebo neodolatelného puzení. Tak si představte, ta Mihálička se kdesi ve Vídni seznámila s pověstným majorem Westermannem a zamilovala se do něho. Vy přece víte, kdo to ten Westermann je: to je chlap, který provozuje hrdinství jako řemeslo; rády na něm jen řinčí, Marie Terezie, Leopold, Železný kříž, turecké hvězdy s brilanty a já nevím, co všechno si za války nasbíral; tedy ten Westermann je vůdcem všech možných ilegálních organizací, spiknutí a pučů, pokud jde o monarchisty. Tedy do tohohle hrdiny se grófinka zamilovala

a nejspíš si chtěla získati rytířské ostruhy, aby ho byla hodna; zkrátka z lásky k němu předstírala špionáž a sama ji na sebe prozradila, aby došla slávy mučednické. Takovou věc dovede jenom ženská.

Tak já jsem šel do vězení, kde seděla, a dám si ji zavolat. Madam, povídám jí, koukněte se, ono to je otrava sedět celý rok v kriminále; ono by šlo podat žádost o nové řízení, kdybyste se nám ráčila přiznat, jak to bylo s tou vaší domnělou špionáží.

Já jsem se už přiznala, pane, řekla mně komteska ledově, a nemám dál co říci.

Ale ježíšmankote, vyhrkl jsem, nechte už těch hloupostí; vždyť major Westermann je patnáct let ženat a má tři děti!

Grófinka vám zesinala jako popel; to jsem ještě neviděl ženskou tak rázem zošklivět. – Co... co je mi po tom? vypravila ze sebe, ale zuby jí cvakaly.

A to taky vás může zajímat, křičel jsem, že ten váš major Westermann se vlastně jmenuje Václav Málek a je pekař z Prostějova, rozumíte? Tadyhle máte jeho starou fotografii; nu, poznáváte ho? Prokristapána, komtesko, pro takového kujóna jste šla do kriminálu?

Mihálíčka seděla jako dřevěná; najednou jsem viděl, že to je vlastně stará panna, které se zhroutil její životní sen. Bylo mně jí líto a jaksi jsem se styděl. Madam, povídám honem, tak platí; já vám sem pošlu vašeho advokáta a vy mu řeknete –

Mihálíčka se vztyčila, bledá, ale napjatá jako luk. Ne, vydechla, není třeba; nemám komu co říci. A šla. Ale za dveřmi padla; museli jí páčit prsty, jak je měla křečovitě ztuhlé.

Já jsem se kousal do rtů. Nu, už je to venku, řekl jsem si, pravda je zachráněna. Ale, hergot, copak je tohle celá pravda? Vždyť všechna tahle odhalením a zklamáním, ty trpké pravdy, deziluze a hořké zkušenosti, to je jen ždibec pravdy; celá pravda je větší; celá pravda je, že velká a bláznivá věc je láska, pýcha, vášeň a ctižádost, že každá oběť je hrdinská a že lidský tvor ve své lásce je něco krásného a úžasného. To je ta druhá a ta velká půlka pravdy; ale to by člověk musel být básník, aby to dovedl vidět a říci.“

* * *

„Zcela správně,“ pravil policejní strážník Horálek, „ono vždycky záleží na tom, jak se ta pravda řekne. Vloni jsme sebrali jednoho defraudanta a dovedli jsme ho do daktyloskopie, aby mu vzali daktylky; a ten kluk vám šups, skočil z okna v prvním patře na ulici a začal utíkat. Ten náš daktyloskopista sic je starší pán, ale on si na to v tu chvíli nevzpomněl, a šups, skočil rovnou za ním a zlomil si nohu. To teda nás dožralo, jako vždycky, když se něco našemu člověku stane; a když jsme toho kluka dostali, vzali jsme ho drobet mezi sebe.

Když pak byla porota a my jsme byli voláni jako svědci, povídá nám advokát toho kluka: Pánové, já vám nechci klást nepříjemné otázky, a je-li vám to nemilé, nemusíte mi dát odpověď – víte, ten advokát byl hladký jako lahvička s jedem. Ale když se můj klient pokusil o útěk, vy jste ho na policii zbili, že ano?

Kdepak, řekl jsem, my jsme se jenom dívali, jestli si tím skokem neublížil, a když jsme viděli, že ne, tak jsme mu domluvili.

To musila být pořádná domluva, řekl ten advokát se zdvořilým úsměvem. Podle vysvědčení policejního lékaře měl můj klient následkem té domluvy tři žebra zlomená a asi sedm set čtverečních centimetrů krevních podlitin hlavně na zádech.

Já jsem krčil rameny. To on si tu domluvu tak vzal k srdci, řekl jsem, a bylo dobře. Víte, ono je ledacos pravda; ale musí se na ni nalézt to pravé slovo.“

Historie dirigenta Kaliny

„Taková krevní podlitina nebo obraženina,“ řekl pan Dobeš, „někdy bolí víc než zlomenina; ale to musí být na kosti. Já to znám, já jsem starý fotbalista a měl už jsem zlomené žebro, klíční kost a palec; teď už se nehraje s takovým zápalem jako za mých časů. Tak loni jsem si ještě jednou zahrál; my starí páni jsme chtěli ukázat těm dnešním mládencům, jakou jsme mívali taktiku. Já byl zase bekem, jako před patnácti nebo dvaceti lety; a zrovna když jsem chytal břichem míč, kopl mne můj vlastní brankář do – hm, ono se tomu říká kostrč čili cauda equina. V tom kalupu jsem jenom chvilku nadával a pak jsem na to zapomněl; ale teprve v noci to začalo bolet a ráno jsem se vůbec nemohl hnout. To vám byla taková bolest, že jsem nemohl ani pohnout rukou, ani kechnout, – to je zvláštní, jak v tomhle lidském těle všechno souvisí. Tak jsem ležel na zádech jako mrtvý brouk, ani na bok jsem se nemohl přeložit, ani palcem u nohy zatřepat, nic; jenom jsem sykal a hekal, jak to děsně bolelo.

V tomhle stavu jsem proležel celý den a ještě jednu noc; spát jsem nemohl ani vteřinu. To máte divné, jak je ten čas dlouhý, když se člověk nemůže pohnout; to musí být například moc trapné, když je někdo zasypan. Já jsem počítal a umocňoval, modlil jsem se, ba i na nějaké básně jsem si vzpomněl, aby mně ten čas utekl, ale ona pořád byla noc – Najednou, to mohlo být ke druhé hodině ráno, jsem slyšel, jak někdo ze všech sil utíká dole po ulici; a za tím někým se hnál celý hlouček a bylo slyšet asi šest hlasů: ty dostaneš, já tě vykuchám, ty kluku mizerná, pancharte a takové ty věci. Zrovna asi pod mými okny ho chytli a teď vám to začalo, takové to šoupání nějakých šesti párů nohou, pleskání po hubě, ty dřevěné rány, jako když se tluče holí po hlavě, supění, kňučení, ale žádný křik. Poslouchejte, to přece nejde, šest chlapů na jednoho člověka a řezat do něho jako do pytle; já jsem chtěl vstát a říci jim, že se to nepatří, ale zařval jsem bolestí; krucinál, já jsem sebou nemohl pohnout! Taková bezmoc je strašná; já jsem skřípal zuby a mečel vztekem jako zvíře. A na-

jednou vám to ve mně ruplo, já jsem vyskočil z postele, popadnu hůl a le-tím po schodech dolů. Když jsem vyrazil na ulici, já byl úplně slepý; na-razil jsem na jednoho chlapa a začal jsem vám do něho řezat holí; ti ostatní se rozběhli na všechny strany, ale tak jsem ještě nikomu v životě nenamlátil jako tomu mamlasovi. Teprve potom jsem si uvědomil, že mně přitom čůrkem tekly slzy bolesti; pak mně to trvalo hodinu, než jsem se dostal po schodech zase do postele, ale ráno jsem už chodil; to vám byl přímo zázrak. Jen bych rád věděl,“ dodával pan Dobeš zamyš-leně, „do koho jsem to tehdy tak mlátil: jestli to byl někdo z té přesily, nebo ten, do kterého řezali ti druzí. Ale jeden proti jednomu, to je aspoň fér.“

* * *

„Bezmoc je strašná,“ pravil dirigent a skladatel Kalina kývaje hlavou. „To jsem, páni, jednou zažil takovou příhodu, to bylo v Liverpoolu; mne tam pozvali, abych jim dirigoval nějaký koncert s jejich orchestrem. Víte, já neumím ani slovo anglicky; ale my muzikanti se dorozumíme bez dlou-hých řečí, zvlášť když máme v ruce taktovku; to člověk odklepe, něco křičí, kroutí očima a ukazuje rukama, a pak zase začne znova. Tím způ-sobem se dají vyjádřit i nejjemnější city; když například udělám takhle rukama, tak to přece každý pozná, že to znamená mystický vzlet a vy-koupení z takové té tíhy a bolesti života. Když jsem tedy přijel do Liver-poolu, čekali mě ti Angličani na nádraží a odvezli mě do hotelu, abych si odpočal; ale když jsem se vykoupal, tak jsem se šel sám podívat na město, a přitom jsem se ztratil.

Když já někde jsem, tak se jdu nejdřív podívat k řece; u řeky člověk pozná, abych tak řekl, orchestraci toho města. Po jedné straně máte ce-lou tu vřavu ulic, ty bubny a tympány, trubky, horny a plechy, a na druhé straně řeka, to jsou struny, takové to pianissimo housliček a harf; tam člověk slyší celé město najednou. Ale v Liverpoolu je vám řeka, já nevím, jak se jmenuje, ale je taková žlutá a strašná; a ta řeka vám hučí a duní,

řve, bučí a řinčí, rachotí a troubí samými loděmi, remorkéry, pakeboty⁸, sklady, loděnicemi a jeřáby; víte, já mám nesmírně rád lodi, ať je to takový bachratý a černý vlečnick, nebo červeně natřená nákladní loď, nebo ty bílé zámořské parníky. Tak jsem si řekl, propána, tady někde za rohem musí být oceán, to se tam musím podívat; a rozběhl jsem se podle řeky dolů. Já běžel dvě hodiny, pořád podle samých skladišť a kůlen a doků; jen místy bylo vidět loď vysokou jako chrám nebo tři tlusté a šikmé komíny; smrdělo to rybinou, zpocenými koni, jutou, rumem, pšenicí, uhlím, železem – poslouchejte, když je velká hromada železa, tak má docela zřetelnou železnou vůni. Já byl jako u vidění; ale pak už spadla noc, a já jsem přišel k takové písčíně, naproti svítil maják a sem tam plulo nějaké světélko, – snad to byl oceán; tam jsem si sedl na hromadu fošen a cítil jsem se tak krásně osamělý a ztracen, poslouchal jsem, jak to šplouchá a široce šumí, a byl bych vyl steskem. Pak tam přišli dva lidé, mužský se ženskou, ale neviděli mne; seděli zády ke mně a tiše hovořili, – kdybych byl rozuměl anglicky, byl bych zakašlal, aby věděli, že je někdo slyší; ale protože jsem neznal ani jedno anglické slovo kromě hotel a šilink, zůstal jsem zticha.

Nejdřív hovořili hodně staccato; potom začal ten mužský pomalu a tiše něco vykládat, jako by to z něho nechtělo ven; a pak to rychle vysypal. Ta ženská vykřikla hrůzou a něco mu rozčileně říkala; ale on jí sevřel ruku, až zaúpěla, a začal jí mezi zuby domlouvat. Poslouchejte, to nebyl milostný hovor, to muzikant pozná; milostné přemlouvání má docela jinou kadenci a nezní tak jaksi sevřeně, – milostný hovor je hluboké cello, ale tohle byla vysoká basa, hraná takovým presto rubato, v jediné poloze, jako kdyby ten člověk pořád opakoval jednu věc. Mne to počalo trochu děsit; ten člověk říkal něco zlého. Ta ženská začala tiše plakat a několikrát vykřikla jako odporem, jako by ho chtěla zadržet; měla trochu klarinetový, dřevěný hlas, který nezněl tuze mladě; ale ten mužský hlas mluvil pořád sykavěji, jako by něco poroučel nebo vyhrožoval. Ženský hlas začal zoufale prosit a zajíkal se hrůzou, jako se zajíká člověk,

⁸ Pakeboty – poštovní, obchodní lodě. *Pozn. red.*

když mu dáte ledový obkladek; a bylo slyšet, jak jí drkotají zuby. Tu ten mužský hlas se jal bručet velmi hluboko, čistě basově a skoro zamilovaně; ženský pláč přešel do drobného a pasivního vzlyku; to znamená, že byl odpor zlomen. Ale pak se zamilovaný bas zase zvýšil a přerývaně, rozváženě, neodmluvně kladl větu za větou; ženský hlas do toho jen tak bezmocně zakvílel nebo zavzlykl, ale už to nebyl odpor, jenom šílený strach, ne strach z toho mužského, ale vyjevená, vizionární hrůza z něčeho budoucího. A tu ten mužský hlas zase poklesl do chlácholivého bzuchení a tichých vyhrůžek; ženské štkání se změnilo ve zpitomělé a bezbranné vzdechy; a muž položil studeným šeptem několik otázek, na které patrně dostal kývnutí hlavy; neboť už nenaléhal.

Pak ti dva vstali a každý odešel jiným směrem.

Poslouchajte, já nevěřím v předtuchy, ale věřím v muziku; když jsem tam v té noci poslouchal, já jsem věděl naprosto jistě, že ta basa přemlouvá ten klarinet k něčemu strašlivému. Věděl jsem, že ten klarinet se vrací domů s ujařmenou vůlí a udělá, co mu ta basa nařizuje. Já jsem to slyšel, a slyšet je víc než rozumět slovům. Já jsem věděl, že se chystá nějaký zločin; a já jsem věděl jaký. Já jsem to poznal podle té hrůzy, která číselá z těch dvou hlasů; bylo to v barvě těch hlasů, v kadenci, tempu, intervalech, cézurách, – poslyšte, hudba je přesná, přesnější nežli řeč. Ten klarinet byl příliš jednoduchý, než aby mohl sám něco provést; bude jen pomáhat, vydá nějaký klíč nebo otevře dveře; ale ten hrubý a hluboký bas to vykoná, zatímco klarinet se bude zajíkat úděsem. Já jsem uháněl k městu s tím vědomím, že se musí něco stát, že něco musím udělat, abych tomu zabránil; to je takový děsný pocit, že člověk přijde pozdě.

Konečně vidím na rohu policajta a běžím k němu, zpocený a bez dechu. Pane, vyhrkl jsem, tady ve městě se chystá nějaká vražda!

Strážník pokrčil rameny a něco mně říkal, čemu jsem nerozuměl. Proboha, vzpomněl jsem si, vždyť on mně slovo nerozumí!

Vražda, křičel jsem na něho, jako by byl hluchý, – rozumíte? Nějakou osamělou paní chtějí zabít! Ta služka nebo hospodyně při tom bude pomáhat, – hergot, zařval jsem, tak dělejte něco, člověče!

Ten strážník jen potřásl hlavou a řekl jenom cosi jako „jurvej“.

Pane, vykládal jsem mu roztrpčeně, a přitom jsem se třásl vztekem a hrůzou, ta ubohá ženská tomu svému milenci otevře, na to můžete vzít jed! To nesmíte tak nechat! Hledejte ji! – Přitom jsem si vzpomněl, že ani nevím, jak ta ženská vypadá; ale kdybych to věděl, nemohl bych to stejně říci. Ježíši Kriste, vykřikl jsem, vždyť je to nelidské to tak nechat!

Ten anglický strážník se na mne pozorně díval a jaksi mě chlácholil. Já jsem se chytil za hlavu. Ty pitomče, křikl jsem bez sebe zoufalstvím, tak já najdu sám, kde to je!

Já vím, ono to bylo bláznovství, ale koukejte se, člověk něco musí dělat, když jde někomu o život; já jsem vám běhal celou noc po Liverpoolu, kdybych snad viděl, jak se někdo chce vloudit do nějakého domu. To vám je divné město, tak strašně mrtvé v noci... K ránu jsem si sedl na kraj chodníku a brečel jsem únavou; tam mě našel strážník, řekl mně „jurvej“ a dovedl mne do mého hotelu.

Já nevím, jak jsem toho rána na zkoušce dirigoval; ale když jsem nakonec praštil taktovkou o zem a vyběhl na ulici, vykřikovali tam kameleti večerníky. Koupil jsem si jeden, – byl tam veliký nápis MURDER a pod ním fotografie nějaké bělovlasé paní. Já myslím, že murder znamená vražda.“

Smrt barona Gandary

„Poslouchejte,“ děl na to pan Menšík, „to oni toho vraha jistě chytli, ti poldové v Liverpoolu; to byl řemeslný zločin, a na takový se obyčejně přijde. V takovém pádě seberou všechny notorické lumpy, co zrovna běhají na svobodě, a teď, chlape, pověz, jaké máš alibi. A když nemá alibi, tak je to on. Ona policie nerada pracuje s neznámými činiteli nebo veličinami; abych tak řekl, hledí je uvést na známé čili notorické veličiny. Jak jednou někoho dostanou do rukou, tak si ho změří a vezmou mu daktylky, a pak už je to jejich člověk; od té doby se k němu s důvěrou obracejí, jakmile se něco šustne; jdou k němu ze staré známosti, jako člověk chodí k svému holiči nebo do své trafiky. Horší je, když se nějakého toho zločinu dopustí neodborník nebo nováček, řekněme vy nebo já; to už má policie těžší dostat se mu na kobytku.

Já mám na policejní direkci jednoho příbuzného, jmenuje se rada Pitř a je to strýc mé ženy. Tak ten pan Pitř říká, když je to loupež, tak to udělal nějaký odborník; a když je to vražda, tak to bude nejspíš někdo z rodiny. On má takové ustálené názory, ten pan Pitř; tak třeba on tvrdí, že člověk málokdy zavraždí cizího člověka, protože to není tak snadné; to už mezi známými se najde spíš příležitost, a v domácnosti je to rovnou na dlani. Když mu dají nějakou tu vraždu, tak on se hledí doptat, kdo to mohl udělat s nejmenšími obtížemi, a za tím jde. Víš, Menšíku, říká, já ti nemám žďibec fantazie nebo důvtipu; to ti každý u nás potvrdí, že jsem největší trouba na direkci. Víš, já jsem stejně primitivní jako ten vrah; a co mě napadne, je stejně všední, obyčejné a pitomé jako jeho pohnutky, plán a čin; a já ti řeknu, že právě tím na to většinou přijdu.

Já nevím, pamatuje-li se kdo z vás na zavraždění toho cizokrajného barona Gandary. To byl takový tajemný dobrodruh, vlasy měl jako havran a krásný byl jako Lucifer; on bydlel v jedné té vile u Grébovky, a co tam se časem dalo, to se nedá ani povídat. Tož jednou k ránu bylo slyšet u té vily dvě rány z revolveru, byl nějaký poplach a pak našli toho barona

v zahradě vily zastřeleného. Náprsní portfej měl pryč, ale jinak tam nezůstala žádná kloudná stopa; zkrátka záhadný případ prvního řádu. Tedy tu vraždu dostal můj strýc Pitř, protože zrovna nic jiného neměl; ale jeho šéf mu předem tak mimochodem povídá, pane kolego, tenhle případ sic není ve vašem obyčejném stylu, ale hleďte ukázat, že ještě nejste zralý pro penzi. Strýc Pitř tedy zabručel, že bude hledět, a odebral se na místo činu. To se rozumí, nenašel nic, vynadal detektivům a šel si zase sednout k svému stolu, aby si zapálil svou gypsovku. Kdo by ho viděl v tom smradlavém kouři, myslel by si, že pan Pitř přemýšlí o svém případě, ale to by byla mejlka; strýc Pitř nepřemýšlel, protože zásadně zavrhoval přemýšlení. Vrah taky nepřemýšlí, říkal, toho to buď napadne, nebo nenapadne.

Těm ostatním na direkci bylo strýce Pitřa líto; to není případ pro něj, říkali si, škoda tak krásné látky pro Pitřa; Pitř je na staré báby, které zabil jejich synovec nebo galán jejich služky. Tož jeden kolega, komisař Mejzlík, zašel jako mimochodem k strýci Pitřovi, sedl si na stůl a povídá: Tak co, pane rado, co je nového s tím Gandarou?

Třeba má nějakého synovce, mýnil strýc Pitř.

Pane rado, řekl ten doktor Mejzlík, aby mu pomohl, tohle asi bude trochu jiný případ. Já vám povím, baron Gandara byl velký mezinárodní špión; kdopak ví, o jaké divné věci tady poběží, – mně nejde z hlavy, že se mu ztratil portfej. Já bych se na vašem místě hleděl informovat –

Strýc Pitř potřásl hlavou. Pane kolego, řekl, každý máme své metody; nejdřív se musí vyšetřit, nejsou-li tady nějakí příbuzní, kteří by po něm mohli dědit.

Za druhé, povídal doktor Mejzlík, je nám známo, že baron Gandara byl těžký hazardní hráč; vy nechodíte do společnosti, pane rado, vy jen hraje u Menšíků domino a nemáte takové ty známosti; chcete-li, já se přeptám, kdo s ním v posledních dnech hrál, – víte, ono by tu mohlo jít o nějaký takzvaný čestný dluh –

Strýc Pitř se zasmušil. Poslouchejte, řekl, tohle není nic pro mne; já jsem nikdy nepracoval v těchhle vyšších vrstvách, a na stará kolena si

s tím už nebudu začínat. Dejte mně pokoj s čestným dluhem, takový případ jsem jakživ neměl. Když to není rodinná vražda, tak to bude loupežná vražda; a tu musel udělat někdo z domácích lidí. To se tak obyčejně stává. Možná, že má kuchařka nějakého synovce.

Nebo Gandarův šofér, mínil ten Mejzlík, aby strýce dopálil.

Strýc Pitr zavrtěl hlavou. Šoféři, řekl, to za mých časů ještě nebylo; já se nepamatuju, že by šofér spáchal loupežnou vraždu. Šoféři chlastají a kradou benzin; ale aby vraždili, to jsem ještě neměl. Mládenče Mejzlíku, já se držím svých zkušeností. Až budete tak starý jako já –

Doktor Mejzlík byl jako na trní. Pane rado, řekl honem, je tu ještě třetí možnost. Baron Gandara měl poměr s jednou vdanou paní; panečku, nejkrásnější ženská v Praze. Třeba to je vražda ze žárlivosti.

To se stává, souhlasil strýc Pitr. Takovou vraždu jsem už dělal pětkrát. A čím je manžel té paničky?

Velkoobchodník, povídá pan Mejzlík. Moc velká firma.

Strýc Pitr se zamyslel. Tak to zas nikam nevede, řekl. Já jsem ještě neměl případ, že by velkoobchodník někoho zastřelil. Podvody, to oni dělají; ale vraždy ze žárlivosti, to se dělá v jiných vrstvách. Kdepak, pane kolego!

Pane rado, pokračoval doktor Mejzlík, víte, čím se ten baron Gandara živil? Vydíráním. On vám věděl strašné věci o – no, o velké řadě moc bohatých lidí. To je na pováženou, kdo všechno by mohl mít zájem na – hm, na jeho odklizení.

Tak vidíte, řekl na to strýc Pitr, takový případ jsem už jednou měl, ale nemohli jsme to dokázat; byla z toho jen holá ostuda. Co vás nemá, s takovou věcí si už nebudu podruhé pálit prsty. Mně stačí obyčejná loupežná vražda; já nemám rád tyhle senzace a záhadné aféry. Když jsem byl ve vašem věku, tak jsem taky myslel, že jednou udělám nějaký slavný kriminální případ; to už je taková ctižádost. Holenku, s lety to člověka přejde; pak vidí, že se jen stávají obyčejné případy –

Baron Gandara nebyl obyčejný případ, namítal komisař Mejzlík. Pane, já ho znal: hochštapler, černý jako cikán – nejkrásnější lump, ja-

kého jsem kdy viděl. Záhadný chlap. Démon. Falešný hráč. Falešný baron. Poslouchejte, takový člověk neumírá obyčejným způsobem; ani ne obyčejnou vraždou. Tady jde o něco víc. O moc záhadné věci.

Tak mi to nemají dávat, bručel strýc Pitr znechuceně. Já nemám hlavu na záhadné věci. Já se vykašlu na záhadné věci. Já mám rád obyčejné a jasné mordy, jako je vražda trafikantky. Člověče, já už se nebudu učit nějakým novým metodám. Když to dali mně, tak to udělám po svém a bude z toho obyčejná loupežná vražda. Kdyby to dali vám, tak z toho bude kriminální senzace, milostný román nebo politický zločin – Vy máte romantický vkus, Mejzlíku; vy byste z té látky zpracoval báječný případ. Škoda, že to nedali vám.

Poslouchejte, vyhrkl doktor Mejzlík, neměl byste námitek proti tomu, kdybych... docela privátně... za tou věcí šel? Víte, já mám tolik známých, kteří ledacos o tom Gandarovi vědí – Samozřejmě bych své informace dal k dispozici vám, dodával Mejzlík honem. Zůstal by to váš případ – tak co?

Strýc Pitr podrážděně zafrkal. Děkuju uctivě, řekl, ale to nejde. Pane kolego, vy máte jiný styl než já; vám by z toho vyšlo něco docela jiného nežli mně. To se nedá míchat. Co bych si já počal s vašimi špiony, hráči, paničkami a takovou tou honorací? Kamaráde, to není nic pro mne. Mám-li to zpracovat já, tak z toho vyjde takový ten můj všední a špinavý případ... Každý dělá, co umí.

V tu chvíli zaklepal a vešel jeden detektiv. Pane rado, hlásil, tak jsme zjistili, že domovník z Gandarovy vily má synovce. Je to dvacetiletý kluk, bez zaměstnání, a bydlí ve Vršovcích číslo 1451. On často bejval u toho domovníka. A služka odtamtud má milého vojáka; ale ten je teď na manévrech.

Tak je dobře, řekl strýc Pitr. Běžte se podívat za tím domovníkovým synovcem, udělejte prohlídku a přiveďte ho sem.

Za dvě hodiny měl strýc Pitr v rukou Gandarovu tobolku, kterou našli v posteli toho mládence; v noci kluka chytli na flámu a ráno se přiznal, že Gandaru zastřelil, aby mu uloupil ten portfej; bylo v něm přes padesát tisíc korun.

Tak vidíš, Menšíku, řekl mně pak strýc Pitř, to je zrovna takový případ jako s tou starou bábou z Křemencové ulice; tu také zabil domovníkův synovec. Ale safra, hochu, když si pomyslím, že by ten případ dostal Mejzlík, co ten by z té látky udělal! Ale já na to nemám tu fantazii, to je to.“

Příběhy sňatkového podvodníka

„To teda je pravda,“ pravil detektiv Holub a skromně odkašlal. „My na policii nemáme rádi nějaké extra a nebývalé případy; my taky nemáme rádi nové lidi. Takový starý, osvědčený zločinec, to je docela jiná práce; předně hnedle víme, že to udělal, protože to je jeho obor; za druhé víme, kde ho najít, a za třetí nám nedělá žádné cavyky a nezapírá, protože už ví, že mu to není nic platno. Páni, s takovým zkušeným člověkem pracovat je jedna radost. A já vám řeknu, že i v kriminále se tihle řemeslní zločinci těší zvláštní oblibě a důvěře; oni ti nováčkové a nahodilí provinilci jsou největší kverulanti a renitenti² a nic jim není recht; ale takový starý kriminálník ví, že arest je riziko práce, a tak to zbytečně nezhořčuje sobě ani těm druhým. Ale to už sem vlastně nepatří.

Jednou, tomu je pět let, jsme dostávali ze všech stran a koutů hlášení, že na českém venkově řádí neznámý sňatkový podvodník. Podle popisu to byl letitý pán, takový tlustší, holohlavý, s pěti zlatými zuby tady v hubě; dával si jméno Müller, Procházka, Šimek, Šebek, Šinderka, Bílek, Hromádka, Pivoda, Bergr, Bejček, Stočes a ještě všelijak jinak. Krucinál, ten popis se nám na žádného našeho sňatkového podvodníka nepasoval, to musí být někdo nový. Tak si mě zavolal náš pan rada a povídá: Holube, vy děláte tuhle vlakovou službu – když už někam jedete, dávejte pozor, nepotkáte-li nějakého chlapíka s pěti zlatými zuby. – No dobře, já jsem se začal dívat lidem ve vlaku na zuby a do čtrnácti dnů jsem načapal tři pány s pěti zlatými zuby; museli se mně legitimovat, ale ježíšmarjá, jeden z nich byl školní inspektor a jeden dokonce poslanec, a to se neptejte, páni, jak jsem za to dostal vynadáno od nich i u nás. Teda to mě dožralo, a teď teprv jsem si vzal do hlavy, že toho kujóna musím dostat. On to sic nebyl můj případ, ale já jsem si umanul, že se mu pomstím.

² Renitenti – vzpurní lidé. Pozn. red.

Tak jsem si zajel privátně ke všem těm oklamáným sirotkům a vdovám, ze kterých ten zlatozubý taškář vylákal peníze pod slibem manželství. To byste nevěřili, co řečí a breku mají takové ty utiskované sirotky a vdovy. Všechny byly zajedno aspoň v tom, že to byl inteligentní a solidní pán a že měl zlaté zuby a že tak pěkně a slušně horoval o rodinném životě; ale žádná si od něho nevzala ani otisk palce – to je vám hrůza, jak jsou tyhle ženské lehkověrné. Jedenáctá oběť – to bylo v Kamenici – mně v slzách povídala, že ten pán byl u ní třikrát; vždycky přijížděl vlakem o půl jedenácté ráno, a když posledně odcházel s jejími penězi v kapse, podíval se na popisné číslo jejího domečku a překvapeně řekl: Helejte, slečno Mařenko, není-li to boží vůle, abychom se vzali; vy máte číslo domu 618 a já za vámi vždycky vyjízďím v 6 hodin 18 minut; není to dobré znamení? – Když jsem tohle slyšel, povídám: Slečno, to je namouduši dobré znamení. A hned jsem vytáhl jízdní řád a hledám, ze kterých stanic vyjízďí vlak v 6 hodin 18 minut a má spojení na vlak, který dojede do Kamenice v 10 hodin 35 minut. Když jsem si to všechno srovnal a seštimoval, viděl jsem, že by to mohl být nejspíš vlak ze stanice Bystřice-Novoves. To víte, vlakový detektiv se musí ve vlcích vyznat.

To se rozumí, když jsem měl první den volno, jel jsem do stanice Bystřice-Novoves a ptám se, nejezdí-li odtamtud nápadně často nějaký tlustý pán se zlatou hubou. To jezdí, povídal mně přednosta stanice, a je to pan Lacina, obchodní cestující, co bydlí tamhle v dolní ulici; zrovna včera večer odněkud přijel. Tak já jdu za tím panem Lacinou; na chodbě natrefím takovou drobnou a čist'ouňkou paní a povídám: Bydlí tu pan Lacina? To je můj muž, řekla, ale on teď po obědě spí. To nevádí, povídám, a jdu dovnitř. Na kanapi leží člověk bez kabátu a povídá: Jeje, to je pan Holub; maminko, podej mu židli.

V tu chvíli ze mne spadla všechna zlost; vždyť on to byl starý losař Plichta, víte, co dělají ty losové podvody; ten Plichta už seděl aspoň desetkrát. Pozdrav bůh, Vincku, povídám, tak ty už neděláš losy?

Ba ne, řekl Plichta a posadil se na kanapi. Pane Holub, ono to dá moc běhání, že jo, a já už nejsem mladík. Dvaapadesát let, to už člověk rád někde posedí; chodit od domu k domu, to už pro našince není.

Proto ses dal na sňatkové podvody, vid', ty partyko, povídám mu.

Plichta jen tak vzdychl. Pane Holub, řekl, něco člověk musí dělat. Víte, když jsem posledně seděl, tak se mně zkazily zuby; já myslím, že to dělá ta čočka. Tak jsem si je musel dát spravit, že jo; a to byste nevěřil, pane Holub, jaký kredit člověk dostane na zlaté zuby. Ono to budí důvěru, a taky člověk začne líp trávit a tloustnout. Co platno, našinec musí pracovat s tím, co má.

A kde máš peníze? povídám mu. Já mám tuhle v notese jedenáct tvých podvodů, to dělá netto dvě stě šestnáct tisíc korun. Kde je máš?

Ale pane Holub, řekl Plichta, to víte, tady všechno patří mé ženě. Obchod je obchod. Já nemám nic, než co mám při sobě: to je šest set padesát korun, zlaté hodinky a zlaté zuby. Maminko, já pojedu s panem Holubem do Prahy. Pane Holub, já ty zuby musím ještě splácet; to dělá tři sta korun, ty tu zrovna nechám.

A sto padesát korun má dostat tvůj krejčí, připomněla maminka.

Máš pravdu, pravil Plichta. Pane Holub, já si potrpím na správnost. Ono není nad to, mít ve všem pořádek, že jo. On je pak ten pořádek vidět člověku na ksichtě. Když nemáš dluhy, můžeš se každému podívat do očí. To už patří ke kšeftu, pane Holub. Maminko, okartáčuj mně trochu ten zimník, abych ti nedělal v Praze ostudu. Tak, můžeme jet, pane Holub.

Tehdy ten Plichta dostal pět měsíců; ty ženské vám většinou před porotou prohlásily, že mu ty peníze daly dobrovolně a že mu to odpouštějí. Jenom jedna bába mu nic neslevila, a to byla bohatá vdova, kterou pumpnul jenom o pět tisíc.

Půl roku nato jsem slyšel, že zas jsou v tahu nějaké dva sňatkové podvody. To bude Plichta, řekl jsem si, ale dál jsem se o to nestaral. V tu dobu jsem měl co dělat v Pardubicích na nádraží, protože tam působil jeden kufrař, víte, co kradou na peroně zavazadla. A protože jsem měl asi hodinku od Pardubic v jedné vesnici svou rodinu na letním bytě, vzal jsem pro ni do kufříku párky a takové ty uzeniny; to víte, na vesnici je to vzácnost. A jak tak jedu, prošel jsem ze zvyku celý vlak; a v jednom kupé vám sedí Plichta s takovou starší dámou a něco vykládá, jak je ten svět zkažený.

Vincku, povídám, už zase někomu slibuješ manželství?

Plichta se začervenal a honem se té dámě omlouval, že má tady s tím pánem obchodní jednání; a když za mnou vyšel na chodbičku, povídá káravě: Pane Holub, to byste mně nemusel dělat před cizími lidmi; na mne stačí mrknout, a jdu. Skrz co mě hledáte?

Máme tu zas dva případy, Plichto, povídám mu. Ale já mám dnes jinou práci, já tě dám četníkům v Pardubicích.

Ale pane Holub, to mně nedělejte; já už jsem na vás zvyklý, vy mě taky znáte, já půjdu raději s vámi. No tak, pane Holub, ze staré známosti.

To nejde, povídám, já nejdřív jdu za svou rodinou, to je hodinka cesty. Co bych s tebou zatím dělal?

Já vás doprovodím, pane Holub, navrhoval Plichta. Aspoň vám ta cesta líp uteče.

Nu dobrá, tak tedy šel ten Plichta se mnou; a když už jsme byli za městem, povídá: Ukažte, pane Holub, já vám ten kufřík ponesu. Koukněte se, pane Holub, já jsem starší člověk; a když vy mně před lidmi tykáte, tak to dělá takový divný dojem.

Tak jsem ho pak představil své ženě a švagrové jako svého starého přítele pana Plichtu. Poslouchejte, má švagrová je dost hezká holka a je jí pětadvacet let, ale ten Plichta tak pěkně a solidně mluvil a dal dětem bonbony – zkrátka, když jsme vypili kafe, navrhl pan Plichta, že by jako šel se slečnou a s dětičkami na procházku, a jen tak na mne mrknul, jakože my chlapi si rozumíme a že si mám se svou starou co povídat. Takový to byl ušlechtilý člověk. A když se za hodinu vrátili, děti si vedly pana Plichtu za ruce, švagrová byla jako růžička a při loučení mu moc dlouho tiskla ruku.

Poslouchej, Plichto, povídám mu potom, co tě to napadlo plést naší Mániče hlavu?

To už je takový zvyk, řekl Plichta skoro smutně. Pane Holub, já už za to ani nemůžu, to dělají ty zuby. Já mám z toho jen nepříjemnosti, že jo. Já se ženskými nikdy nemluvím o lásce, to se na můj věk nepasuje; a vidíte, právě na to berou nejvíc. Tak si někdy říkám, že mě ani nemilují kvůli mně, ale ze zjištění, protože vypadám na zajištěné postavení.

Když jsme zas byli v Pardubicích na nádraží, povídám mu, Plichto, já tě přece musím dát četníkům, protože mám tady vyšetřit nějakou krádež.

Pane Holub, prosil Plichta, tak mě zatím posad'te tuhle do restaurace; já si dám čaj a přečtu si noviny – tady máte mé peníze, je to čtrnáct tisíc a ještě něco; a bez peněz vám neuteču, vždyť nemám ani čím zaplatit útratu.

Tak jsem ho posadil do nádražní restaurace a šel jsem po svém. Za hodinu jsem nahlédl oknem; seděl na svém místě, na nose zlatý skřípec, a četl noviny. Asi za půl hodiny jsem byl hotov a jdu za ním. Ted' už seděl u vedlejšího stolu s nějakou nápadně kyprou blond paní a důstojně káral sklepníka, že jí dal v kafi škraloup. Když mě viděl, poroučel se té paničce a šel ke mně. Pane Holub, povídá, nemohl byste mě sebrat až za týden? Já bych ted' měl zrovna nějakou práci.

Moc bohatá? ptám se ho.

Plichta jen mávnul rukou. Pane Holub, šeptal, ona má továrnu; a moc by potřebovala zkušeného člověka, aby jí sem tam poradil. Ted' zrovna má platit nějaké nové stroje.

Aha, jářku, tak pojď, já tě představím. A jdu k té paničce. Tě bůh, Lojzicko, povídám, pořád ještě lovíš tyhlety starší pány?

Ta blondýnka se začervenala až po lopatky a řekla: Žišmarjá, pane Holub, já nevěděla, že ten pán je váš přítel!

Tak se hled' ztratit, povídám jí. Pan rada Dundr by chtěl s tebou mluvit; to víš, on tomu říká podvody.

Plichta byl zdrcen. Pane Holub, řekl, to bych jakživ nevěřil, že ta panička je taky podvodnice!

Je, říkám mu, a k tomu lehká ženská; představ si, že láká ze starších pánů peníze pod slibem manželství.

Plichta přímo zbledl. Fuj tajksl, odplivl si, pak má člověk těm ženským věřit! Pane Holub, tohle už přestává všecko!

Tak počkej tady, já na to, a já ti koupím lístek do Prahy. Druhou nebo třetí?

Pane Holub, bránil se Plichta, to je škoda peněz. Jako zatčený mám právo na cestu zdarma, že jo. To už mě svezte za erární peníze. Našinec musí počítat s každým šestákem.

Celou cestu až do Prahy nadával Plichta na tu ženskou; to vám bylo nejhlubší mravní rozhořčení, které jsem kdy viděl. Když jsme vystupovali v Praze, povídá Plichta: Pane Holub, já vím, tentokrát to bude sedm měsíců; a mně ta vězeňská strava nesvědčí. Helejte, já bych se ještě jednou rád slušně najed. Těch čtrnáct tisíc, co jste mně vzal, to je všecko, co mně poslední případ vynes, – tak ať mám z toho aspoň jednu večeři; a já bych se vám rád revanžoval za to kafe.

Tak jsme šli spolu do jedné lepší hospody; Plichta si dal roštěnku a vypil pět piv, a já jsem to zaplatil z jeho tobolky, když on předtím třikrát přepočítal účet, aby nás sklepník neošidil.

Tak, a teď na direkci, povídám.

Moment, pane Holub, řekl Plichta. Já jsem měl s tím posledním případem velkou režii. To byly čtyři cesty tam a zpátky po čtyřiceti osmi korunách, to dělá tři sta osmdesát čtyři koruny. – Přitom si nasadil skřípec a počítal na kusu papíru. – Potom diety, řekněme třicet korun za den, – já musím být slušně živ, pane Holub, to patří ke kšeftu. Tak to dělá sto dvacet korun. Potom jsem dal té slečně kytici za pětatřicet korun, to víte, to je taková zdvořilost. Snubní prstýnek stál dvě stě čtyřicet, – byl jen pozlacený, pane Holub; kdybych nebyl poctivý člověk, řekl bych, že je zlatý a počítal bych šest stovek, že jo. Potom jsem jí koupil dort za třicet korun; pak máme pět dopisů po koruně, a inzerát, na který jsem se s ní seznámil, stál osmnáct korun. Tak to dělá osm set třicet dvě koruny, pane Holub. Prosím vás, ty peníze mně musíte odpočítat; a já si je zatím nechám u vás. Já mám rád pořádek, pane Holub; aspoň tu režii musím mít krytou. Tak, a teď můžeme jít.

A když už jsme byli na chodbě policejního ředitelství, vzpomněl si ten Plichta najednou: Pane Holub, vždyť já jsem té slečně daroval ještě lahvičku voňavky; tak to mám ještě dvacet korun k dobru.

Pak se pečlivě vysmrkal a nechal se s klidnou myslí odvést.“

Balada o Juraji Čupovi

„To se, páni, opravdu stává,“ pravil na to četnický kapitán Havelka, „totiž to, že se u zločinců někdy vyskytne taková zvláštní svědomitost a řádnost. O tom bych vám mohl povídat všelijaké případy, ale nejdivnější je ten s Jurajem Čupem. To se mně stalo, když jsem byl u žandarmů na Podkarpatsku v Jasině.“

Jednou v lednové noci jsme u žida mazali deku; to byl okresní náčelník, nějaký inspektor od dráhy a taková ta exponovaná honorace; a to se rozumí, cikáni. Poslouchejte, tihle cikáni, já nevím, co to je za pronárod; ale já myslím, že to je pokolení Chámovo. Když tak člověku hrají do ouška, pořád blíž a pořád tišeji, krysy mizerné, když mu tak čarují do ucha, tu... tu... tu vám zrovna vytahují duši z těla; já vám říkám, ta jejich hudba, to je nějaká strašná a tajemná neřest. A když se tak přísáli ke mně, já brečel, já řval jako jelen, bajonetem stůl jsem probodal, skleničky rozbíjel, zpíval a hlavou do zdi bil, chtěl někoho zabít nebo někoho milovat – páni, takové věci vyvádí člověk, když mu cikáni učarovali. A když jsem byl v nejlepším, přišel žid šenkýř a povídá, že na mě venku před hospodou čeká nějaký Rusňáček.

Ať čeká nebo ať přijde zítra, křičel jsem; já tady oplakávám svou mladost a pochovávám své sny; já miluju jednu paní, jednu krásnou a velkou paní – hraj mně, ty zloději cikánská, vyhraj mně z duše tu bolest – zkrátka takové řeči jsem vedl; víte, to už patří k té muzice, ta bolest a to strašné pití. Za nějakou hodinu zas přišel šenkýř, že ten Rusňák tam venku na mraze ještě čeká. Jenže já jsem pořád ještě neoplakal svou mladost a neutopil v Aszu tokaji ten svůj žal; jen jsem tak mávnul rukou jako Džingischán, že mně je všechno jedno, jen hrejte, cikáni; a co bylo dál, to už dobře nevím, ale když jsem k ránu vyšel před krčmu, byl takový mráz, že sníh skřípal a zvonil jako sklo, a před putykou stál ten Rusňák v bílých láptích, bílých gatích a bílém ovčím kožuchu. Když mě viděl, poklonil se až po pás a něco chraptěl.

Co chceš, báci, povídám mu; budeš-li mě zdržovat, dám ti po hubě.

Velkomožný pane, povídá Rusňáček, mě sem posílá starosta z Volové Lehoty. Marynu Matejovu zabili.

Trochu jsem vystřízlivěl; Volova Lehota, to bylo takové selo nebo spíš samota třinácti chalup nějakých třicet kilometrů dál v horách; zkrátka v té zimě pěkné nadělení. Prokristapána, křikl jsem, a kdo ji zabil?

Já zabil, pane velkomožný, řekl Rusňák pokorně. Juraj Čup mně říkají, Dimitra Čupa syn.

A ty se jdeš udat? spustil jsem na něho.

Starosta nařídil, pravil Juraj Čup odevzdaně. Juraji, kázal, ohlas žandárovi, že jsi zabil Marynu Matejovu.

A proč jsi ji zabil? křičím.

Bůh kázal, řekl Juraj, jako by se to rozumělo samo sebou. Hospodin nařídil, zab Marynu Matejovu, svou rodnou sestru, zlým duchem posedlou.

Hrom do tebe, řekl jsem, ale jak jsi se sem z té Volovy Lehoty dostal?

S pomocí Boží, povídá Juraj Čup pobožně. Hospodin mě chránil, abych nezahynul ve sněhu. Bud' jeho jméno pochváleno.

Poslouchajte, kdybyste znali, co je to sněhová bouře v Karpatech; kdybyste věděli, co to je, když leží na dva metry sněhu; kdybyste viděli toho drobného a slabého božího človíčka Juraje Čupa, jak šest hodin čeká v tom strašném mrazu před krčmou, aby se udal, že zavraždil nehodnou služebnici boží Marynu Matejovu, já nevím, co byste udělali; ale já jsem se pokřižoval, a pokřižoval se i Juraj Čup, a pak jsem ho zatknul; pak jsem si umyl tvář sněhem a připnul si lyže a s jedním četníkem, Kroupa se jmenoval, jsme si to hnali nahoru do Volovy Lehoty. A kdyby mě byl zastavil sám četnický generál a řekl: Havelko, ty troubo, nikam nepojedeš, vždyť v tomhle sněhu jde o život, byl bych mu zasalutoval a řekl: Poslušně hlásím, pane generále, Hospodin nařídil. A jel bych. A Kroupa by jel taky, protože byl Žižkovák; a já jsem ještě neviděl Žižkováka, který by pro fór nechtěl být při tom, když jde o nějakou tu bravuru nebo volovinu. Tož jsme jeli.

Já vám tu naši cestu nebudu líčit; jenom vám povím, že nakonec Kroupa vzlykal strachem a únavou jako malé dítě a že jsme si dvacetkrát

řekli, že je s námi amen a že na tom fleku zůstaneme; a že jsme těch třicet kilometrů jeli jedenáct hodin, od noci do noci; to jen tak, abyste věděli, co to bylo. Páni, takový četník má koňskou náturu; ale když už padne do sněhu a brečí, že nemůže dál, tak to už musí být, že se to vylíčit nedá. Ale já jsem šel jako ve snách a jenom jsem si říkal, tuhle cestu udělal Juraj Čup, človíček jako kudla, a ještě šest hodin čekal na mraze, protože mu to starosta nařídil; Juraj Čup v mokrých láptích, Juraj Čup v bouři sněhové, Juraj Čup s pomocí boží. Poslouchejte, kdybyste viděli, že kámen padá nahoru místo dolů, řekli byste tomu zázrak; ale nikdo nepojmenuje zázrakem to putování Juraje Čupa, který se šel udat; a přece to byl větší úkaz a strašnější síla nežli kámen, který padá nahoru. Počkejte, nechte mě mluvit; já říkám, chce-li kdo vidět zázraky, musí se koukat po lidech, a ne po kamenech.

Teda když jsme dojeli do Volovy Lehoty, motali jsme se jako stíny, víc mrtví než živí. Boucháme u starosty, všechno spí; pak vylezl starosta s puškou, takový bradatý obr, a když nás viděl, klekl a odepnul nám lyže, ale nepromluvil ani slovo. Když tak na to vzpomínám, je to, jako bych viděl jakési divné obrazy slavnostně zjednodušené: jak nás ten starosta beze slova vedl do jedné z chalup; v sednici hořely dvě svíce, před ikonou klečela černá ženská, na posteli v bílé košili mrtvola Maryny Matejové, krk rozříznut až po obratle; byla to strašlivá a přitom tak podivně čistá rána, jako když řezník rozpoltí sele; a ta tvář byla tak nelidsky bílá, jako jsou bílí jen ti, kdo vykrváceli do poslední kapky.

Pak zase tak beze slova nás uvedl starosta k sobě; ale to už v jeho izbě čekalo jedenáct chlapů v kožuchách – já nevím, znáte-li, jak smrdí tyhle ovčí kožichy: tak nějak svěravě a starozákonně. Starosta nás posadil za stůl, odchrchlal, poklonil se a řekl: Ve jménu božím žalujeme vám smrt služebnice boží Maryny Matejové. Buď jí Hospodin milostiv!

Amen, řeklo jedenáct gazdů a pokřižovalo se.

A starosta začal: Před dvěma dny v noci slyší někoho škrabat, ti-chounce škrabat zvenčí na dveře. Myslel, že je to liška; i vzal pušku a šel

otevřít. Na prahu leží žena. Zvedl ji, a tu jí padla hlava nazad. Byla to Maryna Matejová s hrdlem proříznutým. Protože měla přetátý hrtan, byla němá.

Starosta donesl Marynu do izby a přeložil ji na postel; pak kázal pastýři, aby troubil a svolal všechny gazdy z Volové Lehoty k němu. Když byli pohromadě, obrátil se k Maryně a řekl: Maryno Matejová, nežli zemřeš, podej svědectví, kdo tě zabil. Maryno Matejová, zabil jsem tě já?

Maryna nemohla zavrtět hlavou; ale jen zavřela oči.

Maryno, byl to tento zde, tvůj soused Vlaho, syn Vasylův?

Maryna zavřela své žalující oči.

Maryno Matejová, byl to tento přítomný gazda Kohut, řečený Vaňka? Byl to tento zde, který je Martin Dudáš, tvůj soused? – Maryno, byl to ten zde, Baran, zvaný Šandor? – Maryno, byl to ten, který tady stojí, Andrej Vorobec? – Maryno Matejová, byl to Klimko Bezuchý, který stojí před tebou? – Maryno, byl to tento muž, Štěpán Bobot? – Maryno, byl ten, který tě zabil, Tatka, horár, syn Myhala Tatky? Maryno –

V tu chvíli se otevřely dveře a vešel Juraj Čup, bratr Maryny Matejové. Maryna se zachvěla a vytřeštila oči.

Maryno, pokračoval starosta, kdo tě zabil? Byl to tento zde, Fodor, jménem Terentík?

Ale Maryna už neodpovídala. Modlete se, řekl Juraj Čup a všichni gazdové padli na kolena. Konečně starosta vstal a řekl: Pust'te sem ženy!

Ještě ne, řekl starý Dudáš. Zesnulá služebnice boží, Maryno Matejová, ve jménu božím dej znamení: zabil tě Ďuro, pastýř?

Bylo ticho.

Maryno Matejová, duše před Hospodinem, zabil tě Tóth Ivan, Ivanův syn?

Nikdo ani nedýchal.

Maryno Matejová, ve jménu božím, tedy tě zabil tvůj rodný bratr, Juraj Čup?

Zabil jsem, řekl Juraj Čup. Hospodin kázal, zab Marynu, zlým duchem posedlou.

Zatlačte jí oči, přikázal starosta. Juraji, teď půjdeš do Jasiny a postavíš se četníkům. Zabil jsem, řekneš, Marynu Matejovu. Do té doby neusedneš a ničeho nepojíš. Jdi, Juraji! – Načež otevřel dveře a pustil do izby ženy, aby hořekovaly nad mrtvou.

Poslyšte, já nevím, bylo-li to z těch ovčích kožichů nebo z únavy nebo proto, že v tom, co jsem viděl a slyšel, byla taková divná krása nebo důstojnost: ale musel jsem jít ven, do mrazu, protože se mně točila hlava; namouduši, ve mně něco stoupalo, jako bych měl povstat a říci: Boží lidé, boží lidé! My budeme soudit Juraje Čupa po světském řádu; ale ve vás je zákon boží. – A byl bych se jim poklonil po pás; ale to se na četníka nesluší, a proto jsem šel ven a tak dlouho jsem sám pro sebe sakroval, až jsem zase našel svou četnickou duši.

Víte, tohle četnictví je hrubé řemeslo. Ráno jsem vyšťáral v chalupě Juraje Čupa dolarové bankovky, které nebožka Maryna dostávala od svého muže z Ameriky. To se rozumí, musel jsem to hlásit, a tihle právníci z toho udělali loupežnou vraždu. Juraj Čup dostal provaz; ale nikdo mně nenamluví, že tu cestu ušel lidskou silou. Já vím dobře, co je lidská síla. A myslím, že i tak drobet vím, co je boží soud.“

Povídka o ztracené noze

„To by leckdo ani nevěřil,“ děl na to pan Tymich, „co člověk někdy vydrží. Počkejte, to bylo za války, když jsem sloužil u pětatřicátých; měli jsme tam jednoho vojáčka, jakpak on se jmenoval, nějak jako Dynda nebo Otáhal nebo Peterka, ale my jsme mu říkali Pepku; jináč moc hodný člověk, ale jelimánek, že bys nad ním brečel. No, dokud nás honili po execiráku, dělal, co mohl, a trpěl jako beránek; ale když nás dovezli na frontu, to bylo tenkrát za Krakovem, vybrali pro nás nějaké nešikovné místo, do kterého se zrovna strefovala ruská artilerie. Pepek nic, jenom mrkal; ale když přišel k jednomu koni s roztrženým břichem a ten kůň ještě frkal a pokoušel se vstát, tu vám ten Pepek zbledl, praštil čepicí o zem, dopustil se urážky Veličenstva, položil na zem kvér a ruksak a ubíral se zpátky.

Jak se dostal domů těch pět set nebo kolik kilometrů, to si namouduši neumím představit; ale jednou v noci zaklepal u své chalupy a povídá své ženě, mámo, to jsem já, já už tam nazpátek nepudu; ale jestli mě tu najdou, tak je se mnou amen; já jsem dezentér. Když tak spolu poplakali, povídá žena, Pepku, já tě nedám, já tě schovám do hnoje, tam tě nikdo hledat nebude. Tak ho zahrabala do hnojiště a zakryla prkny, a v té sen-grubně seděl Pepek pět měsíců; páni, to by nevydržel ani žádný mučedník pro víru. Potom to udala jejich sousedka skrz nějakou slepici, a přišli četníci vyndat Pepka z hnoje; poslouchajte, oni si museli přikoupit deset metrů provazu, aby k němu nemuseli čuchat, když ho vedli svázaného do města.

Když teda ten Pepek trochu vyčichl, postavili ho před vojenský soud. Tehdá byl auditorem nějaký Dillinger; někteří říkají, že to byl pes, a jiní, že to byl pašák; ale jak ten uměl nadávat – poslouchajte, to se musí nechat: za Rakouska se umělo nadávat! V tom bylo vidět tu starou tradici. Dneska neumí nikdo poctivě vynadat; ale urážet, to dovedou. Teda ten auditor Dillinger nechal postavit Pepka na dvůr a soudil ho z okna; blíž k sobě ho nechtěl pustit. To víte, s Pepkem to stálo špatně; dezerce za

války, na to je smrt zastřelením, a ani Pámbu ti nepomůže; a ten Dillinger velké cavyky s nikým nedělal – on to byl přece jenom pes. Ale když už to koukalo na rozsudek, křičí ten Dillinger z okna:

A co, Pepku, kdyžs tam byl zahrabán, – nešel ses někdy v noci k té své staré vyspat?

Pepek rozpačitě přešlapoval a pak celý rudý vyhrkl: Poslušně hlásím, pane auditor, někdy jo; to jinak nejde.

Tu vám ten auditor zavřel okno a řekl: Jezusmankote! Potom chvíli kroutil hlavou a běhal po cimře, a když se uklidnil, povídá: Ať mě dají na penzi, ale já toho chlapa na smrt nepošlu; už kvůli té ženské ne; fuj tajksl, to je manželská láska! A nějak to usmlouval na tři leta pevnosti.

V té pevnosti dostal Pepek jako trestanec na starost zahradu komandýrovu; byl to nějaký plukovník Babka. A ten Babka potom říkal, že jakživ neměl tak krásnou a velikou zeleninu, jako když mu ji pěstoval Pepek. To ví sám čert, říkal ten komandýr, po čem mu to tak roste.“

* * *

„Za války,“ pravil pan Král, „se dály všelijaké zvláštní případy; a kdyby se sebralo, co všechno lidé dělali, aby nemuseli bojovat za Rakousko, tak by to dalo víc foliantů nežli tahle Acta sanctorum¹⁰, co vydávají páteři bollandisté¹¹. Já mám synovce, Lojzík se jmenuje, on má tamhle v Radlicích pekařství; a když ho za války odvedli, tak mně říkal, strejčku, to vám povídám, na frontu mě nedostanou, to si spíš nohu useknu, než bych jim šel pomáhat, těm krysám německým.

Ten Lojzík byl šikovný hoch; dokud ty nováčky cvičili v kvérgrifech, mohl se přetrhnout samou horlivostí, takže nadřízení v něm viděli příštího hrdinu, nebo dokonce budoucího kaprála; ale když dostal vítr, že za pár dní je povezou na frontu, udělal si horečku, chytal se za pravou půlku břicha a žalostně hekal. Tak ho odvezli do špitálu a vykuchali mu slepé

¹⁰ Acta sanctorum – (dosl. činy svatých) – edice životopisů svatých. *Pozn. red.*

¹¹ Bollandisté – vydavatelé těchto životopisů (podle jezuity Jeana Bollandy, který Acta sanctorum v r. 1643 založil). *Pozn. red.*

střevo; to on už si Lojzík tak zařídil, aby se mu ta rána pomalu hojila. Ale za nějakých šest neděl mu to jakžtakž srostlo, ať dělal co dělal, a pořád ještě nebyl konec války. Tehdy jsem ho ve špitále navštívil. Strejčku, povídá Lojzík, teď už mně nepomůže ani pan felvébl; já čekám každou chvíli, že mě odtud vymustrují.

Tehdy byl u nás vrchním štábním lékařem ten pověstný Oberhuber. Později se ukázalo, že ten chlap byl vlastně dočista blázen, ale to víte, vojna je vojna, a kdybyste dali divoké svini zlatý límec, bude komandýrem. To se rozumí, před tím Oberhuberem se všechno třásl; on jenom běhal po špitálech a řval na každého ‚Marš na frontu‘, aťs měl otevřenou tbc nebo průstřel míchy; a nikdo mu nesměl odporovat. Ani se nepodíval, co má ten marod napsáno na tabulce nad postelí, jenom se z dálky kouk a už řval Frontdiensttauglich! Sofort einrücken!¹² A pak už ti nepomohli všichni svatí.

Teda ten Oberhuber přišel inšpicírovat špitál, kde čekal Lojzík na svůj osud. Jakmile bylo slyšet burácení už dole ve vratech, museli se všichni marodi krom nebožtíků postavit do pozoru vedle svých postelí, aby přijali vysokého pána, jak se patří. Ono to čekání trvalo trochu dlouho, a tak Lojzík pro větší pohodlí skrčil jednu nohu, opřel se kolenem o kavalec a stál na druhé noze. V tu chvíli tam vrazil Oberhuber, fialový vztekem, a křičel už ve dveřích ‚Marš na frontu!‘ Ten chlap rukovat! Tauglich!¹³– Pak se podíval na Lojzíka, jak stojí na jedné noze, a zrudl ještě víc. Einbeinig¹⁴, zařval. Sofort poslat domů! Himl, proč tady držíte toho jednonohého chlapa? Copak je tady chlív pro mrzáky? Pryč s ním! Darebáci, za tohle vás všechny pošlu na frontu! šarže, zsinalé hrůzou, koktaly, že to bude ihned zařízeno; ale to už Oberhuber křičel u další postele, že musí sofort na frontu vojákem včera operovaný.

¹² Frontdiensttauglich! Sofort einrücken! (něm.) – Schopen služby na frontě! Ihned narukovat! *Pozn. red.*

¹³ Tauglich (něm.) – schopný (vojenské služby). *Pozn. red.*

¹⁴ Einbeinig (něm.) – jednonohý. *Pozn. red.*

V tu hodinu tedy byl Lojzík s vlastnoručním podpisem Oberhuberovým propuštěn ze špitálu domů jako jednonohý invalida. On byl ten Lojzík tuze rozumný hoch; hned si podal žádost, aby byl jako trvalý mrzák vyškrtnut ze seznamu mužů vojenskou službou povinných a aby mu byla vyměřena invalidní renta, že jako pekař potřebuje obě nohy, třeba, jak se o pekařích říká, křivé, takže s jednou úředně potvrzenou nohou nemůže vykonávat své povolání. S náležitým úředním průtahem dostal vyřízení, že se mu povoluje pětačtyřicetiprocentní invalidita, následkem čehož mu přísluší pobírat tolik a tolik korun invalidní renty měsíčně. Dobrá, tedy tím se vlastně teprve začíná ta historie o ztracené noze.

Od té doby pobíral Lojzík invalidní rentu, pomáhal tátovi v pekárně, a dokonce se i oženil; jenom někdy pozoroval, že na tu nohu, co mu ji Oberhuber upřel, jakoby drobet kulhá nebo napadá; ale i tomu byl rád, že to aspoň vypadá, jako by měl protézu. Potom byl konec války a přišla republika; ale ten Lojzík z takové té pořádnosti a svědomitosti bral tu invalidní rentu dál.

Jednou ke mně přišel a bylo vidět, že má nějaké starosti. Strejčku, vyhrkl po chvíli, mně se zdá, že se mně ta noha nějak krátí nebo usychá. A hned si vysoukal nohavici a ukazoval mně tu nohu; byla tenká jako hůlka. Já mám strach, strejčku, povídá Lojzík, že o tu nohu přece jenom přijdu.

Tak s tím jdi k doktorovi, ty trumbero, radím mu.

Strejčku, vzdychl Lojzík, já si myslím, že to není nemoc; ono to je snad proto, že tu nohu nemám mít. Vždyť já to mám černé na bílém, že mám pravou nohu až po koleno pryč, – nemyslíte, že mně od toho tak usychá?

Po nějaké době přišel ke mně znovu – to už se musel opírat o hůl. Strejčku, řekl pln úzkosti, já jsem mrzák; už se na tu nohu nemůžu ani postavit. Doktor říká, že to je atrofie svalů a že to je nejspíš od nervů. On mě s tím posílá do lázní, ale tak se mně zdá, že tomu sám nevěří. Strejčku, sáhněte, jak mám tu nohu studenou, jako by mrtvá byla. On doktor říká, že to je špatný oběh krve, – nemyslíte, že mně ta noha uhnije?

Tak poslouchej, Lojzo, řekl jsem mu, já ti dám jenom jednu radu: Přihlas tu nohu úředně a požádej, aby ti škrtlí, že jsi jednonohý. Já myslím, že se ti ta noha potom spraví.

Ale strejčku, namítal Lojzík, to oni pak řeknou, že jsem bral tu invalidní rentu neprávem a že jsem ošidil erár o fůru peněz. Dyt' já jim ty peníze budu muset vrátit!

Tak si nech ty peníze, ty lakoto pekařská, povídám mu, ale přijdeš o nohu; mně pak sem brečet nechod'.

Za týden byl u mne zas. Strejčku, drmolil hned ve dveřích, oni mně na úřadě nechtějí tu nohu uznat; říkají, že je beztoho uschlá a k nepotřebě, – co mám s nimi dělat?

To byste nevěřili, co to dalo běhání, než Lojzíkovi úředně přiznali, že má obě nohy; ale to se ví, potom měl Lojzík potahování, že ošidil erár o invalidní rentu, ba měl být žalován i proto, že se vyhnul konání vojenské povinnosti; chudák Lojzík se naběhal od úřadu k úřadu, ale ta noha mu začala sílit. Snad mu zesílila od toho, že musel tolik běhat; ale já myslím, že to bylo spíš proto, že mu ji úředně přiznali; on takový úřední dekret má přece jenom velikou moc. Nebo si myslím, že mu ta noha usychala proto, že ji měl vlastně neprávem; nebylo to s ní v pořádku, a to se člověku vymstí. Já vám řeknu, čisté svědomí, to je ta nejlepší hygiena; a kdyby lidé byli spravedliví, snad by ani nemuseli umřít.“

Závrat'

„Svědomy,“ pravil pan Lacina, „tomu se už tak neříká; teď se to jmenuje potlačené představy, ale to máte prašť jak uhod'. Já nevím, zná-li někdo z vás případ s tím fabrikantem Gierkem. To byl moc bohatý a takový nóbl člověk, veliký a silný jako sloup; říkalo se, že je vdovec, ale jinak o něm nikdo nic nevěděl, taková to byla uzavřená povaha. Tedy když už mu bylo hodně přes čtyřicet, zamiloval se do takové hezoučké malé panenky, sedmnáct let jí bylo a byla tak krásná, že se až člověku dech tajil; takhle skutečná krása, to ti tak nějak sevře srdce takovou lítostí nebo něhou nebo čím. A to děvčátko si Gierke vzal, protože to byl velký a bohatý Gierke.

Na svatební cestu jeli do Itálie, a tam se stalo tohle: V Benátkách vylezli na tu slavnou kampanilu; a když se ten Gierke podíval dolů – prý je to moc krásný pohled –, zbledl, obrátil se k své mladé paní a svalil se jako podřátý. Od té doby se jaksi ještě víc uzavřel do sebe; strašně se přemáhal, aby to vypadalo, že mu jako nic není, ale měl takové neklidné a zoufalé oči. To víte, jeho panička se hrozně polekala a odvezla si ho domů; oni měli krásný dům do městských sadů, a tam propuklo Gierkovo podivínství: pořád chodil od okna k oknu přesvědčit se, je-li dobře uzavřeno; a sotva si sedl, zas vyskočil a šel k nějakému oknu, aby je zavřel. I v noci vstával a strašil po celém domě – na všechny otázky jenom brumlal, že má zatracenou závrat' a že chce zavřít okna, aby z nich nevypadl. Tu teda jeho paní dala zamřížovat všechna okna, aby ho zbavila té ustavičné úzkosti. Několik dní to pomáhalo, Gierke se drobet uklidnil, ale pak zase pobíhal od okna k oknu a lomcoval těmi mřížemi, aby se přesvědčil, že pevně drží. Pak dali udělat ocelové okenice a žili za nimi jako zabeďněni. Gierke se tím jaksi utišil; ale zas se ukázalo, že dostává závrat', když má jít po schodišti; museli ho na schodech vodit a podpírat jako chromého, a přitom se třásl jako list, celý zalit potem; ba někdy si musel uprostřed schodů sednout a škytavě vzlykal – tak strašně se bál.

To se rozumí, začali k němu volat všechny možné doktory, a jak už to chodí, jeden lazebník říkal, že ty závratě jsou od přepracování, druhý, že je to nějaká nemoc labyrintu, třetí, že to pochází od zácpy, a čtvrtý, že to způsobuje nedokrevnost mozku; poslouchejte, já jsem pozoroval, že jakmile se někdo stane vynikajícím odborníkem, tak v něm jakýmsi vnitřním procesem vznikne především stanovisko. Takový specialista potom říká: Pane kolego, z mého stanoviska je to ovšem tak a tak. A druhý mu namítně: Ano, pane kolego, ale z mého stanoviska se věc má diametrálně jinak. Já myslím, že by se měla stanoviska odkládat v před-síni jako klobouky a hole; jakmile někam pustíte člověka se stanoviskem, tak tam jistě natropí nějakou škodu nebo se aspoň nepohodne s těmi ostatními. Ale abych se držel toho Gierkeho, tedy každý měsíc ho trápil a kurýroval nějaký jiný vynikající odborník podle docela jiné metody; ten Gierke byl chlap jako hora a vydržel to; ale už ani nemohl vstát ze své lenošky, protože dostával závrať, jakmile se podíval na zem, a tož jen vejřil do tmy, němý a nehybný, a někdy se jen tak celý zatřásl: to bylo, když plakal.

Tehdy začal dělat zázraky nějaký nový doktor, neurolog, docent Spitz se jmenoval; ten doktor Spitz se zařídil na to, že kurýroval tyhle potlačené představy. On totiž říkal, že skoro každý člověk má v podvědomí všelijaké hrozné představy nebo vzpomínky nebo choutky, které potlačuje, protože se jich bojí; a ty potlačené představy v něm dělají rutyku a nepořádek a takové ty nervové poruchy. A když šikovný doktor jaksi namákne a vytáhne tu potlačenou představu na světlo boží, pacientovi se uleví a je zas dobře. Takový psychoanalytický felčar si musí získat na prostou důvěru dotyčného pacienta a tahá z něho rozumy o všem možném: co se mu v noci zdálo, co si pamatuje ze svého dětství a takové věci. A pak mu nakonec řekne: Tak, člověče drahá, vy jste před lety udělal tu a tu zkušenost, obvykle nějakou hrozně hanebnou, a ta vás v podvědomí tlačila – my tomu říkáme psychické trauma; teď je to venku, enyky benyky, čáry máry fuk, a jste zdravý. Tedy takové je to kouzelnictví.

Já vám řeknu, ten doktor Spitz opravdu zrovna čaroval. To byste nevěřili, co bohatých lidí má potlačené představy; chudí lidé na to obvykle

tak netrpí. Zkrátka klientelu měl ten Spitz báječnou. Teda když už se u toho Gierkeho vystřídaly všechny medicínské kapacity, zavolali k němu docenta Spitze; a doktor Spitz prohlásil, ty závratě že jsou jenom nervového původu, a on, Hugo Spitz, že za to ručí, že jich pacienta zbaví. No dobrá. Jenže Gierke, panečku, nenadělal mnoho řečí; ať se docent Spitz ptal, nač chtěl, odpovídal mu stěží na půl huby, potom vůbec mlčel a nakonec Spitze vyhodil. Doktor Spitz byl zoufalý; prosím vás, takový velký pacient, to je otázka prestiže. Krom toho to byl zvlášť krásný a těžký případ nervové poruchy. Mimoto paní Irma byla moc hezká a nešťastná. A tak se docent Spitz do toho případu zažral. Já tu Gierkovu potlačenou představu musím najít, bručel, nebo nechám medicíny a budu prodávat u Löbla hedvábí.

Tak na to šel novou psychoanalytickou metodou. Nejdřív zjistil, které tety, sestřenice, švagrové a jiné obstarožné příbuzné všech stupňů a kol ten Gierke na světě má; potom si hleděl získat jejich důvěru – takový doktor musí hlavně umět trpělivě poslouchat. Ty příbuzné byly nadšeny, jaký je ten doktor Spitz roztomilý a pozorný pán; ale doktor Spitz nakonec začal vypadat strašlivě vážně a obrátil se k jedné důvěryhodné kanceláři, která poslala dva spolehlivé lidi kamsi na cesty. Když se ti dva vrátili, zaplatil jim doktor Spitz za jejich námahu a šel rovnou k panu Gierkemu. Gierke seděl v polotmě v lenošce, skoro už neschopen pohybu.

Pane, řekl mu doktor Spitz, já vás nebudu obtěžovat; nemusíte mi odpovídat ani slovem. Nebudu se vás na nic ptát. Mně jde jen o to, abych vybavil příčinu, která způsobuje vaše závratě. Vy jste ji zatlačil do podvědomí; ale ta potlačená představa je tak silná, že vyvolává těžké poruchy –

Já jsem vás nevolal, doktore, přerušil ho Gierke chraptivě a vztáhl ruku ke zvonku.

Já vím, řekl doktor Spitz, ale ještě okamžik počkejte. Když na vás poprvé přišel ten záchvat závratí na kampanile v Benátkách, vzpomeňte si, pane, jen si vzpomeňte, co jste přitom cítil.

Gierke seděl strnule s prstem na zvonku.

Cítil jste, pokračoval doktor Spitz, cítil jste strašnou, šílenou chuť svrhnout svou krásnou mladou paní z té zvonice dolů. Ale protože jste ji bezmezně miloval, nastal ve vás konflikt a vybil se psychickým otřesem; vy jste se zhroutil závratí –

Bylo ticho, jen ta ruka vztažená ke zvonku najednou klesla.

Od té chvíle, mluvil doktor Spitz, utkvěla ve vás ta závrať, ta hrůza z propasti; od té chvíle jste zavíral okna a nemohl se podívat do hloubky, protože ve vás byla pořád ta děsná představa, že snad srazíte paní Irmu tam dolů –

Gierke ve své lenošce nelidsky zasténal.

Ano, pokračoval doktor Spitz, ale pane, teď je otázka, odkud se ta nutkavá představa vzala. Pane Gierke, vy jste byl ženat před osmnácti lety. Pane Gierke, vaše první paní zahynula na túře v Alpách. Zřítěla se při výstupu na Hohe Wand, a vy jste po ní dědil.

Bylo jen slyšet, jak Gierke rychle a chrčivě oddechuje.

Gierke, zvolal doktor Spitz, vy jste svou první ženu zavraždil. Vy jste ji srazil do propasti; a proto, slyšíte, proto se vám zdá, že musíte stejně zabít i tu druhou: tu, kterou milujete; proto se bojíte hloubky; proto trpíte závratí –

Doktore, zavyl ten člověk v lenošce, doktore, co mám dělat? Co mám proti tomu dělat?

Docent Spitz hrozně zesmutněl. Pane, řekl, kdybych byl člověk věřící, poradil bych vám: podstupte trest, aby vám Bůh odpustil. Ale my doktoři obvykle nevěříme v Boha. To, co máte udělat, si vyříd'te sám se sebou, ale lékařsky jste patrně zachráněn. Vstaňte, pane Gierke!

Gierke vstal, bledý jako vápno.

Tak co, povídá doktor Spitz, točí se vám hlava?

Gierke zavrtěl hlavou.

Tak vidíte, oddychl si docent Spitz. Teď přejdou i ostatní následky. Ta závrať byla jen z potlačené představy; teď, když jsme ji vybavili, bude dobře. Můžete se podívat z okna? Výborně! Jako by z vás všechno spadlo, že? Ani památka po závratí, co? Pane Gierke, vy jste nejkrásnější případ, jaký jsem kdy měl! – Doktor Spitz spráskl nadšením ruce: Dokonale

uzdraven! Smím zavolat paní Irmu? Ne? Aha, vy ji chcete sám překvapit – bože, ta bude mít radost, když vás uvidí chodit! Tak vidíte, pane, jaké zázraky dělá věda! – Byl by samou radostí nad tím úspěchem žvanil dvě hodiny, ale viděl, že Gierke potřebuje klid; tož mu předepsal nějaký brom a poroučel se.

Doprovodím vás, pane doktore, řekl Gierke zdvořile a vedl doktora až ke schodům. To je zvláštní, ani stopa po nějaké závratí, ani stopa –

Tak sláva, křikl docent Spitz nadšeně; tedy se cítíte zdrav, že?

Naprosto zdrav, řekl Gierke tiše a díval se dolů za doktorem. A když za docentem Spitzem zabouchla domovní vrata, bylo slyšet ještě jedno těžké žuchnutí. Za chvíli našli dole pod schodištěm tělo Gierkovo. Byl mrtev, několikrát přelámán, jak narážel při pádu na zábradlí schodiště.

Když to ohlásili doktoru Spitzovi, hvízdal a díval se moc divně před sebe. Potom vzal knihu, do které si zapisoval své pacienty, a ke Gierkovu jménu připsal jen datum a jedno slovo: Suicidium. Abyste věděl, pane Taussig, to znamená sebevražda.“

Ušní zpověď

„Potlačené představy,“ mínil páter Voves, farář od Sv. Matěje, „poslouchejte, kurýrovat tyhle potlačené představy, to je jedna z nejstarších lidských zkušeností: jenže naše svatá církev té medicíně říká sacramentum sanctae confessionis¹⁵. Když tě něco v duši tlačí, když se za něco hanbíš, jdi, kujóne, k svaté zpovědi a vyznej se z toho neřádu, co v sobě nosíš! Jenže my tomu neříkáme léčení nervových poruch; my tomu říkáme lítost, pokání a odpuštění hříchů.

Počkejte, tomu už je řada let; byl ukrutně horký letní den, a tak jsem si zašel do svého kostelíčka – víte, já si myslím, že tihle evandělíci mohli vzniknout jenom v severních krajinách, kde není ani v létě člověku horko. V takovém našem, katolickém kostele máš po celý boží den něco, mše, modlení, nešpory nebo aspoň ty obrazy a sochy; můžeš si tam kdykoliv zaskočit, ochladíš se a porozjímáš – k tomu ale pasuje, když je venku jako v peci. Proto máte berany v těch chladných a nehostinných zemích a nás katolíky v končinách teplejších; to asi dělá ten stín a chládek ve chrámech Páně. Tedy tenkrát byl takový palčivý den; když jsem vešel do kostela, tak to na člověka tak krásně a smířlivě dýchlo; a tam ke mně přijde kostelník, že tu už přes hodinu čeká jeden člověk, aby se někomu vyzpovídal.

Dobrá, to se stává dost často; tož jsem si vzal v sakristii stólu a šel jsem si sednout do zpovědnice. Kostelník přivedl toho kajícíka – byl to nemladý, slušně oblečený člověk, vypadal jako obchodní zástupce nebo agent s realitami, ve tváři bledý a jaksi naduřelý; klekl u zpovědnice a mlčel.

No tak, pomáhal jsem mu, říkejte po mně: Já bídný hříšník, zpovídám a vyznávám se Bohu Všemohoucímu –

Ne, vypravil ze sebe ten člověk, já to říkám jinak. Nechte mne. Já musím jinak. – Najednou se mu začala třást brada a na čele se mu vyvalil pot; a já měl zčistajasna pocit takové divné a strašné ošklivosti – Stejný

¹⁵ Sacramentum sanctae confessionis (lat.) – svátost svaté zpovědi. *Pozn. red.*

otřes jsem předtím zažil jenom jednou, když jsem byl při exhumaci nebožtíka, který byl... který už byl v rozkladu; já vám, páni, nebudu líčit, jak to vypadá.

Proboha, co je vám? křikl jsem na něho polekán.

Hned – hned, jekal ten člověk, hluboce vzdychl, hlasitě se vysmrkal a řekl: Už je po tom. Tak já začnu, velebný pane. Je tomu dvanáct let –

Já vám neřeknu, co jsem od něho slyšel. Předně to je, to se rozumí, zpovědní tajemství; a za druhé to byl skutek tak strašlivý, tak odporný a bestiální, že – zkrátka, to se vůbec nedá povídat; a ten člověk to ze sebe chrлил v takových děsných podrobnostech – a nic, nic nevynechal! Já myslel, že z té zpovědnice uteču, že si zacpu uši nebo já nevím co; nacpal jsem si štólu do úst, abych nevykřikl hrůzou.

Tak už je to venku, řekl ten člověk spokojeně a ulehčeně se vysmrkal. Tak vám děkuju, velebný pane.

Počkejte, křikl jsem, a co pokání?

Co vás nemá, řekl ten člověk a mrkal na mne skrz to okénko skoro důvěrně. Pane páter, vždyť já na nic nevěřím; já jsem si šel jenom ulehčit. Víte, když já o... o té věci nějaký čas nemluví... tak já to pak vidím před sebou... všechno... a nemůžu spát, nemůžu oka zamhouřit – – A když to tak na mne přijde, tak to musí ven, musím to někomu povědět; a vy tu jste na to, je to vaše řemeslo a nesmíte to jít udat, na to je zpovědní tajemství. Ale rozhřešení, na to já nic nedám; to je těžká věc, když člověk nemá víru. Mnohokrát děkuju, velebný pane. Uctívá poklona. – A než jsem se vzpamatoval, plaval pružným krokem z kostela.

Asi za rok se vyskytl zas; nachytil mne před kostelem, bledý a nesmírně pokorný. Velebný pane, koktal, mohl bych se u vás vyzpovídat?

Člověče, řekl jsem mu, bez pokání to nejde, a basta. Když se nechcete kát, tak spolu nemáme žádný kšeft.

Ježíšmarjá, vzdychl ten člověk zdrceně, tohle mně teď říká každý páter! Žádný mě už nechce vyzpovídat, a já bych tak hrozně potřeboval – Koukejte, velebný pane, co vám to udělá, kdybych – kdybych ještě jednou –

Vtom se mu začaly třást rty jako tehdy. Nic, rozkřikl jsem se na něho, nebo mně to povídejte před nějakou světskou osobou!

Já vím, záúpěl ten člověk, aby mne ta světská osoba pak udala! Aby vás čert vzal, zařval poraněně a běžel pryč; a je to divné, i na těch jeho zádech bylo vidět takové vám zoufalství –

Od té doby jsem ho neviděl.“

* * *

„Důstojnosti,“ děl na to advokát dr. Baum, „ta vaše historka není ještě celá. Jednou – taky už před lety – ke mně přišel do kanceláře človíček s bledou a naduřelou tváří – abych řekl pravdu, moc se mi nelíbil; a když jsem ho posadil a řekl mu, tak, příteli, co vás sem vede, začal ten člověk: Pane doktore, když se na vás váš klient s důvěrou obrátí a svěří se vám, že se dejme tomu něčeho dopustil, tak – – tak samozřejmě, povídám, toho nesmím užít proti němu; pane, z toho bych měl pěknou disciplínárku, ne-li něco horšího.

To je dobře, oddechl si ten chlapík. Pane doktore, já vám něco musím říci. Já jsem před čtrnácti lety – A pak, velebnosti, jsem slyšel nejspíš to samé jako tenkrát vy.“

„Neříkejte to,“ přerušil ho páter Voves.

„Ani mě nenapadne,“ bručel dr. Baum. „Víte, to byla příliš šeredná věc; a ten chlapík to ze sebe chrlil, jako by se zalykal: zpocený, zsinalý, s očima zavřenýma... Ono to vypadalo, jako by psychicky zvracel. Potom si oddechl a otřel si kapesníkem rty.

Pro živého boha, člověče, řekl jsem mu, s tímhle přec nemohu nic dělat! Ale chcete-li ode mne upřímnou radu –

Ne, vyhrkl ten divný tvor, já žádnou radu nechci. Já jsem vám jenom přišel říci, co jsem tehdy udělal; ale pamatujte si, dodával skoro divoce, že toho nesmíte užít proti mně! – Potom vstal a docela klidně řekl: Tak co jsem vám dlužen, pane doktore?

Padesát korun, řekl jsem zdrceně; a on vyndal padesátku, uctívá poklona, pane doktore, a šel.

Rád bych věděl, kolik pražských advokátů takhle obešel, ale podruhé už u mne nebyl.“

* * *

„To ještě není konec té historie,“ ozval se dr. Vitásek. „Před několika lety, když jsem byl ve špitále sekundářem, tam přivezli člověka s takovým bledým a naduřelým kontrfejem¹⁶; nohy zpuchlé jako škopky, křeče, potíže s dechem, no zkrátka, krásný zánět ledvin, jak stojí v knize psáno; to se rozumí, pomoc mu už nebyla. Jednou mě zavolala ošetřovatelka, že ten nefritik na sedmičce se zas chystá mít křeče. Tak jdu k němu a vidím, chudák lapá po dechu, zpocený jako myš, oči hrůzou vytřeštěné – tyhle stavy úzkosti při N¹⁷ jsou strašné.

Fotr, povídám mu, já vám dám injekci a bude zas dobře.

Pacient zavrtil hlavou. Doktore, vypravil ze sebe, já... já vám musím něco říct... Ať jde ta ženská pryč!

Já bych mu byl raději vpíchnul Em O¹⁸, ale když jsem viděl ty jeho oči, poslal jsem ošetřovatelku po svých. Tak ven s tím, přítelíčku, povídám, ale potom půjdete spat.

Doktore, úpěl ten člověk, a přitom byl v jeho očích takový vám šílený strach, doktore, já už nemohu – já pořád vidím tu – já nemohu spát, já vám to musím říci –

A pak to přišlo uprostřed křečí a záduchy. Lidi, něco takového jsem dosud neslyšel.“

„Hum, hum,“ zakašlal advokát Baum.

„Nebojte se,“ děl dr. Vitásek, „já to nebudu povídat; to už je lékařské tajemství. Potom ležel jako mokrá hadr, naprosto vyčerpán. Víte, já jsem mu nemohl dát rozhřešení, velebníčku, ani nějakou moudrou radu; ale já mu dal, lidi, dvě dávky morfia, a když se probudil, zas, a pak znovu, až už se neprobudil. Abyste věděli, já jsem mu pořádně pomohl.“

„Amen,“ pravil páter Voves a drobet se zamyslel. „To jste byl hodný,“ dodal měkce, „aspoň se už netrápil.“

¹⁶ Kontrfej – podobizna, zde obličej. *Pozn. red.*

¹⁷ N – zkratka pro zánět ledvin (nefritida). *Pozn. red.*

¹⁸ Em O – morfium. *Pozn. red.*

O lyrickém zloději

„Ono to někdy vypadá jinak,“ ozval se po náležitém mlčení pan Zach, redaktor. „Kolikrát člověk opravdu neví, je-li to špatné svědomí, nebo spíš taková chlubitost a okázalost; hlavně tihle zločinci z povolání by snad praskli, kdyby se nemohli sem tam holedbat tím, co provedli. Já myslím, že by mnoho zločinců vymřelo, kdyby je společnost ignorovala; takového odborného pachatele zrovna hřeje ta výjimečná veřejná pozornost, které se těší. Já neříkám, že lidé kradou a loupí jen pro tu slávu; dělají to pro peníze nebo z lehkomyšlnosti nebo vlivem špatných přátel, ale jak jednou čuchnou k té aura popularis, probudí se v nich takové jakési velikášství – to máte stejné jako u těch politikářů a vůbec veřejně činných osob.

Počkejte, tomu už je řada let, co jsem redigoval náš výborný krajský týdeník Posla východu. Já jsem se sice narodil na západě, ale to byste nevěřili, s jakým zápalem jsem bojoval za regionální zájmy východních Čech. Ona to je taková mírná pahorkatina, jako by ji vymaloval, se švestkovými alejemi a tichými potůčky; ale já jsem týdně burcoval ‚naš drsný horácký lid, tvrdě zápasící o skývu chleba s nehostinnou přírodou a nepřízní vlády‘, – páni, to se vám tak krásně a od srdce psalo; jenom dvě léta jsem tam působil, ale za ta dvě léta jsem vštípil tamnímu lidu přesvědčení, že jsou drsní horalové, že jejich život je hrdinný a krušný, že jejich kraj je chudobný sice, ale melancholicky krásný a hornatý, – já myslím, víc novinář nemůže udělat než vykouzlit na Čáslavsku jakýsi druh Norska. Z toho je tak vidět, jakých velikých úkolů jsou noviny schopny.

To víte, takový krajský redaktor musí hlavně dbát o lokální události. Jednou mě tedy zastavil tamní policejní komisař a povídá: Tak dneska v noci vyloupil nějaký všivák krám pana Vašaty, co je obchod se smíšeným zbožím; a co byste tomu řekl, pane redaktore, ten ničema tam napsal a nechal ležet na pultě báseň; to přece je drzost, no ne?

Ukažte mně tu báseň, řekl jsem honem, to bude něco pro Posla; uvidíte, že pomocí tisku toho taškáře chytíme. Mimoto, pane, jen si považte, co taková senzace bude pro naše město a pro celý kraj!

Zkrátka tu báseň jsem po mnoha řečích dostal a otiskl jsem ji v Poslu východu. Já vám ji povím, pokud si ji ještě pamatuju; bylo to nějak takhle:

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest,
sedum, vosum, devět, deset,
jedenáct a dvanáct bije,
to je hodina pro zloděje.
Když jsem ty dveře páčil,
někdo po ulici kráčel,
to bych nebyl zloděj, kdybych se bál,
ty kroky šly pořád dál a dál,
když člověk v takový tmě poslouchá,
slyší, jak mu srdce bouchá,
to srdce je sirotek jako já,
maminka by nade mnou plakala,
někdo má na světě neštěstí,
já jsem tu tak sám, to jen myš šelestí,
myš a já, zloději voba,
proto jsem jí nadrobil kus chleba,
vona se nechce ukázat, kde je,
zloděj se musí bát i zloděje.

A tak to šlo ještě dál, až na konec bylo:

Moh bych toho napsat ještě více,
ale vona mně už dohořívá svíce.

Teda tu báseň jsem otiskl s obšírným rozbořem dušezpytným a kra-sovědným; vyzvedl jsem její baladické rysy a výmluvně poukázal na

jemné struny v duši zločincově. Byla to svým způsobem senzace; tisk jiných stran a jiných krajinských měst tvrdil, že je to pustý a umělý podvrh; jiní odpůrci východních Čech zase prohlašovali, že to je plagiát, nejapný překlad z angličtiny a kdesi cosi. Ale když jsem byl v nejlepší polemice za našeho krajinského zloděje-básníka, přišel ke mně ten policejní komisař a povídá: Tak, pane redaktore, už by s tím mohl být konec, s tím vaším zatraceným zlodějem; považte si, tohohle týdne už zas vykradl dva byty a jeden krám, a pokaždé nechal na místě činu dlouhou báseň!

To jsem rád, jářku, otiskneme to!

To by tak hrálo, bručel komisař. Pane, to je nadřžování zločincům! Vždyť ten chlap teď krade jen z takové probuzené literární ctižádosti! Nyčko mu to musíte nějak zarazit, víte? Napište, že ty básně nestojí za nic, že jim chybí forma nebo nálada nebo co chcete; já myslím, že ten holomek pak přestane krást.

Hm, povídám, tohle my napsat nemůžeme, když už jsme ho jednou chválili; ale víte co, nebudeme mu víc ty básně otiskovat, a je to.

Dobrá; za dalších čtrnáct dní se událo pět nových krádeží i s příslušnými básněmi, ale Posel východu o nich mlčel jako zařezaný. Jenom jsem měl strach, aby se náš zloděj z uražené autorské ješitnosti neodstěhoval na Turnovsko nebo Tábořsko a nestal se materiálem tamního krajinského tisku; považte si, jak by se tam ti paprikové vypínali! – Tím mlčením byl náš zloděj jaksi zmaten; asi po tři neděle byl pokoj, ale pak se začaly ty krádeže znova, jenom s tím rozdílem, že příslušné básně byly posílány poštou přímo do redakce Posla východu. Ale Posel východu se zatvrdil; jednak si to nechtěl rozházet s místními úřady, jednak ty básně byly slabší a slabší; autor se začal opakovat a vymýšlet si takové romantické hejble a ciráty; zkrátka počal se chovat jako skutečný spisovatel.

Jednou v noci jsem přišel z hospody domů; pískal jsem si jako špaček a rozškrtl sirku, abych si zapálil petrolejku. V tom okamžiku někdo za mými zády foukl do té sirky a zhasil ji.

Nerozsvěcet, řekl temný hlas. To jsem já.

Aha, řekl jsem, a co byste chtěl?

Já se vás jdu zeptat, řekl temný hlas, co je s těmi básněmi.

Človíčku, povídám – to jsem ještě pořád nevěděl, oč jde –, teď přece nejsou redakční hodiny. Přijďte si zítra v jedenáct.

A vy mě dáte sebrat, řekl hlas trpce. To nejde. Proč už netisknete mé básně?

Teď teprve jsem se dovtípl, že to je náš zloděj. To by byla dlouhá kapitola, řekl jsem mu. Sedněte si, mládenče. A když to chcete vědět, já ty vaše básně netisknu, protože za nic nestojí. Tak.

Já myslel, řekl hlas bolestně, že... že nejsou horší nežli ta první.

Ta první ušla, pravil jsem přísně. Byl v ní upřímný cit, rozumíte? Mělo to intuitivní svěžest, mělo to takovou bezprostřednost a sílu prožití, mělo to náladu, mělo to všechno; ale ty další, člověče, byly pro kočku.

Ale dyť, zaúpěl hlas, dyť já je psal stejně jako tu první!

To je právě to, řekl jsem tvrdě. Vy jste se v nich jenom opakoval. Zase v nich bylo, že venku slyšíte kroky –

Dyť já je slyšel, bránil se hlas. Pane redaktore, když jeden krade, tak musí špicovat uši, kdo to venku šlape!

A zase v nich bylo o té myši, pokračoval jsem.

Vo tej myši, pravil hlas malomyslně. Když tam ta myš dycky je! Ale já vo ní psal jenom ve třech –

Zkrátka, přerušil jsem ho, z vašich veršů se stala pustá literární rutina. Bez originality, bez inspirace, bez citové obnovy. Přítelíčku, to nejde. Básník se nesmí opakovat.

Hlas chvilku mlčel. Pane redaktore, řekl po chvíli, když vono to je pořád stejný! Zkuste to krást, vona je jedna krádež jako druhá. To je těžká věc.

Je, řekl jsem. Měl byste začít z jiného soudku.

Snad abych vykradl kostel, navrhoval hlas. Nebo krchov.

Potřásl jsem energicky hlavou. To nikam nevede, povídám. Člověče, na látce tak nezáleží jako na prožití. Ve vašich verších mně chybí nějaký konflikt. Je to pořád jen takový vnějškový popis obyčejné krádeže – Vy byste měl objevit nějaký niternější motiv. Například svědomí.

Hlas chvilku přemýšlel. To jako myslíte výčitky svědomí? řekl váhavě. Myslíte, že ty básně pak budou lepší?

To se rozumí, zvolal jsem. Kamaráde, to jim teprve dá tu psychologickou hloubku a zjitřenost!

Já to zkusím, pravil hlas zamyšleně. Já jenom nevím, esli s tím budu moct krást. Člověk ztratí tu jistotu, víte? A když nemá tu jistotu, tak ho spíš čapnou.

A kdyby! křikl jsem. Člověče zlatá, co na tom, kdyby vás chytli! Copak si nedovedete představit, jaké básně byste psal in carcere et catenis?¹⁹ Já bych vám ukázal jednu báseň z vězení, to byste mrkal!

A byla v novinách? ptal se hlas dychtivě.

Holenku, povídám, to je jedna z nejslavnějších básní na světě. Rozsvěťte, já vám ji přečtu.

Můj host rozškrtl sirku a rozsvítil lampu. Ukázalo se, že je to bledý, trochu uhrovitý mládenec, jak už zloději a básníci bývají. Tak počkejte, jářku, hned vám to najdu. A vyhrabal jsem překlad Wildovy Balady ze žaláře v Readingu. Víte, tehdy to bylo v módě.

Jakživ jsem nepřednášel nic s takovým citem jako tehdy tu baladu, víte, ty verše: Tak každý zabíjí, jak dovede – Můj návštěvník ze mne nespouštěl oka; a když tam bylo o tom muži, jak jde na šibenici, zakryl si tváře a vzlykal.

Když jsem dočetl, bylo ticho. Nechtěl jsem kazit jistou velikost té chvíle. Otevřel jsem okno a řekl jsem: Nejkratší cestu máte tamhle přes plot. Dobrou noc. – A zhasil jsem lampu.

Dobrou noc, děl rozechvělý hlas potmě, tak já to tak nějak zkusím. Děkuju uctivě. – Potom zmizel tiše, jako netopýr; byl to přece jenom šikovný zloděj.

Za dva dny ho chytli v jednom krámě, do kterého se vloupal. Seděl tam u pultu nad kusem papíru a kousal koneček tužky. Na tom papíře bylo jen napsáno:

¹⁹ In carcere et catenis (lat.) – ve vězení a řetězech. *Pozn. red.*

Každej krade jak dovede – a dál nic; nejspíš to měla být variace na Baladu ze žaláře v Readingu.

Tehdy ten zloděj dostal půldruhého roku kriminálu za řadu vloupání. Za nějaký měsíc mně od něho doručili celý sešit básní. Bylo to strašné: samá vlhká podzemní kobka, kasematy, mříže, řinčící okovy na nohou, ztuchlý chléb, cesta k šibenici a kdesi cosi; já jsem se až zhrozil, jaké děsné poměry musí panovat v dotyčném kriminále. Prosím vás, takový novinář vleze všude; tak jsem si vymohl, že mě ředitel té trestnice pozval na prohlídku svého ústavu. On vám to byl docela slušný, humánní a zá-
novní kriminál; a toho svého zloděje jsem zastihl, zrovna když vyjídal z plecháče čočku.

Tak co, povídám mu, kdepak máte ty řinčící okovy, co jste o nich psal?

Náš zloděj se začervenal a koukl bezradně na ředitele. Pane redaktore, koktal, dyť vo tom, co tu je, se nedají psát žádný básně! To je těžká věc, že jo.

A jste spokojen? ptám se ho.

Jináč bych byl, bručel rozpačitě. Ale není tu vo čem psát.

Od té doby jsem se s ním nesešel. Ani v rubrice Ze soudní síně, ani v poezii.“

Soud pana Havleny

„Když už tady pan redaktor začal o novinách,“ pravil pan Beran, „tak já vám něco povím: Nejvíc čtenářů hledá v novinách zrovna tu soudní síň. To nikdo neví, čtou-li ji tak pilně z utajené zločinnosti nebo pro své mravní a právní uspokojení; jisté jenom je, že ji čtou náruživě. Proto musí nějaký ten soud denně v novinách být. Ale teď si vemte, že máte například soudní prázdniny; soudy jsou zavřeny, ale rubrika Ze soudní síně v novinách chybět nesmí. Nebo často není u žádného soudu ani jeden zajímavý případ; a soudní referent musí mít zajímavý případ, ber kde ber. V takových pádech si teda musejí soudní referenti nějaký ten zajímavý trestní případ jednoduše vycucat z prstu. Na takové vymyšlené případy pak mají mezi sebou burzu a kupují je, prodávají, půjčují a vyměňují za dvacet cigaret nebo tak. Já to znám, protože u mé bytné bydlel jeden takový soudní referent; mazavka, to on byl, a lajdák, to on taky byl, ale jinak to byl nadaný a špatně placený mládenec.

Tedy jednoho času se vyskytl v kavárně, kam ti soudní referenti obvykle chodili, takový divný, sešlý, špinavý a napuchlý chlapík; on se jmenoval Havlena, byl to nedoštudovaný právník a nadobro ztracená existence; nikdo, ba ani on sám nevěděl, z čeho je vlastně živ. Tedy ten Havlena, ten flákač, měl takový zvláštní zločinecký nebo právnícký talent; když mu některý ten novinář dal viržinku a pivo, zavřel oči, udělal několik bafů a začal mu povídat ten nejkrásnější a nejpodivnější kriminální případ, jaký si kdo může vymyslet; potom uvedl hlavní body obhajoby a vhodnou repliku státního zástupce, načež pronesl jménem republiky rozsudek. Pak otevřel oči, jako by se probudil ze sna, a bručel: Půjčte mi pět korun. Oni s ním jednou udělali takový pokus: Na jedno posedění vymyslel jedenadvacet trestních případů, jeden lepší nežli druhý; teprve při jedenadvacátém se zarazil a řekl: Počkejte, tenhle případ není pro samosoudce ani pro senát, ten by musel přijít před porotu; a porotu já nedělám. On totiž byl zásadně proti porotám. Ale to se mu musí nechat,

jeho rozsudky byly sic přísné, ale právnicky vzorné; na to on si zvlášť potrpěl.

Když ti novináři objevili tohohle Havlenu a viděli, že případy, co on dodává, nejsou tak všední a smutné jako ty, co se opravdicky odehrávají na Karláku, udělali takový kartel; Havlena dostával za každý vymyšlený případ takzvanou soudní taxu, totiž deset korun a viržinku, a krom toho za každý měsíc trestu, co uvalil, dvě koruny; to víte, čím větší trest, tím těžší případ. Jakživi si čtenáři novin tak nepočítli na soudní síni, jako když tam dodával Havlena ty své fiktivní soudní případy. Kdepak, teď už ty noviny nejsou dávno tak dobré jako za jeho časů; teď je to samá politika a samé tiskové procesy – já nevím, kdo to má číst.

Tedy jednou si ten Havlena vymyslel tenhle případ – on mívával daleko lepší, ale z žádného nic nikdy nepošlo, až tenkrát to prasklo. Případ byl ve vši krátkosti ten: Nějaký starý mládenec se pohádal s počestnou vdovou, co bydlí na protější pavlači; nato si pořídil papouška a naučil ho, kdykoliv se ta sousedka na pavlači ukáže, křičet na ni z plna hrdla: Ty couro! Vdova podá na dotyčného pána žalobu pro urážku na cti. Okresní soud uzná, že žalovaný uváděl soukromou žalobkyni prostřednictvím svého papouška u veřejný posměch, a odsoudil ho jménem republiky k čtrnácti dnům vězení podmíněně a k náhradě útrat. – Dostanu jedenačť korun a viržinku, skončil Havlena přelíčení.

Tenhle Havlenův případ vyšel asi v šesti novinách, ovšem v různém literárním zpracování. V jedněch novinách to mělo titul: V tichém domě. V druhém listě se to jmenovalo: Domácí pán a chudá vdova. Třetí žurnál to nazval: Žalovaný papoušek. A tak dále. Ale najednou vám do těch všech novin došel přípis od ministerstva spravedlnosti: že podepsané ministerstvo žádá o sdělení, před kterým okresním soudem se onen proces pro urážku na cti, uvedený v tom a tom čísle vašeho váženého listu, konal; že uvedený nález o vině žalovaného, jakož i rozsudek jest zmatečný a nezákonný, jelikož inkriminovaného výroku se nedopustil žalovaný, nýbrž papoušek; že nelze míti za prokázáno, že by se výrok řečeného papouška nepochybně vztahoval na soukromou žalobkyni; že tedy

nelze řečený výrok považovat za urážku na cti, nýbrž nanejvýš za hrubou nepřístojnost nebo veřejné pohoršení, které by bylo lze stíhati toliko policejním napomenutím, pořádkovou pokutou nebo příkazem odstraniti řečeného ptáka. Ministerstvo spravedlnosti si přeje tudíž zjistiti, který okresní soud se onou pří zabýval, aby zavedlo příslušné šetření a tak dále; zkrátka taková úřední aféra.

Ježíšmarjá, pane Havleno, vy jste nám dal, spustili potom soudní referenti na toho svého dodavatele. Koukněte se, vždyť ten váš rozsudek stran toho papouška je zmateční a nezákonný!

Ten Havlena vám zbledl jako stěna. Cože, křikl, můj rozsudek že je nezákonný? Krucinál, tohle si mně troufá ministerstvo tvrdit? Mně, Havlenovi? – Jakživi prý ti novináři neviděli tak uraženého a rozhořčeného člověka. – Já jim proženu perka, křičel ten Havlena bez sebe. Já jim ukážu, je-li můj rozsudek nezákonný, nebo ne! Tohle já si nemůžu nechat líbit! – Z lítosti a rozčilení se na tom místě ožral pod obraz boží; načež vzal arch papíru a napsal ministerstvu spravedlnosti obšírný právnícký rozklad, kterým hájil onen rozsudek: že když ten pán učil svého papouška nadávat té sousedce, dal najevo zřejmý úmysl ji urazit a zlehčit; že tedy je tu patrný dolus²⁰; že ten papoušek není subjektem, nýbrž jen instrumentem uvedeného deliktu a tak dále; zkrátka prý to byl nejskvělejší a nejsubtilnější právnícký rozbor, jaký kdy ti novináři viděli. Načež se podepsal JUC. Václav Havlena m. p. a poslal to ministerstvu spravedlnosti. Tak, řekl, a dokud to nebude vyřízeno, nebudu soudit; já musím dříve dostat satisfakci.

To se rozumí, ministerstvo spravedlnosti na Havlenův přípis nijak nereagovalo; zatím Havlena chodil otrávený a roztrpčený, zchátral ještě víc, a dokonce se zhubl. Když viděl, že se od ministerstva odpovědi nedočká, zasmušil se, mlčky plival nebo vedl pobuřující řeči, a nakonec prohlásil: Počkejte, já jim to ještě ukážu, kdo je v právu!

Dva měsíce ho nikdo neviděl; pak přišel zářící a naculený a hlásal: Tak už je na mne ta žaloba podána! Uf, zatracená baba, to dalo práce, než

²⁰ Dolus (lat.) – zlý úmysl. *Pozn. red.*

jsem ji k tomu přemluvil! Člověk by nevěřil, že může být stará ženská tak mírumilovná; musel jsem jí podepsat lejstra, že jí v každém případě útraty zaplatím: – Tak, mládenci, teď se to projedná soudně.

Co totiž? ptali se ti novináři.

No přece ta věc s tím papouškem, povídá ten Havlena. Vždyť jsem vám řekl, že to tak nenechám. Víte, já jsem si koupil papouška, abych ho naučil říkat: Ty couro! Ty babo hambatá! Lidi, to dalo práce! Šest neděl jsem nevytáhl z domova paty a nepromluvil ani neslyšel lidského slova než Ty couro! Teď už to ten papoušek vyslovuje docela krásně; jenomže, vůl jeden, to křičí od rána do večera; ne a ne si zvyknout, aby to křičel jen na mou sousedku přes dvorek. Ona to je taková babička, učitelka hudby, z lepší rodiny, moc hodná osoba; ale protože u nás v domě jiná ženská není, musel jsem si na tu urážku vybrat ji. Poslouchejte, on se takový delikt lehko vymyslí, ale provést jej, kruci, to je jiná. Já toho rošťáka papouška nemohl naučit, aby nadával jenom jí. Nadává jednoduše každému. Já myslím, že to dělá ze zlomyslnosti.

Potom se ten Havlena zhluboka napil a pokračoval: Tak jsem na to vyzrál jinak; kdykoliv se ta stará paní ukázala u okna nebo na dvorku, otevřel jsem honem okno, aby jako ten papoušek na ni křičel Ty couro! Ty babo hambatá! – A co byste tomu řekli: ta babička se začala smát a volá na mne: Jeje, pane Havlena, to máte milého ptáčka! Hrom do baby, bručel pan Havlena. Já do ní musel hučet čtrnáct dní, aby na mne podala žalobu; ale svědky mám z celého baráku. Tak, teď se to projedná soudně, mnul si ruce Havlena. To by v tom musel být čert, abych nebyl odsouzen pro urážku na cti! Já jim to nedaruju, těm vašnostům z ministerstva!

Až do dne přelíčení pil pan Havlena jako holendr, rozechvěný a nedočkavý. Před soudem se choval strašně důstojně; pronesl sám proti sobě britkou právnickou řeč, dovolával se všech obyvatel domu, že ta urážka byla pohoršlivá a veřejná a navrhoval nejpřísnější potrestání. Soudce, takový rozšafný starý rada, se podrbal ve vousech a prohlásil, že by chtěl toho papouška slyšet, a odročil jednání s příkazem, aby pan žalovaný donesl příště řečeného ptáka jako předmět doličný, případně jako svědka.

K příštímu roku přišel pan Havlena s klecí a papouškem. Ten papoušek vykulil oči na polekanou slečnu zapisovatelku a začal na celé kolo křičet: Ty couro! Ty babo hambatá!

Tak to stačí, povídá pan rada. Z výpovědi papouška Lory je zřejmo, že se jeho výrok nevztahoval přímým a nepochybným způsobem na soukromou žalobkyni.

Papoušek se na něho podíval a zařval: Ty couro!

Nýbrž je zřejmo, pokračoval pan sudí, že dotyčného výroku užívá vůči všem osobám bez rozdílu pohlaví. Tady chybí urážlivý úmysl, pane Havleno.

Havlena vyletěl jako píchnutý. Pane rado, protestoval rozčileně, ten urážlivý dolus byl v tom, že jsem otvíral okno na paní soukromou žalobkyni za tím účelem, aby ji papoušek pohaněl!

To je těžká věc, řekl pan rada. V tom otvírání okna je snad jakýsi dolus, ale sám o sobě to není urážlivý skutek. Já vás nemůžu odsoudit proto, že jste občas otvíral okno. Vy nemůžete dokázat, že váš papoušek mínil soukromou žalobkyni, pane Havleno.

Ale já jsem ji mínil, bránil se Havlena.

Na to tu nemáme žádné svědectví, namítal pan soudce. Od vás nikdo inkriminovaný výrok neslyšel. Nic naplat, pane Havleno, já vás musím osvobodit. – Načež si nasadil baret a vynesl osvobozující rozsudek.

A já hlásím zmateční stížnost a odvolání proti osvobozujícímu rozsudku, vybuchl Havlena, popadl klec s ptákem a uháněl od soudu, rozlícený, že div neplakal.

Potom ho sem tam zahlédli, nalitého a desperátního. Řekněte, pane, vzlykal, je tohle nějaká spravedlnost? Je ještě na světě nějaké právo? Ale já to tak nenechám! Já to poženu k nejvyšší instanci! Pane, mně se musí dostat rehabilitace za tohle příkoří! I kdybych se měl do konce života soudit... Já nebojuju za svou věc, ale za spravedlnost!

Jak to vypadalo u odvolací instance, to mně není blíž známo; vím jenom, že příslušný soudní dvůr odvolání pana Havleny do osvobozujícího rozsudku prostě zamítl. Od té doby Havlena zmizel, jako by se nad ním zem slehla; prý ho někteří viděli, jak bloumá po ulicích jako stín a něco

si pro sebe brumlá; taky jsem slyšel, že podnes dochází několikrát za rok na ministerstvo spravedlnosti obsáhlá a plamenná stížnost in re²¹: urážka spáchaná papouškem. Ale případy soudním referentům přestal pan Havlena dodávat nadobro; nejspíš proto, že byla otřesena jeho víra ve spravedlnost a právní řád.“

²¹ In re (lat.) – ve věci. *Pozn. red.*

Jehla

„Já jsem sic neměl nikdy co dělat se soudy,“ pravil pan Kostelecký, „ale já vám řeknu, mně se na nich zrovna líbí ta náramná akurátnost a ty orace a okolky, co soudy leckdy dělají, třeba by šlo jen o kozí chlup. Ono to budí takovou důvěru ve spravedlnost. Má-li justice v rukou vážky, tak ať jsou hapatykářské, a když už drží meč, tak ať je ostrý jako břitva. To mně připomíná jeden případ, který se stal v naší ulici.“

Jedna domovnice, nějaká paní Mašková, si koupila u hokynáře žemličky, a jak tu housku žmoulá, najednou ji něco píchlo do patra; tak si sáhla do huby a vyndá jehlu, která se jí zarazila do ponebí. Teprve za chvíli se lekla, kristepane, dyť já jsem tu jehlu mohla spolknout a ona by mně propíchla žaludek! Tady šlo o život, a to já tak nemůžu nechat! To se musí vyšetřit, který mizera tu jehlu do té žemle nastrojil. – Nu tak tedy šla a donesla tu jehlu a tu nedojedenou housku na policii.

Policie vyslechla hokynáře, vyslechla i pekaře, který ty housky pekl, ale to se rozumí, žádný se k té jehle nehlásil. Pak to policie odevzdala soudu, protože tady šlo, abyste věděli, o lehké ublížení na těle. Vyšetřující soudce, takový svědomitý a důkladný ouřada, znovu vyslýchal toho hokynáře i toho pekaře; oba se dušovali a zaklínali, že u nich se ta jehla do housky dostat nemohla. Ten vyšetřující soudce se šel podívat k hokynáři a zjistil, že žádné jehly v krámě nemá. Potom se šel podívat k pekaři, jak se pečou housky; seděl v pekárně celou noc a díval se, jak se zadělává těsto, jak se nechává vykynout, jak se vytápí pec a pletou žemličky a dají se do pece, až se vypečou dozlatova. Tím způsobem zjistil, že se při pečení housek opravdu neužívá jehel. To byste nevěřili, jaká pěkná práce je tohle pečení housek, a zvlášť pečení chleba. Můj nebožtík dědeček měl pekařství, tak já to znám. Totiž abyste věděli, při dělání chleba máte dvě nebo tři větší a skoro posvátná tajemství. První tajemství je, když se zadělá kvásek; ono se to nechá stát v díži, a teď se tam pod víkem děje taková skrytá přeměna: musíš čekat, až se z mouky a vody stane živý kvas. Pak se zadělá těsto a mísí se kopistem; to zas vypadá jako náboženský

tanec nebo co. Potom se to zakryje plachtou a nechá se těsto vykynout; to je druhá tajemná přeměna, jak se to těsto velebně zvedá a kyne, a ty nesmíš zvednout plachtu, abys zvědavě nakoukl, – já vám řeknu, to je tak krásné a divné jako těhotenství. Já měl vždycky dojem, že ta díže je něco ženského. A třetí tajemství je samo pečení, to, co se z toho měkkého a bledého těsta stane v peci; ježíšmarjá, když pak vyndáte takový zlatý a brunátný pecen, a on voní, že ani malé dítě nemůže skvostněji vonět, to je takový div – já myslím, že by se při těch třech proměnách mělo v pekárnách zvonit, tak jako se zvoní v kostele při pozdvihování.

Ale co jsem chtěl říci, ten vyšetřující soudce tedy byl v koncích; ale aby nechal věc padnout, to on zas ne. Tak on vzal tu jehlu a poslal ji do Chemického ústavu, aby zjistili, byla-li ta jehla v té housce před pečením, nebo až po něm; on totiž si ten soudce zvlášť potrpěl na vědecká dobrozdání. Tehdy byl v Chemickém ústavu nějaký profesor Uher, moc učený a takový fousatý pán. Když tu jehlu dostal, začal ukrutně nadávat, co všechno tyhle soudy na něm chtějí; že ondy no mu poslali vnitřnosti tak zkažené, že ani prosektor to nemohl vydržet; a co má Chemický ústav co dělat s nějakou jehlou? Ale pak si to nějak rozmyslil a začalo ho to zajímat, rozumíte, z vědecké stránky. Jakpak, řekl si, ony se třeba s tou jehlou stanou opravdu nějaké změny, když se dostane do těsta nebo když se v něm peče; při kvašení se dělají v těstě nějaké ty kyseliny či co, a při pečení zas, a ono to může tu jehlu drobet na povrchu rozrušit neboli korodovat; to by se pak dalo pod mikroskopem zjistit. Tak se do toho pustil.

Nejdřív nakoupil několik set jehel, a to docela čistých, jakož i víceméně rezavých, a začal v Chemickém ústavě péci housky. Při prvním experimentu dal ty jehly hned do kvasu, aby zjistil, jak na ně působí proces kvašení. Při druhém pokusu je dal do čerstvě zadělaného těsta. Při třetím do těsta kynoucího. Při čtvrtém do vykynutého. Potom je tam vpravil těsně před pečením. Potom během pečení. Nato je strkal do housek ještě teplých; a nakonec do housek už hotových. Pak tu celou sérii pokusů provedl ještě jednou, pro kontrolu. Zkrátka čtrnáct dní nedělali v Chemickém ústavu nic jiného, nežli že pekli housky s jehlami; profesor,

docent, čtyři asistenti a sluha den co den zadělávali, pletli a vypékali žemličky, načež mikroskopicky zkoumali a srovnávali příslušné jehly. To stálo ještě týden práce; ale nakonec bylo přesně zjištěno, že dotyčná jehla byla zapíchnuta do housky už vypečené, protože mikroskopicky navlas odpovídala pokusným jehlám, které byly nastrkány do hotových housek.

Na základě toho dobrozdání rozhodl vyšetřující soudce, že ta jehla se dostala do té housky buď u hokynáře, nebo cestou od pekaře k hokynáři. Ted' si pekař vzpomněl, hrome, zrovna toho dne jsem vyhodil ze služby kluka učedníka, který roznášel v koši housky! Tedy předvolali kluka, a ten se přiznal, že tu jehlu do housky strčil, protože se chtěl pomstít panu mistrovi. Kluk, že byl nedospělý, dostal jen napomenutí, ale mistr pekař byl odsouzen k padesáti korunám pokuty podmíněně, protože ručí za svůj personál. To tedy máte ten příklad, jak je spravedlnost přesná a důkladná.

Ale ta věc měla ještě jednu stránku. Já nevím, v nás mužských je taková zvláštní ctižádost nebo umíněnost nebo co: zkrátka, když už v tom Chemickém ústavu začali péci ty pokusné housky, vzali si ti chemikové do hlavy, že je musejí péci dobré. Ze začátku byly všelijaké, málo vykytnulé a takové nevzhledné: ale čím dále pekli, tím vám byly lepší. Potom už na ně sypali mák, sůl a kmín, a tak vám je pěkně pletli, radost se podívat. Nakonec se ti učenci chlubili, že tak znamenité, křoupavé a krásně vypečené housky jako v Chemickém ústavu se nepečou nikde v celé Praze.“

* * *

„Vy tomu říkáte umíněnost, pane Kostelecký,“ pravil pan Lelek, „ale já bych řekl, že je to něco jako šport: víte, taková záliba ve stoprocentním výkonu. Pořádný chlap to nedělá kvůli tomu výsledku, ten třeba ani nestojí za to; ale kvůli tomu, že to je taková hra, takové dobrovolné napětí – Já bych vám to vyložil na jednom příkladu; ale vy řeknete, že je to hloupost a že to sem nepatří.“

Zkrátka, když jsem ještě býval u nás v účtárně a dělal tyhle pololetní účetní uzávěrky, stávalo se někdy, že mně ty cifry neštimovaly: tak například jednou nám chyběly v kase zrovna tři halíře. To se rozumí, já bych mohl ty tři halíře do kasy přidat jakoby nic, ale to by nebyla čistá hra; víte, z účetního hlediska by to bylo nešportovní; to se musí nalézt, ve které položce z nějakých čtrnácti tisíc položek je chyba. A já vám řeknu, já už jsem se vždycky před uzávěrkou těšil, že tam bude nějaká taková chyba.

V takovém pádě jsem zůstal v účtárně třeba přes celou noc, narovnal jsem před sebe hromadu účetních knih a teď jsem se do toho pustil. To vám je zvláštní, já jsem ty kolony číslic nevnímal jako numera, ale jako věci. Někdy jsem si představoval, že lezu po těch číslicích nahoru, jako by to byla příkrá skála; nebo že se po nich spouštím jako po žebříku do šachty. Někdy jsem se cítil jako lovec, který se prodírá mlázím číslic, aby dopadl vzácné a plaché zvíře; to byly ty tři halíře. Nebo jsem měl pocit, že jsem detektiv a číhám ve tmě za rohem; tisíce figur mě mívají, ale já čekám, až popadnu za límec toho taškáře, toho pachatele, tu účetní chybičku. Jindy se mi zdálo, že sedím na břehu řeky s prutem a mám políčeno na rybu; najednou trhnu prutem, a už tě mám, ty neřáde! Ale nejvíce to bylo, jako bych byl lovec a brouzдал se zroseným borůvkám nahoru a dolů; takovou radost z pohybu a síly jsem cítil, takovou zvláštní svobodu a napětí, jako bych prožíval nějaké dobrodružství. Já vám vydržel po celé noci honit ty tři halíře; a když jsem je dopadl, ani jsem nemyslel, že to jsou jenom mizerné tři halíře; byla to trofej, a já šel spat, vítězný a nadšený, divže jsem nevlezl do postele v botách. A to je všechno.“

Telegram

„Ono se řekne maličkosti,“ usoudil pan Doležal. „Já jsem pozoroval, že lidé se obvykle chovají přirozeně a upřímně, jen pokud jde o ty maličky a všední věci; ale jakmile se octnou ve výjimečné a patetické situaci, tu vám jako by do nich vjel nějaký nový člověk; začnou mluvit jiným, abych tak řekl, dramatickým hlasem a užívají jiných slov, jiných argumentů, ba i jiných citů než normálně; především propuká v nich statečnost, prestiž, obětavost a jiné takové hrdinné a charakterní vlastnosti. Ono to je, jako by se nadýchali nějakého ozónu, takže musejí dělat veliká gesta; nebo v tom je jakési tajné uspokojení, že se octli v mimořádné a katastrofální situaci, a jaksi se tím vypínají a kochají; zkrátka, začnou se chovat jako hrdinové na jevišti. Když pak se ta dramatická situace přežene, vrátí se i oni do svých normálních rozměrů; ale to potom cítí drobet trapně jako zklamání a vystřízlivění.

Já mám jednoho bratrance, Kalous se jmenuje, takový řádný a důstojný ouřada, občan a otec rodiny, trochu bačkora a trochu pedant, jak už my zralí mužští býváme. Paní Kalousová je hodná a domácká panička, vzorná rodinná kvočna, pokorná manželka, takzvaný domácí ošlapek a tak dále. Potom dcera, hezká holka jménem Věra, která zrovna tehdy byla ve Francii, aby se naučila francouzsky a složila zkoušky pro ten případ, kdyby se nevdala. Konečně syn, klacek a gymnazista, řečený Tonda, dobrý forvard v kopané, ale tuze slabý v učení. Zkrátka typická a normální dobrá rodina takzvané lepší střední třídy.

Jednou tedy seděli Kalousovi u oběda, když někdo zazvonil; ve dveřích se objeví paní Kalousová, utírá si ruce do zástěry a povídá zrudlá rozčilením: Ježíšmarjá, tati, přišel nějaký telegram. – To přece víte, jak se ženské poděsí, když přijde telegram; nejspíš to už patří k jejich vnitřním funkcím, že pořád čekají nějakou ránu osudu.

Nono, maminko, bručel pan Kalous, snaže se zachovat důstojný klid, kdopak to asi tento. – Ale ruka se mu třásla, když ten telegram otvíral. Všichni, i služka ve dveřích, bez dechu zírali na hlavu rodiny.

To je od Věry, řekl konečně Kalous jakýmsi nesvým hlasem. Ale ať mě čert, rozumím-li z toho jedinému slovu.

Ukaž, vyhrkla paní Kalousová.

Počkej, pravil přísně Kalous. Ono to je nějak zkomolené. Tady je Gadete un ucjarc peuige bellevue grenoble vera.

Co to má být? vydechla paní Kalousová.

Tak se na to podívej, děl jízlivě Kalous, když si myslíš, že tomu budeš rozumět líp než já! No tak, už víš, co tam je?

Paní Kalousové se zalily oči slzami nad neblahým telegramem. Něco se Věře stalo, zašeptala. Jináč by nám jistě netelegrafovala!

To také vím, křikl Kalous a oblékal si kabát; patrně se nehodilo, aby v tak vážné situaci zůstal bez kabátu. Jděte do kuchyně, Andulo, kázal služce; načež řekl tragicky: Telegram je z Grenoblu. Já myslím, že Věra s někým utekla.

S kým, zhrozila se paní Kalousová.

Copak já vím? burácel pan Kalous. Jistě s nějakým ničemou nebo umělcem! Tohle máš tu ženskou samostatnost! Já něco takového čekal! Já ji tam nerad pouštěl, do té zatracené Paříže! Ale ty, ty ses pořád přimlouvala –

Já že jsem to chtěla? vzkypěla paní Kalousová. To tys jí pořád kázal, že se musí něčemu naučit, že se musí sama žít! Vtom zavzlykala a zhroutila se na židli: Kriste Ježíši, nešťastná Věra! Snad se jí něco stalo – Třeba tam leží nemocná –

Pan Kalous začal přecházet rozčileně po pokoji. Nemocná, volal, proč by byla nemocná? Jen aby to nebyl nějaký pokus o sebevraždu! Ten chlap ji třeba unesl – a pak ji opustil –

Paní Kalousová si počala odvažovat zástěru. Já pro ni pojedu, prohlásila štkajíc. Já ji tam nenechám – já –

Nikam nepojedeš, rozkřikl se Kalous.

Paní Kalousová se vztyčila; ještě nikdy ji neviděli tak důstojnou. Já jsem matka, Kalousi, řekla. Já vím, co je má povinnost. – Načež se vzdálila s jakousi velebností.

Oba muži, totiž otec Kalous a Tonda kluk, osaměli. – Musíme být připraveni na nejhorší, řekl Kalous temně. Třeba byla Věra někam zavlčena – Neříkej před matkou nic. Já pojedu sám do toho Grenoblu.

Otče, pravil Tonda nejhlubším hlasem – jindy říkal tati –, nech to mně; já tam pojedu; já umím trochu francouzsky –

Takového kluka by se tam lekli, uryl otec Kalous. Já své dítě zachráním! Pojedu nejbližším vlakem – Jen aby už nebylo příliš pozdě!

Vlakem, posmíval se Tonda. Ještě že tam nechceš běžet pěšky! Kdybych já jel, tak bych letěl aeroplánem do Štrasburku –

A myslíš, že já bych neletěl? křikl otec Kalous. Abys věděl, poletím! Ale toho ničemu, děl bojovně, mávaje pěstmi, toho já rrozdrtím! Nešťastné dítě!

Tonda mu položil ruku na rameno; to vám byl zázrak, jak ten klacek v tu ránu zmužněl. Otče, řekl konejšivě, to není pro tebe; ty jsi na to starý. Spolehni se na mne; to víš, že udělám pro sestru, co je v lidské moci. – Do té chvíle ovšem, jako mladší bratři vůbec, choval k sestře jen upřímně a chlapské opovržení.

Otec Kalous potřásl hlavou. Ne, pravil pochmurně, to je má věc. Na nikoho se nemůže dítě tak spolehnout jako na otce. Já tam jedu, Tondo. Ty zatím musíš být oporou matce. To víš, ty ženské –

V tu chvíli vešla paní Kalousová, oblečená ven; kupodivu naprosto nevypadala jako někdo, kdo potřebuje opory.

Prosím tě, kam jdeš? vyhrkl Kalous.

Do banky, řekla cize statečná žena. Pro své peníze. Abych jela za svou dcerou do ciziny.

Nesmysl, vybuhl Kalous.

Žádný nesmysl, pravila chladně paní Kalousová. Já vím, co dělám. A vím, proč to dělám.

Ženo, řekl Kalous odhodlaně, abys tedy věděla, já jedu za Věrou sám.

Ty? pravila paní Kalousová s jakýmsi opovržením. Co ty bys tam byl platen? Nač by ses tak vyrušoval ze svého pohodlí, dodala drtivě.

Otec Kalous se vypnul a zrudl. Jen se nestarej, řekl ostře, co tam budu platen. Já už mám dobře zváženo, co se musí stát. Jsem připraven na všechno. Řekni služebné, ať mně uchystá kufřík, ano?

Já tě znám, pravila paní Kalousová. Když ti tvůj šéf nedá dovolení, nepojedeš nikam.

Já kašlu na šéfa! rozkřikl se Kalous. Já kašlu na úřad! Ať mě vyhodí! Já už se nějak užívím! Já jsem se po celý život obětoval rodině a budu obětovat i to poslední, rozumíš?

Paní Kalousová se snesla na kraj židle. Muži, děla sevřeně, pochop přece, oč jde! Vždyť já ji jedu ošetřovat! Já mám tušení, že se Věra potácí mezi životem a smrtí! Já musím být u ní –

A já mám tušení, kázal Kalous, že je ve spárech nějakého padoucha. Kdybychom aspoň věděli, co ten telegram znamená, abychom se mohli připravit – na to nejhorší, zakvílela paní Kalousová.

Možná, řekl ponuře Kalous. Já už se bojím na to myslet, co v tom telegramu vlastně je.

Poslyš, ozvala se nejistě paní Kalousová, snad bychom se na to mohli zeptat pana Horváta.

Nač vlastně? zarazil se Kalous.

Na to, co v tom telegramu je. Pan Horvát přece luští tyhle šifry –

To je pravda, oddechl si Kalous. Ten by to mohl rozluštit! Andulo, zařval, skočte do pátého patra k panu Horvátovi, že ho moc prosíme, aby k nám přišel!

Abyste věděli, ten pan Horvát je něčím v naší výzvědné službě a má hlavně na práci dešifrování těchhle tajných abeced. To prý je geniální člověk, ten Horvát; když se mu na to nechá pokdy, tak rozřeší každou šifru; ale ona to je hrozná páračka a každý, kdo to dělá, je z toho tak trochu blázen.

Tedy ten pan Horvát přišel za chvíli ke Kalousovým; on to je takový titěrný a nervózní človíček a strašně je z něho cítit pfefrminc.

Pane Horvát, pravil Kalous, já jsem tuhle dostal takový nerozřešitelný telegram; tak jsme mysleli, kdybyste snad byl tak laskav –

Ukažte, řekl pan Horvát, přečetl si ten telegram a zůstal sedět s polo-
lozavřenýma očima. Bylo hrobové ticho.

No ja, ozval se ten Horvát za chvíli, a od koho ten telegram je?

Od naší dcery Věry, vysvětloval Kalous. Ona študuje ve Francii.

Aha, řekl pan Horvát a vstal. Tak jí pošlete telegraficky asi dvě stě
franků do hotelu Bellevue v Grenoblu, a je to.

Vy jste ten telegram rozluštil? vyhrkl Kalous.

Kdepak, bručel pan Horvát. To přece není žádná šifra, to je jen zko-
molený text. Ale prosím vás, co by mohla taková mladá holka telegrafo-
vat? Nejspíš ztratila taštičku s penězi, a je to. To se totiž stává.

A nemohlo... nemohlo by snad v tom telegramu být něco horšího?
ptal se nejistě Kalous.

Proč by v něm zrovna bylo něco horšího? namítal pan Horvát s podi-
vem. Poslouchejte, ono se vždycky spíš stane něco obyčejného. Tyhle
ženské taštičky nejsou k ničemu.

Tak vám děkujeme, pane, řekl Kalous mrazivě.

Není zač, bručel pan Horvát a šel.

U Kalousů bylo chvílku ticho. Poslyš, ozval se Kalous rozpačitě, mně
se ten Horvát moc nelíbí; je to... hm, takový hrubec.

Paní Kalousová si počala rozepínat své vycházkové šaty. Protiva,
řekla. Ty, pošleš Věře ty peníze?

Ale pošlu, bručel Kalous podrážděně. Husa pitomá, musí ztratit taš-
tičku! Copak já peníze kradu? Zasloužila by si pár –

Já šetřím jako blázen, dodávala paní Kalousová trpce, a ona, frajlinka,
si nedá pozor! Je to s těmi dětmi –

A ty tu neokouněj a jdi se učit, kluku líná, utrhł se Kalous na Tondu
a loudal se na poštu. Jakživ prý nebyl tak dožrán jako tehdy. A toho Hor-
váta považoval od té doby za člověka jaksi nedelikátního, cynického
a téměř neslušného, jako by ho nějak urazil.“

Muž, který nemohl spát

„Když už tady pan Doležal začal o tom dešifrování,“ děl na to pan Kavka, „tak jsem si vzpomněl na věc, kterou jsem jednou provedl kolegovi Musilovi. On ten Musil je neobyčejně vzdělaný a subtilní člověk, ale takový typ intelektuála: ve všem vidí problém a hledá k němu své stanovisko. Například on má stanovisko i k své vlastní ženě a nežije v manželství, nýbrž v problému manželství; krom toho uznává sociální problém, pohlavní otázku, problém podvědomí, problém výchovy, krizi dnešní kultury a celou řadu jiných problémů. Tihle lidé, co všude nalézají problémy, jsou stejně nesnesitelní jako ti, co mají zásady. Já nemám rád problémy; pro mne vejce je vejce, a kdyby mně někdo začal mluvit o problému vejce, tak se leknu, že to vejce je zkažené. To jen abyste věděli, jaký ten Musil je.“

Jednou před Vánocemi si zamluvil, že pojede na Krkonoše lyžovat; a protože si ještě musel koupit to a ono, ohlásil, že se staví rozloučit se s kolegy později. Najednou ho přijde hledat doktor Mandel, víte, ten známý publicista, taky takový zvláštní pavouk, a že musí nutně mluvit s panem Musilem. Musil tu není, povídám, ale snad si sem ještě zaskočí před odjezdem; počkejte na něj. – Doktor Mandel se zasmušil. Čekat nemohu, řekl, ale napíšu mu na lístek, co jsem s ním chtěl vyřídit. – Nato sedl ke stolu a psal.

Já nevím, viděl-li někdo z vás nečitelnější písmo, než má ten doktor Mandel. Ono to vypadá jako záznam seizmografu – taková dlouhá a trhaná vodorovná čára, která se místy zachvěje nebo tak špičatě poskočí. Já to písmo dobře znal, a tož jsem jen koukal, jak mu jede ruka po papíře. Vtom se doktor Mandel zamračil, zmačkal netrpělivě ten list papíru, hodil jej do koše a vyskočil. Ono by to bylo příliš dlouhé, zabručel, a už byl tentam.

To víte, den před Vánocemi se člověku nechce do vážné práce; tak jsem si sedl ke stolu a začal jsem dělat po papíře seizmografické čáry: takové dlouhé třesavé tahy, tu a tam poskakující nahoru a dolů, jak mě

napadlo. Chvilí jsem se tím bavil, a pak jsem ten počmáraný papír položil na Musilův stůl. V tu chvíli se vhrnul do dveří Musil, vystrojen na hory, s lyžemi a holemi na rameni. Tak už jedu, hlaholil ve dveřích radostně.

Byl tu nějaký pán a hledal vás, řekl jsem odměřeně. Nechal vám tady dopis, prý je to důležité.

Ukažte, povídá Musil chutě. A hele, zarazil se trochu nad tím mým výrobkem. To je od doktora Mandela; copak mně chce?

To nevím, bručel jsem nevlídně, měl moc naspěch; ale víte, to jeho písmo bych nechtěl luštit.

Já jeho klikyháky dovedu číst, prohlásil Musil lehkomyšlně, postavil lyže a hole a sedl si ke stolu. Hm, udělal za chvíli a nesmírně zvažněl. Byla půlhodina hrobového ticha. – Tak první dvě slova bych měl, oddechl si konečně Musil vstávaje, je to ‚Milý pane‘. Ale teď už musím letět na dráhu. Já ten dopis vezmu s sebou, a to by v tom musel být čert, abych to cestou ve vlaku nerozluštil! –

Po Novém roce se vrátil ze své horské výpravy. Tak jak jste se měl? povídám mu. Člověče Musile, to je teď na horách krása, že?

Musil jen mávl rukou. Ani nevím, řekl. Abych se vám přiznal, já jsem byl po celou tu dobu v hotelovém pokoji, ani nos jsem nevystrčil ven; ale lidi říkali, že tam bylo nádherně.

Copak, řekl jsem účastně, vy jste stonal?

To ne, povídal Musil s dělanou skromností, ale já jsem po celou tu dobu luštil ten Mandelův dopis; a abyste věděl, taky jsem jej rozluštil, prohlásil triumfálně. Jenom dvě nebo tři slova dosud nemohu přečíst. Celé noci jsem nad tím proseděl – ale já jsem si vzal do hlavy, že to rozluštím, a udělal jsem to.

Já vám neměl tu kuráž říci mu, že ten dopis byly jen mé čiry-čáry. A bylo to psaní tak důležité? ptal jsem se s účastí. Stálo to aspoň za tu práci?

Na tom nezáleží, odpověděl Musil hrdě. Mne to zajímalo víc jako grafologický problém. Doktor Mandel mne tam žádá, abych mu do čtrnácti dnů napsal do jeho revue článek, – o čem, to právě nemohu přečíst; a pak mi přeje veselé svátky a pěkný pobyt na horách. Dohromady to nic není;

ale to řešení, pane, to byl dokonalý metodický oříšek – ničím si tak člověk nepocvičí ducha. To už stojí za těch pár dní a nocí.“

* * *

„To jste mu neměl dělat,“ mínil káravě pan Paulus; „vem čert pár dní, ale těch nocí beze spánku je škoda. Spánek, pane, to není jen odpočinek těla; spánek je něco jako očista a odpuštění minulého dne. Spánek je zvláštní milost; a prvních pár minut po dobrém spánku je každá duše čistá a nevinná jako dítě.“

Já to znám, protože jednoho času jsem ztratil spánek. Snad to byly následky nezřízeného života nebo nebylo ve mně něco v pořádku, já nevím; ale sotva jsem lehnul do postele a pocítil v očích první zasvržení ospalosti, něco ve mně jakoby cuklo, a já pak ležel hodiny a hodiny a vejřil do tmy, až začalo svítat. A to mně trvalo po celý rok, rok beze spánku.

Když tak člověk nemůže usnout, hledí nejdřív nemyslet na nic; proto počítá nebo se modlí. Najednou mu vytane, kristepane, já včera zapomněl udělat to a to! A pak ho napadne, že ho snad napálili v tom krámmě, když platil. Potom si vzpomene, že mu jeho žena nebo jeho přítel ondyno tak divně odpověděli. Pak zapraská nějaký kus nábytku, a člověk si myslí, že to je zloděj, a začne mu být horko strachem i hanbou. A když už je v tom strachu, začne pozorovat svůj tělesný stav a zpocen hrůzou uvažuje o tom, co ví o nefritidě nebo o rakovině. Z ničeho nic se mu vynoří, jakou trapnou volovinu provedl před dvaceti lety, že i teď se zapotí studem. Krok za krokem se konfrontuje s takovým divným, neodbytným a nevykoupeným já; se svou slabostí, se svými vlastními hrubostmi a ohavnostmi, neduhy a ústřky, blbostmi, blamážemi a utrpením dávno přežitým. Vrací se mu všechno trapné a bolestné a ponižující, co kdy zažil; nic není ušetřeno tomu, kdo nemůže. Celý tvůj svět se pokrývá a nabývá trýznivé perspektivy; věci, které jsi už zapomněl, se na tebe šklebí, jako by ti říkaly: Ty vole, ty ses tehdy pěkně zachoval; a pamatuješ, jak tvá první láska, když ti bylo čtrnáct let, nepřišla na rande? Abys věděl,

tehdy se líbala s někým jiným, s tvým přítelem Vojtou, a tobě se posmívali! Ty troubo, troubo, troubo! – A člověk se svíjí v té palčivé posteli a chce si namluvit, krucinál, vždyť už mně po tom nic není! Co bylo, bylo, a basta! – Abyste věděli, není to pravda. Všechno, co bylo, je. Trvá i to, o čem už nevíš. A já soudím, že paměť trvá i po smrti.

Páni kamarádi, vy mne tak trochu znáte; vy víte, že nejsem kakabus ani hypochondr ani nějaký morous, škarohlíd, kverulant, netýkavka, bolestín, skuhral, protiva nebo pesimista. Mám rád život i lidi i sebe sama, hrnu se do všeho jako blázen, rád se s něčím peru; zkrátka jsem tak sprostá kůže, jak se na chlapa sluší a patří. I tehdy, když jsem ztratil spánek, jsem se ve dne oháněl a čile jsem sebou mrskal a drandil si to od úkolu k úkolu; to víte, že se těším pověsti pozeňnaně činného člověka. Ale sotva jsem večer vlezl do postele a zahájil svou bezesnou noc, můj život se rozdvojil. Tam byl život činného, úspěšného, samolibého a zdravého chlapíka, kterému se všechno daří díky jeho energii, důmyslu a nestydatému štěstí. Tady v posteli ležel člověk uštváný, který si s hrůzou uvědomoval neúspěchy, hanbu, špinavost a ponížení celého svého života. Já jsem prožíval dva životy, které se sebe skoro nedotýkaly a byly si strašně nepodobny: jeden denní, složený z úspěchů, činnosti, lidských styků a důvěry, zábavných překážek a takových těch normálních hejblů; život, ve kterém jsem byl svým způsobem šťasten a spokojen sám se sebou. Ale v noci se rozvíjel ten druhý život, utkaný z bolesti a rozpaků; život člověka, kterému se nic nezdařilo; člověka, který byl všemi zrazen a sám se ke všem špatně, malodušně a hloupě choval; člověka o všecko ošizeného, tragického vrtáka, kterého každý nenávidí a klame, slabocha, který to prohrál a který se potácí od ostudy k ostudě. Každý ten život byl sám v sobě důsledný, souvislý a celý; když jsem byl v jednom z nich, zdálo se mi, že ten druhý patří někomu jinému, že se mne netýká nebo že je jenom zdánlivý; že to je sebeklam a chorobná iluze. Ve dne jsem miloval; v noci jsem podezíral a nenáviděl. Ve dne jsem prožíval svět nás lidí; v noci jsem prožíval sama sebe. Kdo myslí na sebe, ztrácí svět.

A tak se mi zdá, že spánek je jako temná a hluboká voda. V ní odplývá všechno, o čem nevíme a nemáme vědět. Ten divný rmut, který se v nás

usazuje, se vyplaví a odtéká v tom bezvědomí, které nemá břehů. Naše špatnosti a zbabělosti, všechny ty naše všední a trapné hříchy, naše ponížující voloviny a nezdary, ta vteřina lži a nelásky v očích těch, které milujeme, to, čím jsme se provinili my, i to, čím se jiní provinili na nás, to všechno tichounce odplývá někam za dosah vědomí. Spánek je nesmírně milosrdný; odpouští nám i našim viníkům.

A já vám něco povím: To, čemu říkáme náš život, to není všechno, co jsme prožili; to je jen výběr. Toho, co prožíváme, je příliš mnoho, víc, než nač stačí náš rozum. Proto si jen vybíráme to a ono, co se nám hodí, a jaksi z toho upleteme takový zjednodušený děj; a tomu výrobku říkáme náš život. Ale co odpadků přitom necháváme, co divných a strašných věcí pomíjíme, kristepane, kdyby to si člověk uvědomil! Ale my můžeme žít jen jeden jednoduchý život. Bylo by nad naši sílu prožít víc. Neměli bychom sílu nést život, kdybychom nepoztráceli cestou většinu života.“

Sbírka známek

„To teda je svatá pravda,“ řekl starý pan Karas. „Kdyby se člověk hrabal ve své minulosti, našel by, že v ní je dost látky na docela jiné životy. Jednou... buď omylem, nebo z náklonnosti... si vybral jenom jeden z nich a dožívá jej až do konce; ale nejhorší je, že ty druhé, ty možné životy nejsou tak docela mrtvé. A někdy se stane, že v nich pocítíš bolest jako v uříznuté noze.“

Když jsem byl asi desetiletý kluk, začal jsem si dělat sbírku známek; tatínek to nerad viděl, myslel si, že se budu pro to špatně učit, ale já měl kamaráda, Lojzíka Čepelku, a s tím jsem holdoval té filatelistické vášni. Ten Lojzík byl syn flašinetáře, takový střapatý a pihovatý kluk, rozdrbaný jako brabec, a já ho miloval, jak dovedou jen děti milovat kamaráda. Poslouchejte, já jsem starý člověk; měl jsem ženu a děti, ale já vám řeknu, že žádný lidský cit není tak krásný jako přátelství. Ale toho je člověk schopen, jen dokud je mladý; pak tak nějak okorá a zesobečtí. Takové přátelství, to prýští čistočistě z nadšení a obdivu, z přebytku života, z hojnosti a přemíry citu; máš ho tolik, že jej musíš někomu darovat. Můj tatík byl notář, hlava místní honorace, strašně důstojný a přísný pán; a já pojal do svého srdce Lojzíka, co jeho otec byl ožralý flašinetář a matka zedřená pradelna, a já toho Lojzu ctil a zbožňoval, protože byl šikovnější než já, že byl takový samostatný a udatný jako krysa a že měl na nose pihy a že házel kameny levičkou, – já už ani nevím, co všechno jsem na něm tak miloval; ale jistě to byla největší láska mého života.

Teda ten Lojzík byl mým důvěrníkem, když jsem si začal dělat sbírku známek. Tady někdo řekl, že jenom mužští mají smysl pro sbírky; je to pravda; já myslím, že to je pozůstatek nebo pud z těch dob, kdy si každý mužský dělal sbírku hlav svých nepřátel, uloupených zbraní, medvědích koží, jeleních parohů a vůbec všeho, co mohl ukořistit. Ale taková sbírka známek, to není jenom vlastnictví, to je věčné dobrodružství; člověk jaksi s chvěním se dotýká kousku té daleké země, řekněme Bhútánu, Bolívie nebo mysu Dobré naděje; prostě má s těmi cizokrajnými zeměmi

něco jako osobní a důvěrný styk. Teda on je v tom sbírání známek takový motiv cestování a mořeplavectví a vůbec té mužské světové dobrodružnosti. To máte jako v těch křížových výpravách.

Jak jsem říkal, můj otec to neviděl rád; otcové obvykle neradi vidí, dělají-li jejich synové něco jiného než oni sami; páni, já byl k svým synům také takový. Ono je otectví vůbec jaksi smíšený cit; je v něm velická láska, ale taky nějaké zaujetí, nedůvěra, nepřátelství nebo jak bych to řekl; čím víc člověk své děti miluje, tím víc je v něm toho druhého citu. Teda já jsem se musel s tou mou sbírkou známek schovávat na půdě, aby mně na to tatík nekápl; na půdě byla stará truhla, takzvaná moučnice, a do té jsme zalezli jako dvě myši a ukazovali si známky: Koukej, tohle je Nizozemsko, tohle je Egypt, tohle je Sverige neboli Švédsko. A že jsme se s těmi poklady tak museli schovávat, v tom bylo něco až hříšně krásného. Jak jsem si ty známky opatřoval, to bylo jiné dobrodružství; já chodil po známých i neznámých rodinách a škemral, abych si směl odlepit marky z jejich starých dopisů. Tu a tam měli někde na půdě nebo v sekretáři plná šuplata starých papírů; to byly mé nejblazenější hodiny, když jsem, sedě na zemi, probíral ty zaprášené kupy lejster a hledal na nich nějakou známku, kterou jsem dosud neměl, – já osel jsem totiž duplikáty nesbíral; a když se stalo, že jsem našel starou Lombardii nebo já nevím který z německých státčků nebo svobodných měst, já cítil radost přímo mučivou – ono každé nesmírné štěstí tak sladce bolí. A zatím na mne venku čekal Lojzík, a když jsem konečně vylezl, šeptal jsem hned ve dveřích: Lojzo, Lojziku, byl tam jeden Hannover! – Máš ho? – Mám! – A už jsme upalovali s tou kořistí domů, do naší truhly.

Tam u nás byly textilní fabriky na všelijaké šmízo²², na jutu, kaliko, kartoun a bavlněný šmejd; tenhle póvl se totiž extra u nás vyrábí pro barevná plemena celé zeměkoule. Tak tam mně dovolili, abych hledal známky v koších na papír; to bylo mé nejbohatší loviště; tam se vám našel Siam a Jižní Afrika, Čína, Libérie, Afganistan, Borneo, Brazílie, Nový Zéland, Indie, Kongo – já nevím, zní-li vám už ta pouhá jména tak tajemně a jakoby

²² Šmízo – nekvalitní zboží, aušus. Pozn. red.

toužebně. Bože, ta radost, ta ukrutná radost, když jsem našel třeba známku se Straits Settlements²³ – Nebo Korea! Nepál! Nová Guinea! Sierra Leone! Madagaskar! Poslyšte, to uchvácení může pochopit jenom lovec nebo hledač pokladů nebo archeolog, který dělá tyhle vykopávky. Hledat a najít, to je to největší napětí a uspokojení, které může člověku život poskytnout. Každý člověk by měl něco hledat; když ne známky, tedy pravdu nebo zlaté kapradí nebo aspoň kamenné šípy a popelnice.

Teda to byla ta nejkrásnější léta mého života, to přátelství s Lojzíkem a sbírání známek. Potom jsem dostal spálu, a Lojzíka ke mně nepustili, třeba stával u nás na chodbě a pískal, abych ho slyšel. Jednou na mne nedali pozor nebo co; zkrátka utekl jsem z postele a šups na půdu podívat se na své známky. Já byl tak zesláblý, že jsem stěží uzvedl víko té truhly. Ale truhla byla prázdná; krabice se známkami byla pryč.

Já vám tu svou bolest a hrůzu nemůžu vyličit. Myslím, že jsem tam stál jako zkamenělý a že jsem nemohl ani plakat, jak mně to sevřelo hrdlo. Předně hrozný bylo, že mé známky, má největší radost, jsou pryč; ale ještě hroznější bylo, že mně je jistě ukradl Lojzík, můj jediný přítel, zatímco jsem stonal. Byl to úděs, zklamání, zoufalství, lítost – poslyšte, to je úžasné, co takové dítě dovede prožít. Jak jsem se z té půdy dostal, to už nevím; ale pak jsem zas ležel ve vysokých horečkách a v jasnějších chvílích jsem zoufale přemýšlel. Otcí ani tetě jsem o tom neřekl – maminku jsem už neměl; věděl jsem, že mi vůbec nerozumějí, a tím jsem se jim jaksi odcizil; od té doby jsem k nim už neměl žádný bližší dětský vztah. Lojzíkova zrada, to byla pro mne skoro smrtelná rána; bylo to mé první a největší zklamání v člověku. Žebrák, říkal jsem si, Lojzík je žebrák, a proto krade; to mám z toho, že jsem kamarádil se žebřákem. A to mě zatvrdilo; od té doby jsem začal dělat rozdíl mezi lidmi – ztratil jsem stav sociální nevinnosti; ale tehdy jsem ještě nevěděl, jak to mnou hluboko otrásl a co všechno se ve mně sesulo.

²³ Straits Settlements – skupina britských kolonií v jihovýchodní Asii. Pozn. red.

Když jsem se vystonal z horeček, vystonal jsem se i z té bolesti nad ztrátou sbírky známek. Jen mě ještě bodlo u srdce, když jsem viděl, že Lojzík má zatím nové kamarády; ale když ke mně přiběhl, trochu rozpačitý po tak dlouhé době, řekl jsem mu suše a dospěle: Táhni, já s tebou nemluvíím. Lojzík zrudl a po chvíli řekl: Taky dobře. A od té doby mě tak zarytě a proletářsky nenáviděl.

Teda to byla ta událost, která měla vliv na můj celý život, na můj výběr života, jak by řekl tady pan Paulus. Abych tak řekl, můj svět byl znesvěcen; ztratil jsem důvěru k lidem; naučil jsem se nenávidět a pohrdat. Už jsem nikdy neměl druhá; a když jsem dospíval, začal jsem si i zakládat na tom, že jsem sám, že nikoho nepotřebuju a nikomu nic nedaruju. Potom jsem shledával, že mě nikdo nemá rád; to jsem si vykládal tak, že já sám pohrdám láskou a kašlu na všechnu sentimentalitu. A tak se ze mne stal pyšný a ctibažný, sebedbalý, pedantický a vůbec korektní člověk; byl jsem zlý a tvrdý na podřízené; ženil jsem se bez lásky, děti jsem vychovával v kázni a strachu a získal jsem si svou pílí a svědomitostí nemalých zásluh. To byl můj život, můj celý život; já se neřval na nic než na to, co je má povinnost. Až v Pánu dokonám, ono to bude i v novinách, jaký jsem byl zasloužilý pracovník a vzorný charakter. Ale kdyby lidé věděli, co je v tom samoty, nedůvěry a zatvrzelosti –

Před třemi roky mně zemřela žena. Já to nepřiznal sobě ani jiným, ale bylo mně hrozně smutno; a z takového stesku jsem vyhrabal všelijaké rodinné památky, co zůstaly po otci a matce: fotografie, dopisy, mé staré školní sešity – to mě až škrtilo v krku, když jsem viděl, jak pečlivě je můj přísný tatík ukládal a schovával; myslím, že mě přece měl rád. Byla toho na půdě plná skříní; a na dně jedné zásuvky byla škatule, zapečetěná pečeti mého otce; když jsem ji otevřel, našel jsem v ní tu sbírku známek, kterou jsem si dělal před padesáti lety.

Já vám nebudu nic zapírat; mně proudem vyhrkly slzy, a tu krabici jsem si odnesl do pokoje jako poklad. Tedy tak to tehdy bylo, pochopil jsem v tu ránu; když jsem tenkrát stonal, někdo tu mou sbírku našel a otec ji zkonfiskoval, abych kvůli ní nezanedbával učení! Neměl to dělat;

ale i v tom byla taková jeho přísná péče a láska; já nevím, ale mně začalo být líto i jeho, i sebe –

A pak jsem si vzpomněl: Tedy Lojzík mně ty známky neukradl! Kristepane, jak já mu křivdil! – Zas jsem viděl před sebou toho pihovatého a rozdrbaného uličníka – bůhví, co se z něho stalo a je-li ještě živ! Mně vám bylo tak trapno a stydno, když jsem si to všechno vybavoval. Pro to jediné křivé podezření jsem ztratil jediného kamaráda; pro to jsem ztratil dětství. Pro to jsem začal pohrdat chudou verbeží; pro to jsem se choval nadutě; pro to jsem už k nikomu nepřilnul. Pro to jsem se po celý život nemohl podívat na poštovní známku bez nechuti a odporu. Pro to jsem nikdy nepsal své nevěstě a ženě a maskoval jsem to tím, že jsem povýšen nad citové výlevy; a má žena tím trpěla. Pro to jsem byl tak tvrdý a osamělý. Pro to, jen pro to jsem udělal takovou kariéru a plnil tak vzorně své povinnosti –

Já viděl znovu celý svůj život; najednou se mi zdál pustý a nesmyslný. Vždyť já mohl žít docela jinak, napadlo mě. Kdyby se to nebylo stalo – bylo ve mně tolik nadšení a dobrodružnosti, lásky, rytířství, fantazu a důvěry, takových věcí divných a nezkrotných – bože, vždyť já mohl být čímkoliv jiným, cestovatelem nebo hercem nebo vojákem! Vždyť jsem mohl milovat lidi, pít s nimi, rozumět jim, já nevím co všechno! Mně bylo, jako by ve mně roztával nějaký led. Probíral jsem známku po známce; byly tam všechny, Lombardie, Kuba, Siam, Hannover, Nicaragua, Filipíny, všechny ty země, do kterých jsem tehdy chtěl jet a které teď už neuvídím. Na každé té známce bylo kus něčeho, co se mohlo stát a co se nestalo. Já nad nimi proseděl celou noc a soudil jsem svůj život. Viděl jsem, že to byl nějaký cizí, umělý a neosobní život, a že můj skutečný život se vůbec nestal skutkem.“ – Pan Karas mávl rukou. – „Když si tak pomyslím, čím vším jsem mohl být – a jak jsem tomu Lojzíkovi křivdil –“

Páter Voves, naslouchaje této řeči, se velmi zasmušil a rozlétostnil; nejspíš si vzpomněl na něco ve svém vlastním životě. „Pane Karas,“ řekl dojatě, „ani na to nemyslete; co je to platno, teď už se to nedá napravit, nedá se začít znova –“

„Nedá,“ vzdychl pan Karas a drobet se zarděl. „Ale víte, aspoň – aspoň tu sbírku jsem začal znovu dělat!“

Obyčejná vražda

„Často jsem přemýšlel,“ řekl na to pan Hanák, „proč se nám zdá být křivda něčím horším, než já nevím co zlého, co může člověka potkat. Tak příkladně kdybychom viděli, že jediný člověk byl nevinně odsouzen do vězení, znepokojí a trápí nás to víc, než když tisíce lidí žije v bídě a bolesti. Já viděl takovou bídu, že každý kriminál je proti ní zrovna blahobyť; a přece nás ta nejhorší bída tak neurazí jako křivda. Já bych řekl, že v nás je nějaký justiční instinkt; a že vina a nevina, právo a spravedlnost jsou stejně prvotní, strašné a hluboké city jako láska a hlad.

Vemte si tenhle případ: Já byl čtyři léta ve válce jako leckdo z vás; my si nebudeme říkat, co jsme tam viděli, ale to mně dosvědčíte, že si tam našinec zvykl na ledacos: například na mrtvé. Já viděl sta a sta mrtvých mladých lidí, a někdy moc šeredně mrtvých, to mně můžete věřit; a já se vám přiznám, že už mně to bylo tak jedno, jako by to byly staré hadry, jen když nesmrděli. Jenom jsem si říkal, člověče, vyjdeš-li z té hovadské mely živý a celý, tak už tě nic v životě nerozhází.

Asi půl roku po válce jsem byl doma ve Slatině; jednou ráno mně někdo tluče na okno a volá, pane Hanák, pojd'te se podívat, paní Turková je zabitá! – Paní Turková totiž měla takový maličký obchod s papírem a nitěmi; nikdo se o ni jakživ nestaral, jen sem tam někdo přišel do toho jejího krámku pro špulku nití nebo vánoční pohlednici. Z krámu vedly skleněné dveře do takové kuchyňky, kde spala; na těch dveřích visely záclonky, a když v krámě cinkl zvonek, podívala se paní Turková těmi záclonkami z kuchyně, kdo to přišel, utřela si ruce zástěrou a vsunula se do krámu. Co byste rád? řekla nedůvěřivě; člověk měl pocit, že se do toho krámu jen vetřel, a hleděl být co možná brzo zas venku. Ono to bylo, jako když nadzvednete kámen, a teď tam v té vlhké jamce pobíhá osamělý a poplašený brouk; tak ten kámen zas přiklopíte, aby se ten protivný brouk uklidnil.

Když tedy jsem slyšel tu novinu, běžel jsem se podívat, myslím, z docela sprosté zvědavosti. Před krámkem paní Turkové bylo lidí jako včel

u česna; ale mne místní strážník pustil dovnitř, protože si mě vážil jako vzdělaného člověka. Zvonek cinknul do ticha jako kdykoliv jindy, ale mne v tu chvíli to jasné a horlivé zazvonění až zamrazilo; napadlo mě, že se to sem nehodí. Na prahu do kuchyňky ležela paní Turková tváří k zemi, pod hlavou skoro černou kaluž krve; na týle bílé vlasy byly krvavě a do černa slepeny. A v tu chvíli jsem najednou pocítil, co jsem na vojně nepoznal: hrůzu nad mrtvým člověkem.

Je to divné, na válku jsem už skoro zapomněl; i lidstvo na ni pomalu zapomíná, a snad proto zas bude muset jednou být nová válka. Ale na tu zavražděnou stařenu, která tu celkem k ničemu nebyla, na tu malou kramářku, která nedovedla ani pohlednici pořádně prodat, na tu nezapomenutelnou nikdy. Zavražděný člověk je něco jiného než mrtvý člověk; je na něm takové strašlivé tajemství. Já vám nemohl pochopit, proč byla zavražděna zrovna paní Turková, taková obyčejná a šedivá osoba, o kterou se nikdo nikdy nestaral; jak to přijde, že tady tak pateticky leží a že se nad ní sklání četník a že venku se tlačí tolik lidí, aby zahlédli aspoň kousek paní Turkové. Abych tak řekl, ta chudák ženská se nikdy netěšila tak ohromné pozornosti jako teď, když tu ležela tváří v černé krvi. Bylo to, jako by najednou nabyla podivného a děsného významu. Jakživ jsem si nevšiml, jak je oblečena a jak vlastně vypadá; ale teď to bylo, jako bych se na ni díval sklem nesmírně a obludně zvětšujícím. Na jedné noze měla papuči; druhá papuče byla sezuta a bylo vidět punčochu na patě správanou – já vidím každý steh, a zdálo se mně to jaksi strašné, jako by i ta ubohá punčocha byla zavražděna. Jedna ruka se zarývala do podlahy; vypadala tak suše a bezmocně jako ptačí pařátek; ale nejohrovnější byl drdůlek šedivých vlasů v týle zavražděné, protože byl tak pečlivě upleten a třpytil se mezi čůrky té sražené krve jako starý cín. Já měl pocit, že jsem neviděl nikdy nic žalostnějšího než ten potřísněný ženský cůpek. Jeden proužek krve zaschl za uchem; nad ním svítila stříbrná náušnička s modrým kamínkem. Já už to nemohl vydržet, trásl se mně nohy. Ježíši Kriste, povídám.

Četník, který byl v kuchyňce a hledal něco na zemi, se vztyčil a díval se na mne; byl bledý, jako by chtěl omdlít.

Člověče, jektal jsem, byl jste na vojně?

Byl, chraptěl četník. Ale tohle – tohle je něco jiného. Koukněte se, dodal najednou a ukazoval na záclonky na dveřích; byly zmačkané a poskvrněné; patrně si o ně vrah utřel ruce. Kristepane, vydechl jsem; já nevím, co na tom bylo tak nesnesitelně hrozného – buď ta představa rukou lep-kavých krví, nebo to, že i ty záclonky, ty čist'ounné záclonky se staly obětí zločinu – Já teda nevím; ale v tu chvíli začírikal v kuchyňce kanár a spustil dlouhý trylek. Poslyšte, tohle už jsem nevydržel; já z toho krámu utekl hrůzou – myslím, že jsem byl bledší než ten četník.

Pak jsem seděl u nás na dvoře na oji žebříňáku a hleděl jsem sebrat své myšlenky. Ty troubo, říkal jsem si, ty zbabělče, vždyť je to obyčejná vražda! Copak jsi ještě neviděl krev? Nebyl jsi zalepen svou vlastní krví jako prase blátem? Nekřičel jsi na své vojáky, aby kopali rychleji jámu pro sto třicet mrtvých? Sto třicet mrtvých vedle sebe, to už je slušná řada, i když je narovnáš jako šindele – Podle té řady jsi chodil, kouřil cigarety a řval na mančaft, tak dělejte, dělejte, ať už je to pryč! Copak jsi neviděl tolik mrtvých, tolik mrtvých –

Ano, to je to, řekl jsem si, viděl jsem tolik mrtvých, ale neviděl jsem jednoho jediného Mrtvého; neklekl jsem k němu, abych se mu podíval do tváře a dotkl se jeho vlasů. Mrtvý je strašně tichý; musíš být s ním sám... a ani nedýchat... abys mu rozuměl. Jeden každý z těch sto třiceti by se namáhal, aby ti řekl: Pane lajtnant, oni mě zabili; podívejte se na mé ruce, vždyť jsou to ruce člověka! – Ale my všichni jsme se odvraceli od těch mrtvých; když jsme měli dělat válku, nemohli jsme poslouchat padlé. Proboha, ono by bylo třeba, aby se kolem každého padlého tlačili lidé jako včely u česna – chlapi, ženské i děti –, aby ho trnouce viděli aspoň kousek; aspoň tu nohu v baganči nebo potřísněné vlasy – Pak by to snad nemuselo být; pak by to ani nemohlo být.

A já jsem pochoval maminku; vypadala tak slavně, tak smířeně a slušně v té pěkné rakvi. Divná byla, ale nebyla strašná. Ale tohle, tohle je něco jiného nežli smrt; zavražděný není mrtev; zavražděný žaluje, tak jako by řval nejvyšší a nesnesitelnou bolestí. My to víme, já a ten četník; my víme, že v tom krámku strašilo. A tak ve mně začalo svítat. Já nevím,

třeba nemáme duši; ale jsou v nás věci nesmrtelné, jako je pud po spravedlnosti. Nejsem o nic lepší než kterýkoliv jiný chlap; ale je ve mně něco, co nepatří jenom mně, – takové tušení nějakého přísného a velkého řádu. Já vím, že to říkám špatně; ale v tu chvíli jsem věděl, co je to zločin a co je to urážka Boha. Abyste věděli, zavražděný člověk je jako pohaněný a zpustošený chrám.“

* * *

„A co,“ ozval se pan Dobeš, „chytli toho, co tu babu zabil?“

„Chytli,“ pokračoval pan Hanák. „A já ho sám viděl, když ho dva dny nato četníci vedli z toho krámků, kde ho, jak se říká, vyslýchali na místě činu. Viděl jsem ho snad jenom pět vteřin, ale bylo to zase jako pod nějakou nestvůrně zvětšující lupou. Byl to mladý chasník, na rukou měl řetízky a tak divně pospíchal, že mu četníci stěží stačili. Nos se mu potil, a ty vypoulené oči tak poplašeně mžikaly – Bylo vidět, že má děsný strach, tak jako králík při vivisekci. Jakživ na ten obličej nezapomenu. Mně bylo po tom setkání moc trapně a nanic. Teď ho budou soudit, myslím jsem, budou se s ním pár měsíců tahat, aby ho odsoudili na smrt. Nakonec jsem viděl, že mně ho je vlastně líto a že by se mi skoro ulevilo, kdyby z toho nějak vyvázl. Ne že by měl sympatický obličej, spíš naopak; ale viděl jsem ho příliš zblízka – viděl jsem ho úzkostí mžikat. U čerchmanta, já nejsem žádná citlivka, ale tak zblízka, to nebyl vrah, to byl prostě člověk. Abych vám řekl, já tomu sám nerozumím; nevím, co bych udělal, kdybych byl jeho soudcem; ale bylo mně z toho všeho tak smutno, jako bych sám potřeboval vykoupení.“

Porotce

„Teda já jsem jednou musel soudit,“ řekl pan Firbas odkašlávaje, „protože jsem byl vylosován za porotce. Tehdy zrovna přišel před porotu ten případ Lujzy Kadaníkové, co zavraždila svého manžela. Nás bylo v porotě osm mužských a čtyři ženské. Tě bůh, řekli jsme si my mužští předem víceméně mlčky, ty čtyři baby budou hledět tu ženskou osvobodit! A tak jsme se už předem proti té Lujze zatvrdili.

On to byl vcelku dost obyčejný případ nešťastného manželství. Ten Kadaník byl civilní geometr a vzal si ženu o dvacet let mladší; Lujza byla děvčátko, když se vdávala, a našel se svědek, který vypověděl, že už den po svatbě mladá paní plakala, bledá jako křída, a otřásala se odporem, když se jí novomanžel chtěl dotknout. Kolikrát si myslím, jaká to někdy musí být hrozná zkušenost, co takové nevinné a nezkušené děvče udělá po svatbě; vemte si, že její muž je třeba zvyklý na holky a chová se podle toho. Inu, to si žádný chlap ani nemůže představit. – Ale státní návladní zase vyšťáral jiné svědectví, že prý ta Lujzička měla už před svatbou techtle mechtle s nějakým studentem a že si s ním dopisovala i po sňatku. Zkrátka už po svatbě se ukázalo, že to manželství neštимуje; paní Lujza dávala najevo fyzický odpor k svému muži; po roce potratila a od té doby měla nějaké ty ženské nemoce. Pan geometr si to hleděl nahradit jinde a doma dělal kravály pro každý krejcar. Onoho nešťastného dne měli zase výstup kvůli krepdešinovým košilím nebo čemu a pan geometr se začal obouvat, že se doma otravovat nebude. V tu chvíli se k němu Lujzička přiblížila odzadu a střelila ho z browningu do týlu. Potom vyběhla na chodbu a bouchala u sousedů na dveře, aby šli k jejímu muži, že ho zabila a že se jde udat; ale na schodech se svalila v křečích. To byl ten celý případ.

Ted' nás sedělo dvanáct, abychom posoudili její vinu. Prý ta Lujzička bývala pěkné děvče, ale to víte, vyšetřovací vazba ženským krásy nepřidá; byla jako naduřelá, a jen jí z těch bledých tváří žhnuly takové zlé a nenávistné oči. Nahoře trůnil předseda soudu, vtělená spravedlnost,

strašně důstojný a skoro kněžský v tom černém taláru. Státní zástupce byl ten nejkrásnější návladní, kterého jsem kdy viděl: silný jako býk, napjatý a bojovný jako dobře živený tygr; bylo vidět, s jakou rozkoší síly a převahy se vrhá na tu svou kořist, která ho tam dole tak šíleně nenáviděla těma palčivýma očima. Advokát obžalované každou chvíli podrážděně vyskočil a hádal se se státním zástupcem; nám porotcům to bylo trapné, protože chvílemi to bylo, jako by nešlo o soud nad ženou vražednicí, nýbrž o jakýsi spor mezi obhájcem a návladním. Pak jsme tam byli my soudcové z lidu; přišli jsme soudit podle svého lidského svědomí, ale při nejlepší vůli jsme se většinou zoufale nudili při těch advokátských cavykách a soudních formalitách. Vzadu se tlačilo auditorium a pášlo se na případu Lujzy Kadaníkové; když někdy byla v ouzkých a uštvaně mlčela, bylo ty lidi slyšet, jak zrovna chrochtají libostí.“ Pan Firbas si přetřel čelo, jako by se potil. „Mně vám chvílemi bylo, jako bych nebyl vylosovaný soudce, ale člověk na skřipci; jako bych já sám měl vyskočit a říci, přiznávám se ke všemu, dělejte si se mnou, co chcete.

Pak jsme tu měli svědky; každý důležitě vypovídal, jaksi se nadýmaje, že něco ví; a z těch výpovědí jste cítili celé to maloměsto, tu hromadu záští, klepů, protekce, šuškáni, závisti, pletich, politiky a nudy. Podle těch svědků byl nebožtík čestný a přímý muž a řádný občan, těšící se nejlepší pověsti; dále děvkař a lakomec, brutální povaha, nemrava a hrubec; zkrátka můžete si vybrat. Paní Lujza dopadla hůř: prý je to záletná a marnotratná panička, nosila hedvábné prádlo, o domácnost se nestarala, dluhy dělala –

Státní zástupce se naklonil s ledovým úsměvem: Obžalovaná, měla jste už za svobodna důvěrné styky s některým mužem?

Obžalovaná mlčela, jen jí lícemi kmitl šedivý ruměnek.

Advokát vyskočil: Prosím, aby byla slyšena ta a ta, které Kadaník zneužil, když u něho sloužila. Měl s ní děcko –

Předseda soudu se zachmuřil; bylo vidět, že si myslí, proboha, vždyť se nám líčení protáhne! – Zatím se bez konce rozvlékaly ty trapné domácí záležitosti: kdo z těch dvou zavdával podnět k manželským rozbro-

jům, kolik dostávala paní Lujza na domácnost, měl-li její muž důvod žárlit. Někdy se mně po celé hodiny zdálo, že se nemluví o mrtvém Kadaníkovi a jeho manželství, ale o mně nebo o kterémkoliv druhém porotci, nebo já nevím o kom z nás všech; bože, co tady říkají o tom mrtvém, to já dělal taky, takové věci se snad dějí všude, proč o tom mluvit. Bylo mně, jako by tam kus po kuse svlékali nás všechny, nás muže a ženy; jako by vypírali naše vlastní hádky, provětrávali naše špinavé intimity, vytahovali tajnosti našich postelí a zvyků. Ono to bylo, jako by se tam líčil náš vlastní život, ale tak nějak zle a krutě, že se podobal peklu. Ten Kadaník nebyl vlastně nejhorší chlap; byl trochu drsný, na ženu se utrhoval a ponížoval ji; byl tvrdý a lakomý, protože těžce a málo vydělával; byl korouhevník, sváděl služby a udržoval poměr s nějakou vdovou, ale snad to bylo z trucu a uražené mužské ješitnosti, protože ho paní Lujza nenáviděla, jako by byl odporný hmyz. A to vám bylo zvláštní, když některý svědek advokátův vypovídal proti zavražděnému, jaký to byl svárlivý a malicherný, brutální, pohlavně hrubý a pašovský člověk, v nás mužských porotcích se pohnulo něco jako nelibost a solidarita: halt! cítili jsme, kdybychom pro tohle měli býti odstřelováni – A když zase jiný svědek přitěžoval paní Lujze, že byla lehkovážná, parádivá a kdesi cosi, cítili jsme my mužští v lavici porotců spíš cosi jako blahovůli, něco takového, co ji bralo do ochrany, zatímco ty čtyři ženské mezi námi sevřely rty a dostaly takové nesmiřitelné oči.

Po hodiny a dny se rozvlékalo to manželské peklo, viděné očima služek a lékařů, sousedů a klepen: sváry a dluhy, nemoce, domácí výstupy, všechno to zlé, hysterické a trýznivé, co snáší lidský pár; jako by před námi rozvěšovali lidské vnitřnosti v celé jejich ubohé ošklivosti. Poslýšte, já mám hodnou a slušnou ženu; ale chvílemi jsem tam dole neviděl Lujzu Kadaníkovou, ale svou vlastní ženu, svou Lídu, žalovanou za to, že ranou do týlu zastřelila svého muže Firbase; já cítil v záhlaví strašnou a třeskutou bolest té rány; já viděl, jak Lída, bledá a nehezky odulá, svírá rty a žaluje mne očima šílenýma hrůzou, odporem a ponížením. To byla Lída, koho tady svlékali a kuchali; to byla má žena, moje ložnice, moje tajnosti, mé hoře, mé hrubosti; byl bych málem zaplakal a řekl: Tak

vidíš, Lído, kam jsi nás to přivedla! Já jsem zavíral oči, abych se zbavil té strašné vidiny; ale potmě byly ty výpovědi svědků ještě mučivější; a když jsem vytřeštil na Lujzu oči, sevřelo se mi srdce: Bože, Lído, jak jsi se změnila!

A když jsem se z té poroty vracel domů, čekala mě Lída s dychtivou otázkou: Tak co, bude odsouzena? – On to byl svým způsobem senzační proces, který zajímal hlavně paničky. – Já, hlásala má žena, planoucí zájmem a vzrušená, já bych ji odsoudila!

Po tom ti nic není, rozkřikl jsem se na ni; mně bylo hrozno mluvit s ní o tom. Poslední večer před verdiktem mě svíral takový neklid; běhal jsem po pokoji a uvažoval: Snad Lujzu pustíme; k čemu by byly v porotě ty čtyři ženské? Ještě jeden hlas proti vině, a bude osvobozena; tak co, člověče, bude to hlas můj? – Na to jsem odpověď nenašel; z ničeho nic mě obešla taková nepřijemná myšlenka: Vždyť i já mám v nočním stolku nabitý revolver – to je takový zvyk z vojny; jak snadno by se mohlo stát, že by se někdy šiknul mé ženě Lídě! Vzal jsem ten revolver do ruky: Neměl bych tě ukrýt nebo se tě vůbec zbavit? Ještě ne, zašklebil jsem se, až jak to dopadne s Lujzou! – A pak jsem se začal mučit znova: Ano, jak to dopadne – a co já, proboha, jak budu, jak mám hlasovat já?

Poslední den mluvil státní zástupce; mluvil dobře a tvrdě; nevím, kde k tomu vzal právo, ale chopil se slova jménem lidských rodinných vztahů. Já slyšel jako z dálky, jak klade takový veliký a divný důraz na slova rodina, domácí život, manželství, muž a žena, úkol a povinnosti ženy; říkalo se, že to byla jedna z nejskvělejších řečí před soudem. Potom se ujal slova advokát paní Lujzy a provedl strašnou věc: založil svou obhajobu na sexuálně patologické analýze. Dokazoval, jaký odpor musí cítit pohlavně chladná, nebo jak se říká, frigidní žena k brutálnímu muži samci; jak její fyzický odpor roste v nenávist; jakou tragickou obětí je taková žena, vydaná vůli a chtíčům bezohledného pohlavního tyрана. – V tu chvíli bylo cítit, jak se celá porota obrací a mrazivě zatvrzuje proti paní Lujze, jak v té porotě propuká podvědomý odpor proti čemuś abnormálnímu, co nějak rozvrací a ohrožuje lidský řád nebo co. Ty čtyři

ženy v porotě byly bledé a číselo z nich nepřátelství k té ženě, která porušila cosi jako závazek. A pitomec advokát horlivě rozšlapával svou sexuální tezi.

Předseda soudu brejllil shovívavě na pohoršený výraz poroty a ve svém resumé hleděl zachránit situaci; nemluvil o rodině ani o pohlavním nevolnictví, ale o zavraždění člověka. Nám porotcům se ulevilo; upřímně řečeno, z té stránky nám byl ten případ jaksi víc požitelný, prostý a skoro snesitelný.

Do poslední chvíle jsem nevěděl, jak odpovím na otázku viny. Ale když nám tu otázku položili: Je Lujza Kadaníková vinna, že s úmyslem zavraždit ho zastřelila svého manžela Jana Kadaníka? – já, který byl prvý na řadě, jsem bez rozmýšlení řekl ano, protože opravdu měla úmysl zavraždit ho a učinila to. A stalo se, že všech dvanáct porotců odpovědělo ano.

Pak bylo zaražené ticho; já jsem se podíval na ty čtyři ženy v porotě. Měly výraz tvrdý a skoro slavnostní, jako by právě byly svedly jakýsi boj v zájmu lidské rodiny.

Když jsem se vrátil domů, vyhrkla na mne má žena Lída, bledá vzrušením: Tak jak to dopadlo?

S Lujzou? řekl jsem mechanicky. Dvanácti hlasy vinna. Odsouzena k smrti provazem.

To je strašné, vydechla Lída s naivní krutostí, ale patřilo jí to!

V tu chvíli to ve mně prasklo, to napětí či co. Ano, rozkřikl jsem se na Lídu s podrážděností, kterou jsem sám nechápal, patřilo jí to, protože udělala hloupost! Pamatuj si, Lído, kdyby ho byla střelila do spánku místo do týlu, mohla tvrdit, že spáchal sebevraždu, rozumíš, Lído? Pak by mohla být osvobozena – Pamatuj si, do spánku!

Práskl jsem za sebou dveřmi; potřeboval jsem být sám. Abyste věděli, ten můj revolver je podnes v té otevřené zásuvce; já jej neodklidil.“

Poslední věci člověka

„Být odsouzen k smrti je hrozná zkušenost,“ děl na to pan Kukla. „Já to znám, protože jsem kdysi prožil poslední chvíle před svou vlastní popravou. To se rozumí, že to bylo ve snu; ale sen patří stejně k životu člověka jako co jiného, třebaže jen tak na okraj. Na tom okraji už nezbývá mnoho z tvé znamenitosti, člověče, nic z toho, čím se naparuješ v životě; ještě tam zbývá pohlaví, strach, samolibost a několik jiných věcí, za které se většinou stydíš; snad to jsou poslední věci člověka.

Jednou odpoledne jsem se vrátil domů, uštvaný jako zvíře, tolik práce jsem měl za sebou; tak jsem si lehl na zem a usnul jsem jako kus dřeva. Z ničeho nic se mi zdálo, že se otevřely dveře a v nich stojí naprosto neznámý pán a za ním dva vojáci s nasazenými bajonety; já nevím proč, ale ti vojáci měli kozácké uniformy. Vstaňte, řekl neznámý hrubě, připravte se, zítra ráno bude na vás vykonán rozsudek smrti. Rozuměl jste?

Rozuměl, povídám; ale já nevím, proč vlastně –

Po tom nám nic není, utrl se na mne ten pán. Tady máme rozkaz vykonat popravu. – A bouchl za sebou dveřmi.

Potom jsem zůstal sám a přemýšlel jsem. Totiž já nevím: když člověk přemýšlí ve snu, přemýšlí opravdu, nebo se mu jenom zdá, že přemýšlí? Byly to mé myšlenky, nebo se mně ty myšlenky jenom zdály, tak jako se nám zdají tváře? Já jenom vím, že jsem usilovně přemýšlel a přitom současně se těm myšlenkám divil. První, čím jsem se obíral, bylo jakési škodolibé uspokojení, že to je omyl; že zítra budu popraven nedopatřením a oni že z toho budou mít ostudu. Ale zároveň s tím ve mně rostl takový nepokoj: že budu opravdu popraven a nechám tu ženu a dítě; co s nimi bude, co si proboha počnou – To vám byla skutečná bolest, tak jako by mně krvácelo srdce, ale současně přitom mě příjemně uspokojovalo, že myslím tak starostlivě na ženu a dítě. Tak vida, říkal jsem si, co je poslední myšlenka muže, který jde na smrt! Mne vám jaksi těšilo, že se od dávám tak velikému oteckému žalu; připadalo mně to skoro povznášející. To musím říci své ženě, liboval jsem si.

Ale tu mnou projelo leknutí: vzpomněl jsem si, že se popravy obyčejně konají tuze časně, za úsvitu, ve čtyři nebo v pět hodin ráno, a že tedy budu muset tak brzo vstávat, abych byl popraven. Já totiž nerad vstávám; a teď ta představa, že mne ti vojáci už za svítání zburcují, zatlačila všechno ostatní; mně kleslo srdce a já skoro plakal lítostí nad svým osudem. To byla taková hrůza, že jsem se probudil a s úlevou si oddechl; ale své ženě jsem ten sen nevypravoval.“

* * *

„Poslední věci člověka,“ řekl pan Skřivánek a začervenal se rozpaky. „Já bych vám něco vypravoval, ale třeba se vám to bude zdát hloupé.“

„Nebude,“ ubezpečoval ho pan Taussig. „Jen spusťte!“

„Já nevím,“ mínil pan Skřivánek nejistě. „Já jsem se totiž jednou chtěl zastřelit, a tak – když tady pan Kukla mluvil o tom okraji života – To je také takový okraj života, když se chce člověk zabít.“

„Jděte,“ řekl pan Karas, „a proč jste to chtěl udělat?“

„Z rozmazlenosti,“ pravil Skřivánek, červenaje se ještě víc. „Já totiž jsem... já vám neumím snášet bolest. A tehdy jsem dostal zánět trojklaného nervu – Doktoři říkají, že to bývá jedna z nejhorších bolestí, co kdy člověk – Já nevím.“

„To je pravda,“ bručel doktor Vitásek. „Člověče, tak to vás lituju. Vrací se vám to?“

„Vrací,“ zapálil se Skřivánek, „ale teď už nechci... To bych vám totiž musel povídat –“

„Tak to povězte,“ povzbudil ho pan Doležal.

„To se dá těžko vyjádřit,“ bránil se plaše Skřivánek. „Vůbec... už ta bolest...“

„To by člověk řval jako zvíře,“ podotkl doktor Vitásek.

„Ano. A když mně bylo nejhůř... třetí noci... dal jsem si browning na noční stolek. Ještě hodinu, myslel jsem si, a déle to nevydržím. Proč já, proč zrovna já musím tolik zkoušet? Já měl pořád pocit, že se tím na mně děje strašné bezpráví. Proč já, proč zrovna já –“

„Měl jste si vzít prášky,“ zavrčel doktor Vitásek. „Trigemin nebo veramon, adalin, algokratin, migradon –“

„Já je bral,“ protestoval Skřivánek. „Pane, já jich spolkl tolik, že... že už vůbec přestaly účinkovat. Totiž... ty prášky uspaly mne, ale bolest neuspaly, rozumíte? Bolest zůstala, ale už to nebyla má bolest, protože já byl... tak omámen, že jsem se sám sobě ztrácel. Já jsem nevěděl o sobě, ale věděl jsem o té bolesti; a tak se mně začalo zdát, že to je bolest někoho jiného. Já toho jiného slyšel... on tak tiše vyl a bědoval; a mně ho bylo tak strašně líto... mně tekly slzy lítostí. Já cítil, jak ta bolest roste – kristepane, říkal jsem si, jak to ten člověk vydrží! Snad... snad bych ho měl zastřelit, aby se tak netrápil! Ale v ten okamžik jsem se zhrozil... to přece nejde! Já nevím; já najednou cítil takovou divnou úctu k jeho životu, právě proto, že tak nesmírně trpí –“

Pan Skřivánek si mnul v rozpacích čelo. „Já nevím, jak bych vám to vyličil. Snad to bylo takové obluzení po těch práškách, ale přitom to bylo tak nesmírně jasné... zrovna oslňující. Já měl vidinu, že ten, kdo trpí a sténá, je lidstvo... že je to sám Člověk. A já jsem jenom svědek té trýzně... takový noční hlídač u lože bolesti. Kdybych při tom nebyl, myslel jsem, tak by ta bolest byla nadarmo; byla by jako nějaký velký čin, o kterém nikdo neví. Totiž předtím... dokud to byla má bolest... jsem si připadal tak bídný jako červ... takový nepatrný. Ale teď... když mne ta bolest přerostla... já cítil až s hrůzou, jak je život veliký. Cítil jsem, že...“ Pan Skřivánek se zapotil rozpaky. „Nesmíte se mně smát. Cítil jsem, že ta bolest je... nějaká oběť. A proto, rozumíte, proto každé náboženství... kladlo bolest na oltář boží. Proto byly krvavé oběti... a mučedníci... a Bůh na kříži. Já jsem pochopil, že... že... že z bolesti Člověka plyne nějaké tajemné požehnání. Proto musíme trpět, aby se život posvětil. Žádná radost není dost silná a veliká... A já jsem cítil, že vyjdu-li z toho, ponesu v sobě něco jako svátost.“

„A nesete ji?“ zeptal se páter Voves se zájmem.

Pan Skřivánek se prudce zarděl. „Ale ne,“ řekl honem, „o tom přec člověk neví. Ale od té doby... je ve mně taková úcta; všechno mně připadá

důležitější... každá maličkost i každý člověk, víte? Všechno má ohromnou cenu. Když se dívám na západ slunce, říkám si, že to stojí za tu nesmírnou bolest. Anebo lidi, jejich práce, jejich obyčejný život... všechno má cenu bolesti. A já vím, že to je strašná a nevýslovná cena – A já věřím, že není žádné zlo ani žádný trest; je jenom bolest, která slouží tomu, aby... aby život měl tu velikou cenu –“ Pan Skřivánek se zarazil, nevěda jak dál. „Vy jste ke mně tak hodní,“ vyhrkl a dojatě se vysmrkal, aby si zakryl planoucí tvář.

Ediční poznámka

Při zpracování textu jsme se řídili aktuálním zněním pravidel českého pravopisu, upravili jsme interpunkci a opravili tiskové chyby. Sjednotili jsme kvantitu samohlásek (např. *milión/milion, galérie/galerie*) ve prospěch jejich krátké, dnešními pravidly preferované podoby. Respektovali jsme však stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního Čapkova textu, např. jsme s ohledem na styl ponechali autorovo nejednotné používání slovesné koncovky *-ti*.

Pro snazší čtenářovu orientaci jsme dobové nebo zastaralé výrazy opatřili vysvětlivkami, umístěnými do poznámek pod čarou.

Redakce MKP

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. ledna v Malých Svatoňovicích. Otec MUDr. Antonín Čapek (1855–1929), matka Božena, rozená Novotná (1866–1924). Sourozenci: Helena (1886–1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887–1945) ženatý od roku 1919.

1895–1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901–1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909–1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910–1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921–1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921–1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T. G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29.–30. 9. 1938) čelí nenávistné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25. prosince na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29. prosince.

První vydání knih Karla Čapka

1917

- Boží muka

1918

- Pragmatismus čili Filozofie praktického života
- Krakonošova zahrada
- Nůše pohádek

1920

- Loupežník
- Kritika slov
- R.U.R.

1921

- Trapné povídky
- Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)

1922

- Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
- Zářivé hlubiny a jiné prózy
- Továrna na absolutno
- Věc Makropulos

1923

- Italské listy

1924

- Krakatit
- Anglické listy

1925

- Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
- O nejbližších věcech

1927

- Adam Stvořitel
- Skandální aféra Josefa Holouška

1928

- Hovory s T. G. M. (1. díl)

1929

- Povídky z jedné kapsy
- Povídky z druhé kapsy
- Zahradníkův rok

1930

- Výlet do Španěl

1931

- Hovory s T. G. M. (2. díl)
- Marsyas čili na okraji literatury

1932

- Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako přívazek
- Obrázky z Holandska
- Apokryfy
- O věcech obecných čili Zoon politikon

1933

- Dášeňka čili život štěněte
- Hordubal

1934

- Povětroň
- Obyčejný život

1935

- Hovory s T. G. M. (3. díl)
- Mlčení s T. G. Masarykem

1936

- Válka s mloky
- Cesta na sever

1937

- Bílá nemoc
- Jak se dělají noviny
- První parta

1938

- Matka
- Jak se co dělá

1939

- posmrtně: Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)

Karel Čapek

Povídky z druhé kapsy

Edice Bratři Čapkové
Obálka Alena Kubíková
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 2. opravené vydání
Verze 1.0 z 19. 1. 2018

ISBN 978-80-7532-937-0 (epub)
ISBN 978-80-7532-938-7 (pdf)
ISBN 978-80-7532-939-4 (prc)
ISBN 978-80-7532-940-0 (html)